

muusika

Nr 2
vebruar 2005
Hind 25.90

Nüüdisoperist mitmeis paigus

Laia haardega Londoni jazzielu

Laive Reichter

Vana kala, milles on konks?

$E^{\flat}$
 Fm
 Gm
 $A^{\flat}$
 $E^{\flat}$
 Fm
 $B^{\flat}$
 $E^{\flat}$
 Fm
 Gm
 $A^{\flat}$
 $E^{\flat}$
 $B^{\flat}$
 $E^{\flat}$

Va - na, va - na, va - na ka - la, va - na ka - la ah - oi; va - na, va - na, va - na ka - la, va - na ka - la ah - oi;

$B^{\flat}$
 $A^{\flat}$
 $E^{\flat}$
 $B^{\flat}$
 $F^{\flat}$
 $B^{\flat}$

Mil - les on konks? Mil - les on konks? Va - na ka - la, mil - les on konks? Mil - les on konks? Mil - les, mil - les on konks?

$D^{\flat}$
 $E^{\flat}$
 $A^{\flat}$
 $D^{\flat}$

Oi - la, oi - la va - na ka - la kõi - ges! Va - na ka - la kõi - ges! Va - na ka - la kõi - ges!

$D^{\flat}$
 $E^{\flat}$
 $A^{\flat}$
 $D^{\flat}$

Oi - la, oi - la va - na ka - la kõi - ges! Va - na ka - la kõi - ges! Jee!

KAVA

SOOLO

2 Lembi Mets. Särav igiliikur Laine Leichter

AARIA

7 Mirjam Tally. Milline muusika kõnetab kuulajat?

BAGATELLID

8 Mailis Pöld. Uudiseid maailmast

IMPRESSIOONID

10 Merike Vaitmaa. "Barbara" dilemma
12 Piret Väinmaa. Eesti noor pianism sügis-
talvel 2004
14 Joosep Sang. Vähe jazzi, rohkem jõulu,
palju head muusikat
15 Gerhard Lock. Elu pärast vulkaanipurset.
Erkki-Sven Tüüri ja Tõnu Kõrvitsa uudisteos-
test
16 Kuldar Kudu. Kitarrimuusika dimensioo-
nid
18 Liis Jürgens. Völurite ring. Ansambel U:
kontserdist

MODULATSIOON

19 Kristel Pappel. Ooperimärkmeid kirjuta-
mata ooperist. Tõru Takemitsu "My Way of
Life" esietendus Berliini Riigiooperis

MODULATSIOON

20 Taavi Kull. Sümbolite energia läti nüüdis-
muusikas

RUBATO

22 Mailis Pöld. Vähe ütlev Edgar Varèse

UVERTÜÜR

24 Sofia Joons. Sloveeni vaimu hoidja Ljoba
Jenče

JUBILATE

26 Heili Vaus-Tamm. Heli Susi hindab sõna
sügavamat jõudu

STUDIUM

27 Triin Vallaste. Mis tähendus on mees-
koorilaulul muusikaelus? Rahvusvaheline
konverents "Meeskoorilaul ja 20. sajandi
muusikaelu"

FESTUM

30 Madli-Liis Parts. Londoni jazzifestival haa-
rab jazzielu globaalselt

POP & ROCK

32 Margus Kiis. Eesti pop ja rock 2004: lühi-
kroonika

BAGATELLID

34 Uudiseid Eestist

MELOMAAN

36 Heliplaatide tutvustus

METAFOORID

38 Jüri Reinvere. Modulatsioon

COLLAGE

40 Valik veebruari muusikasündmusi

Intro 2/2005

Muusika ei tüüta ja ei ammenda ennast, ei lase lahkuda. See on nagu mingi lõppematu energiaallikas, kui sellesse õigesti suhtuda. Kes on näiteks kokku puutunud Laine Leichteriga, selle numbri kaanepersonaaziga, mõistab seda. Ja küllap loeb seda ka tema öeldust välja.

Ooper, kunagine moehõrgutis, on tänapäevalgi üks ahvatlevamaid žanre. Küll toidavad seda suured kired või on aluseks mõni eriti pöörane idee. Siinses numbris tuleb juttu kolmest ooperitegemise võimalusest: luubi all on Eduard Tubina "Barbara von Tisenhusen", Takemitsu illusoorne "My Way of Life" ja läti noore helilooja Andris Dzenītise "The Books of Silence". Kolm võimalust paljudest, igaüks neist täiustamas suurt ideede õisikut.

Ia Rimmel

muusika

Peatoimetaja **Ia Rimmel** ia@ema.edu.ee
Toimetaja **Kristina Kõrver** kristina@ema.edu.ee
Toimetaja **Mirjam Tally** mirjam@ema.edu.ee
Turundusjuht **Herje Tamm** herje@ema.edu.ee
Kujundaja **Tõnu Kaalep** tonu@ekspress.ee
Keeletoimetaja **Kulla Sisask**

Rahastaja EV Kultuuriministeerium
Ajakirja ilmumist toetab Eesti Kultuurkapital
Väljaandja SA Kultuurileht
Toimetuse kolleegium: Eesti Muusikanõukogu juhatus

Toimetus Rävälä pst 16, 10143 Tallinn, II korrus, B 214
Toimetuse telefon (0) 6675 788
Kodulehekülg: muusika.kul.ee
Trükitud Tallinna Raamatutrükikojas
ISSN 1406-9466
© Eesti Muusikanõukogu

Tellimine: AS Express Post
Tel 6662535, www.tellimine.ee
Tellimisindeks 00679
Otsekorraldus 21 krooni number
3 numbrit 63 krooni
6 numbrit 126 krooni
Aastatellimus (11 numbrit) 230 krooni.
Välismaale tellimisel lisandub postikulu.

LAINA LEICHTER
FOTO ERAKOGUST

Särav igiliikur

Laine Leichter

LEMBI METS

Kui kuulete koridoris kiiret kontsaklõbinat, liigub seal suure tõenäosusega Laine Leichter – üks meie keelpillipedagoogika keskseid figure, kes on tšelloõpetajana töötanud üle kuuekümne aasta. Praegu õpetab Laine 85-aastasena ikka edasi Tallinna Muusikakeskkoolis ja väsimuse märke pole näha. Tema üks põhiomadusi on elavus ja liikuvus, ta pigem jookseb kui käib ja kummardub välkkiirelt mahakukkunud eset üles võtma. Üle paarikümne aasta tagasi püüdis ta keelduda väikest Henry-David Varemast oma õpilaseks võtmast, kuna vanus olevat juba selline... Õpetaja veendi ümber ja nüüdseks on Varema juba hulk aastaid Eesti esitšellist, Laine noorim õpilane on aga praegu üheksa-aastane.

Laine, kust võtad sa oma jõu?

Olen ju Kaksik, mul on nii palju huvisid! Olen alati imestanud, kui keegi kurdab igavust. Mul pole iialgi igav olnud, alati on aega puudu ja mitte kunagi üle. Kogu aeg on midagi tegemata või pooleli. Samas elan praegu üksi ja pean ise kõigega toime tulema. Võib-olla kui keegi kangesti poputaks, oleks lugu palju halvem!

Kuidas sinust õieti muusik sai?

Minu isa oli insener ning Riia ja Harkovi konservatooriumis viiulimängu õppinud. Minu seitsmenda eluaastani elasime Tartus. Õhtuti toimusid meil kodus isa juhutatud sümfooniorkestri proovid. Mäletan sellest ajast, kuidas mängisin toas oma lemmiku, ahviga (just nimelt, minu tütreel soovis oli üksteist karu!) ja isa kõrvaltoas harjutas Paganini kontserti. Kunagi hiljem püüdsin sama teost ka tšellol mängida. Ema vend, hilisem soome-ugri keelte professor, õppis ülikooli kõrvalt muusikakoolis ja käis meil klaverit harjutamas. Vahel tohtisin talle mõnda bassi kaasa mängida. Ema oli mul kodune, aga käis ka klaveritundides.

Kui olin neljane, viis ema mind Tiina Kapperi tantsustuudiosse balletti õppima. Juba varsti esinesin Vanemuise laval ja 1926. aasta suvel käisin isaga ringreisil Lõuna-Eesti keskustes, kus tema mängis viiulit ja mina esinesin balletinumbritega.

Sügisest 1926 asusime elama Tallinna. Siin läksin tantsima Galina Tšernjavskaja balletistuudiosse ja kui sain kümme, alustasin ka tšelloõpinguid Tallinna Konservatooriumi nooremal kursusel professor Raymond Bööcke juures. Veel mitu aastat käisin korraga kolmes koolis, aga kui 13-aastaselt olin sooritanud katsed ka Estonia teatri balletitruppi, pidin lõpuks ikkagi valima. Nii ma siis "uppusin" muusikute maailma.

Millisena mäletad oma lapsepõlveaegset atmosfääri? Jõudsid kakskümmend üks aastat elada ja hulk aastaid õppida toonases Eesti vabariigis.

Minu isa oli pärit Viljandist ja ema vanemad elasid Tartus. Vanaema oli nooruses mõisa toatüdruk, vanaisa samas tallmeister ja aednik, aga ka suur laulumees ning jutuvestja. Vanaema ise oli üks kolmeteistkümnest lapsest, kelle elusaatused erinesid nagu päev ja öö: kes pidas talu, kes oli vaene vallasema, kellele kuulus suur maja ning restoran, kes oli turul müüja... Minu lapsepõlvesuvede muinasmaa oli neist vanema venna suures talus Lõuna-Eesti imekaunil kuppelmaastikul. Talu õuest voolas läbi veerikas oja. Joogivett toodi allikast. Oli palju hobuseid ja suured karjad igasugu loomi jne.

Käisin samas umbes kolmkümmend aastat hiljem: kõik oli nii väikeseks jäänud ja räämas. Eesti vabariigi lõpupoole läksid paljud piimameiereid pankrotti ja see talu koos nendega.

Tallinna oli 1920. aastatel väga raske korterit saada. Algul elasime Kunderi tänaval "säärvandiga" toas. Peale mitut vahetamist samas majas saime lõpuks kahetoalisse korterisse. Meie kandis elas väga erinevaid inimesi, muuhulgas ka Alumäede perekond ja Tamarkinite pere, kelle tütar oli üliandekas pianist. Tallinnas kasutati veel 1930. aastatel petrooleumilampe ja vooimeest nii nagu Tartuski.

Eesti vabariigis oli tugev varanduslik kihistumine ja poliitiline lõhestatus, kuhu olid kaasa kistud ka lapsed. Minu sõbranna, hilisem muusikateadlane Ofelia Tuisk, oli vangis istuva kommunisti tütar. Samas klassis oli kommunistide "verivaenlane", hilisem tuntud viiuldaja Zelia Anton-Aumere. Kummalgi olid oma pooldajad, tingituna perekondade hoiakutest ja poliitilisest olukorrast. Oli juhus, kus klassijuhatajale tehti sünnipäevaks oma klassi poolt kaks eri kingitust ja kui keegi juhtus "vas-

taspoole" lauda puutuma, pühkis ta end demonstratiivselt "puhtaks"...

Hiljem kutsus aga Zelia mind tšellot mängima oma tädi Hilda Gleseri lastelavastusse "Kakadu ja Kakadaa". Peaosades olid Ellen Lüiger ja tuntud näitleja Jungholzi poeg Tarmo. Esimeses vaatuses mängisime rõdul, tirooli rahvariites; teises oli Zelia kärbeseseen ja mina rohutirts. Selle lavastuse järel oli mul vaba pääs kõigile Estonia etendustele. Esimese Eesti vabariigi lõpuks oli mul nähtud kolmkümmend ooperit, neist esimest, "Tannhäuserit", külastasin 10-aastasena.

Isa töötas mul sel ajal sõjaministeriumis insenerkonstruktorina ja mängis õhtuti kinodes (tollal mängis tummfilmidele saateks elav triokooosis). Hiljem mängis ta õhtuti restoranides ja kogu aeg Kammermuusika Seltsis kammerorkestris, kvartetis ning esines ka solistina. Ka minu esimesed kvartetimängu kogemused olid koos sealsete vanahärradega.

Vene piir oli esimese Eesti vabariigi ajal täiesti suletud. Kaupa oli meil siin küllalt saada, olnuks vaid piisavalt raha. Reisida sain paar korda: esinesin kord Riias ülemaailmsel Punase Risti kongressil ja preemiaks esinemiste eest Meremeeste Kodus (nii tantsu kui mänguga) sain sõidu Helsingisse. See toimus rannaloostiga hirmsas tormis! Unistus gümnaasiumi lõpetamise puhul Rootsi sõita jäigi aga siis rahapuuduse tõttu vaid unistuseks.

Teatris ja kontserdisaalis riietuti tollal pidulikult. Gümnaasiumiõpilastel oli koolivorm, igal koolil oma. Selles sa just-

Kümneaastase tantsijatari stiilipuhas "pääsuke" 1929. aastal.

kui esindasid oma kooli, vastutasid oma käitumise eest, jäid aga ka kauem nooreks. Praegu näevad paljud 3.–4. klassi tüdrukud välja kui mingid salongidaamid, polegi nagu enam midagi ees...

Mis teie kodus veel tehti peale musitseerimise?

Meie isaga olime suured loodusearmastajad. Isa pani ise kokku mootorratta, millega väga palju ringi sõitsime. Ta monteeris ka esimese raadio, siis sai kuulata valikuliselt Euroopa suuremaid raadiojaamu.

Sai tellida välisajalehti ja raamatuid. Raamatud olid kallid nagu praegugi, kuid minu Tartus elav ris-

tiisa tellis mulle nii ajalehti, ajakirju kui raamatuid, ka saksa- ja ingliskeelseid, sealhulgas paljut muusikasse puutuvat. Tollal lugesin esmakordselt ka Karl Leichterit "Wagnerit" ja koguni kirjutasin selle kohta essee, teadmata sealjuures Leichterit endast midagi.

Lugesin üldse palju ja olin pidev kunstinäituste külastaja.

Kui tulid esimesed televiisorid, siis isa tegi ka selle ise valmis. Naabrid käisid igal õhtul TV-programmi vaatamas...

Kuidas Karl Leichteriga kokku saite?

Tema juures ma ei õppinud, sest kõik kõrvalained olid mul aegsasti sooritatud, kuid pärast minu konservatooriumi lõpetamist 1942. aastal said meist ju kolleegid, kuna hakkasin kohe sealsamas õpetama. 1945 abiellusime.

ELULUGU

Laine Leichter (Siim) sündis 8. juunil 1919. aastal Harkovis. Tema isa Hans Siim sattus Harkovisse sõja tõttu Riias, kus õppis konservatooriumis viiulit. 1920. aastal asus perekond Eestisse. Tšellomängule õhutas Laine isa, kes tõi koju väikese pilli ja soovitas tütrele proovida. Esimeseks õpetajaks oli Karl Bachblum, toonane Estonia teatri tšellorühma kontsertmeister. Pärast poolt aastat õppimist Bachblumi juures, 1929. aastal, astus Laine Siim Tallinna Konservatooriumi professor Raymond Bööcke tšelloklassi. Kui professori tervis mõned aastad hiljem halvenes, jätkas ta õpinguid August Karjuse juures, kes oli samuti pärit Bööcke klassist.

Bööcke oli poola päritolu tuntud Peterburi tšellisti Alexander Wierzbilowiczi õpilane, viimane omakorda õppis vene tšellokooli rajaja Karl Davõdovi juures. Nii näeme selgesti, et suurelt osalt Laine kaudu on meie tšellomäng seotud ka vene tšellokunstiga.

Juba Karjuse õpilasena püüdis tütarlaps veel edasi käia oma professori juures, kes oli kolinud oma Pärnu-koju, ent see osutus liialt keerukaks. Professori surmani oli Laine aga temaga kirjavehetuses.

Üks Laine Leichterit imeväärsemaid omadusi on tema tahe ja võime hoida sooje suhteid peaaegu kõigiga, kellega ta on elus kokku puutunud – tema sõbrad ja sugulased, tema õpetajad ja kõik õpilased, aga ka paljude õpilaste vanemad

ning lisaks veel abikaasa Karl Leichterit tutvusringkond, muusikateadlased, Karli õpilased.

Iga aasta 8. juunil on Laineil "lahtiste uste päev" ja ma ei liialda, väites, et sel päeval astub tema juurde sisse kümneid inimesi. Koosviibimiste järel saab külaline sageli sünnimusest mõne foto mälestuseks. Vaadates Laine kodus fotoalbumite virnu ja kirjade kuhjasid, kõik hästi korrastatud, näib, et tal peab küll kloon (või ka mitu) olema, et seda kõike jõuda.

1938, seega kohe pärast gümnaasiumi lõpetamist, asus noor tšellist tööle Töölisteatri orkestrisse, 1940. aastal aga Ringhäälingu orkestrisse. Paralleelselt töö ja õppimisega konservatooriumis esines Laine Siim avaliku muusikaelu kontsertidel solistina (ka orkestri ees) ning

Kirjelda, palun, õhk-konda tollases konservatooriumis ja ka kultuurielu.

Vanemad professorid olid enamasti saanud hea hariduse Tsaari-Venemaal või Saksamaal. Mulle tundub, et muusikat õppima tulid tollal need, kes seda ikka tõesti väga tahtsid. Minuga samaaegselt õppis tšellot näiteks üks 30-aastane, väga kirju seltskond oli ka rühmatundides. Orkester oli ühine. Vahel istusin ainsa tšellolistina üliõpilaste seas, sest paljud vanemad õpilased käisid ju juba tööl. Põnev oli püüda olla tasemel!

Pidulikel koosviibimistel olid koos õpilased, üliõpilased ja professorid. See oli tore, innustav, uhke just noorele.

Eks muidugi oli ka õppejõudude hulgas igasugu "kujusid". Kõik on inimesed, igauks neist omamoodi, nagu see alati on olnud ja saabki alati olema.

Kultuurielu oli elav. Kadriorus, Pärnus, Haapsalus tegutsesid suveorkestrid. Vanemuises toimusid aiasümfooniakontserdid ja väga populaarsed kammermuusika kontserdid. Linnades mängiti kodudes palju kammermuusikat (eriti tegid seda muidugi sakslased); maakeskustes olid väikesed puhkpilliorkestrid ja mängust tunti, ka olenemata tasemest, tõelist rõõmu.

Tallinnas käis esinemas väga palju maailmakuulsusi: Pridhoda, Elman, Navarra, Maréchal, Ida Haendel jpt. Kontserdiarvustused ilmusid enamasti ülejärgmisel päeval ja mitmes eri väljaandes, vahel oli isegi samas lehes mitu erinevat arvamust. Loomulikult sarjati ajakirjanduses valitsustegelasi, just nagu praegugi. Maailm oli mitmes mõttes avatud. 1921–1939

erinevates ansambrites.

Praegu on Leichter korduvalt ilmutanud kahetsust, et pole enam kena komet koorikontserte pikkida sooloumbritega, nagu see oli reegliski esimese Eesti vabariigi ajal. Kooride kontsertidelt ei puudunud tollal kunagi instrumentaal- ja laulusolistid või instrumentaalsambliid.

Konservatooriumi lõpetas Laine Siim 1942. aastal ja kohe paluti tal samas õppejõuna jätkata. Ehkki ta oma sõnul polnud üldse plaaninud õpetajaks hakata, nõustus ta pakutud kolme noormeest vastu võtma. Nood võeti aga 1944. aastal sõjaväkke.

Sõja lõppedes kutsus rektor Vladimir Alumäe Laine Leichterit taas konservatooriumi õppejõuks.

Isa ja emaga.

navanemate "pärandus" (parunid ja mõisaorjad). Ühte lõõmin-gut eesti ja saksa poiste vahel nägin pealt trammis.

Mida sulle tähendas aasta 1940, kas sul polnud põgenemis-mõtteid nagu paljudel teistel?

Algul ei olnud kellelgi põgenemismõtteid, keegi ei osanud aimata, mis tegelikult juhtuma hakkab.

Kommunistid ja juudid põgenesid ka ida poole. Pärast Tallinna pommitamist 1944. aastal taotleti Raadio sümfooniaorkestri täies koosseisus lääne poole ümberasustamist, kuid see ei teostunud. Siis juba võitles igauks enda eest ise. Paljud jõudsidki lääne poole, osa põgenejate laevu sai pommitabamuse ja mõnel see ettevõtmine mitmetel põhjustel ei õnnestunud.

Mulle tähendas see aasta, nagu ka järgmisel, tohutult palju esinemisi: solistina orkestri ees, esinemisi klaveriga ja kammeransambrites, segakavades ja raadiosaadetes, võimuvahetustest hoolimata. Muide, olin sõja ajal ka Salzburgi kursuste nimekirjas, ent sinna jäi minemata, sest rinne liikus nõnda edasi, et lõikas tee ära.

Pisut hiljem toimus asutuse jagunemine astmete järgi ning tekkisid lastemuusikakool ja muusikakool. Konservatooriumi kõrgem aste jäigi konservatooriumiks, kus õpetas edasi Karjus, Leichter tegeles noorematega.

1964. aastal asutati Tallinna Muusikakeskkool, mille eeskujuks on Venemaa nn *desjatiletka*'d ehk konservatooriumide juurde kuuluvad spetsiaal-muusikakoolid. Selles koolis on Leichter töötanud asutamisest kuni tänapäevani. 1968. aastal lahkus ta Estonia teatri orkestri tšellorühma regulaatori (kontsertmeistri abi) kohalt, kus oli töötanud 1953. aastast, et täielikult õpilastele pühenduda.

Mida tähendab "pühenduda täielikult õpilastele"? Leichteril puhul tähendab see

peaaegu kogu oma aja andmist õpilaste käsutusse, ka puhkepäevadel ja koolivaheajadel; kavade kokkuotsimist öötundidel, sõite mööda konkursse, festivale ja kontsertreise ning pidevat mõtlemist kõigele, mis on seotud tema õpilastega nii olevikus kui ka minevikus ja tulevikus. Aga ta ootab ka vastu: ette valmistamata pole tema juurde mõtet tundi minna. Poolikut tööd Leichter ei salli, nagu ka ebatäpsust. Ta võib tundide ja päevade kaupa kõike üle lihvida, kuni soovitud tulemuseeni. (Sama olen tundnud ka seda kirjatööd kokku pannes!)

Sõjajärgsed rasked ajad ei hellitanud ka Leichterite perekonda. Karl Leichter, Eesti juhtivaid muusikateadlasi, vallandati töölt. Sel perioodil jäi pere sissetulekute hankimine Laine õlule. Ta mee-

Kuidas mõjutas olukord okupatsioonide ajal sinu nüüdset tööd?

Poliitiline olukord oli okupatsioonide ajal masendav. Ajakirjandus (sh kontserdiarvustused) oli pideva tsensuuri all. Kirjutisi muudeti suvaliselt. Polnud probleemiks kirjutaja mõtted hoopis pahempidi pöörata. Ka heliloomingus oli dikteerimisi. Suhteliselt kõige paremas olukorras oli muusika interpretatsioon.

Saksa okupatsiooni ajal olid keelu all juudi soost heliloojad ja Nõukogude tagalas viibivad. Kunagi mängisin üht Eugen Kapi pala, siis pandi kavalehele tema nime asemele kolm risti! Nõukogude Liidus olid teatud ajal põlu all Šostakovitši helitööd. Hiljem, 1980. aastatel Rostropovitši õpetajast Kozolupovist välja antud raamatus puudub tema silmapaistvaima õpilase Rostropovitši nimi üldse.

Nõukogude Vene valitsemise ajal sõitsin palju ringi mööda Nõukogude Liitu. Käisin Moskvas, Leningradis, Kiievis, Minskis, Riias, Vilniuses,

Keelpillidaamid Zelia Aumere, Laine Leichter ja Carmen Prii.
FOTOD ERAKOGUST

Kaunases pedagoogilistes komanderingutes, kuulasin tunde, sealseid eksameid ja konkursse. Hiljem osalesin ka žüriides. Leningradi sai tihti sõidetud sümfooniakontsertidele. Olen seal kuulanud parimaid orkestreid, aga ka soliste: Pierre Fournier'd, nüüd hiljem Yo Yo Mad.

Leningradi filharmoonia kontsertidel võis kohata vene endist aristokraatiat, tunnetada vana kultuuritraditsiooni. Meie asume ida ja lääne ristumiskohas ja seetõttu on meil olnud võimalus mõlemalt poolt üle võtta parim.

Mida pead õpetaja omadustest kõige olulisemaks?

Mõistmist ja kannatlikkust. Igal juhul – erialast taset ja kogemusi, aga eelkõige armastust ja hoolimist eranditult iga õpilase suhtes.

Küllap on jälje jätnud ka lapsepõlves õpitud ballett. Praegugi püüan (ärge naerage) vahel oma õpilastele ette tantsida. Mul on pidev ja mitmekülgne huvi muusika vastu, koperdasin alati läbi kõigi oma tšellopalade saated. Olen tundnud suurt naudingut Beethoveni "Pateetilist" sonaati "aeg luubis" mängides.

Õpilastele tahan anda vastavalt nende arengu võimalus-

nutab tänutundega Lydia Austerit, kes lubas tal töötada Raadio sümfooniaorkestris nii, et tšellist oli kirjas tagumise puldi mängijana, ent tegelikult mängis teises puldis ja sai ka vastavat palka. Karl Leichter sai mõne aja pärast tutvuse kaudu tööle autoremonditöökotta (*sic!*), hiljem töötas Teede ja Sildade Trustis. Veel hiljem õnnestus tal (taas tuttava abiga) pääseda tööle raamatukokku ning sealt juba konservatooriumi tagasi.

Kogu oma pika ja keerulise elu juures on Laine ikka jäänud reipaks ja naeratavaks. Ühes varasemas intervjuus on ta öelnud: "Püüan tumedaid laike võimalust mööda roosamaks värvida ja hiljem selgub, et need polnudki päris mustad!"

Nii otsib ta elust värve ja leiab neid kogu aeg, värvides ka paljude teiste inimeste elusid. Võtkem seda kui hindamatut kingitust.

Laine Leichterit õpilastest on olnud ka pärast tšelloõpingute lõpetamist muusikaelus tšellistidena kaasalööjad Toomas Velmet, Toomas Tummeleht, Ene Mägi, Andres Einasto, Tõnu Ling, Tiina Mäsak (Saareväli), Mai Rõuk, Vambo Pikknurm, Teet Järvi, Peeter Klaas, Lembi Selberg (Mets), Reet Auli (Mets), Andres Narma, Mart Laas, Ülle Hahndorf, Aare Tammesalu, Tõnu Jõesaar, Urmas Tammik, Eva Saareväli, Henry-David Varema, Raul Seppel, Kristjan Saar, Oliver Ott, Enno Lepnurm, Caspar

Lootsmann, Margus Uus, Kaido Kelder, Marius Järvi, Silver Ainomäe, Villu Vihermäe, Andreas Lend. Teistel erialadel töötavad Kaido Kuusik, Kiira Helk (Tent), Mati Lukk, Kaido Suss, Tarmo Velmet, Imre Eenmaa, Liivi Remi (Listra).

Nimestikku võiks täiendada paljudega, kes on küll Laine juures õppinud, kuid valinud hiljem teise töö. Praegu on Lainel neli õpilast.

tele põhitõed. Edasi lähevad nad ju maailma laiali ja igaüks leiab oma tee, jälle oma isiklikele võimetele ja eeldustele vastavalt. Enda kiituseks: arvan, et suudan igast inimesest, tema eripärast aru saada või vähemalt püüan aru saada. See "mitmekesisus" teebki elu huvitavaks.

Aga õpilase omadustest?

Mina ei ole ühegi "metsinimesega" kokku puutunud. Muusika õppimisel peavad olema muusikalised algelised eeldused. Edasi hakkavad mõjutama ümbruskond – kas toetav, mittetoetav või liiga nõudlik. See on nii peen ja tundlik kooslus, iga juhtum on omaette fenomen. Väga silmapaistvad n-õ imelapsed võivad kaduda, mõni aeglaselt arenev laps jõuab hiljem heale tasemele... oleneb lõpmata paljudest asjaoludest. Juhendada on muidugi kergem, kui laps on vastuvõtlik.

Tehnika on õppimisel loomulikult vältimatu vahend, aga see peaks olema nii nagu liikumine, käimine, rääkimine: me ei mõtle ju, kuidas see toimub. Siis on fantaasia vaba ja sisuline lähenemine tehnilistest probleemidest segamata.

Mis sind muusika kõrval veel rõõmutab?

Armastan värve, laiemas mõistes: vaheldust ajastutes, stiilides jne. Nii nagu talv on vahepalaks, et jälle kevadest rõõmu tunda.

Lapsest peale käisin väga palju kontsertidel ja muusikateatris. Kooliajal külastasin kõiki kunstinäitusi ja reisidel juba hiljem võimalikult kõiki kunstimuseume. Minu lemmikuteks on impressio-nistid ja hea moodne kunst, kuid mitte see kõige tänapäevasem. Tänapäeva kunstilooming on nagu käärinata vein. Puudub selekteerimine: pakutakse erakordselt väärtuslikku ja kuhjaga pealispinnalist.

Kas tunned vahel uhkust oma senise elutöö üle? Põhjust ju oleks.

See küsimus on naerukoht. Oma nn elutööga olen hädas nagu teistegi töödega, neid huvitsid on mul liiga palju... Just nüüd oleks ikka ja veel nii lõpmata palju öelda!

Aga uhkust... No rõõmu tunnen ikka oma endisi õpilasi mängimas nähes, samuti kõiki minu tublide õpilaste õpilasi. Ja kõik mu "lapsed" on mulle väga lähedaseks jäänud.

AARIA

Milline muusika kõnetab kuulajat?

MIRJAM TALLY

Muusika kirjutajana ja muusikast kirjutajana olen endalt sageli küsinud, milline muusika kõnetab kuulajat. Tähtis pole isegi stiil, vaid väljenduslaad. Mis on muusika juures see, mis inimesele hinge ja korda läheb, mis ei jäta teda külmaks ja ükskõikseks? Kas selleks piisab puhtemotsionaalsest muusikaelamusest või on vaja rohkem n-õ head käsitööd, et tunda imetlust ka selle üle, kui suurepärase vormi on leidnud hea idee?

Tänapäeva maailma keerlevas virvarris on muusikal raske olla kõnekas, pugeda hinge, liigutada, korda minna. Laiemalt õnnestub see ehk põhiliselt sentimentaalsetel poplaulukestel ja tümpsul. Sest massikultuur kujundab oma väärtushinnangud, mille järgi joonduda. Ja paraku ka joondutakse. Ning mis seal salata, väärtushinnangute kujundamisel on oluline roll meedial, mis paraku puhub aina suuremat ja kollasemat "mulli". Mõõdas on see aeg, kus pööbel tänavarentsliis laulis järele kuulsaid ooperiaariaid. Asi on ka selles, et kuulaja ei tea head ja kõnekat taga nõuda, kui tal ei ole selle olemasolust aimugi. Ja just siin oleks (muusika)ajakirjanduse roll talle sellekohast teavet pakkuda. Hea – ka muusikaline – käsitöö on teed andnud poolfabrikaatidele, ebaisikulisele "masinamuusikale", nii nagu ka heast muusikaelamusest kirjutamisele peab ajakirjanduses eelistama värvilisemat, skandaalsemat, kiitma takka meedias tuntuks paisutatud nimedele. Paraku eelistab hea muusik mõne lolli skandaaliga mitte silma paista. Muusika kõnelgu ise enda eest.

Muusika on ikkagi eelkõige emotsionaalne kunst, ja minu meelest jääb emotsionaalne kogemus sellest siiski kõige tähtsamaks. Kui sinna liita veel meisterlik käsitööoskus, olgu siis helilooja panus või interpretatsioon, siis võib see elamust veelgi võimendada. Käsitööoskus ilma erilise ideeta jätab külmaks. Ja sellist muusikat on palju. Tähtis on isikupära, aga omanäolisuse otsimine ei tohiks muusikast välja destilleerida emotsionaalset tasandit. Selline helikunst on lihtsalt steriilne. Paraku on seda tänapäeva süvamuusikas väga palju. Steriilsed, emotsioonitud helikombinatsioonid. Üks asi on tõesti see, et tänapäeva nihestunud pluralistlik maailmapilt kajastub ju mis tahes kunstiaases, aga kuristik looja ja publiku vahel kipub venima liiga laiaks. Ja nii luuakse lõpuks vaid iseendale ning paarile asjaga kursis olevale spetsialistile. Iseenda tarkuse ja keerukusega eputamine, mida selline asjasse pühendunute loomingu ja sisuliselt on, ei tohiks nii kaugele viia, et lõpuks keegi midagi aru ei saa. Tihti saad jazz-, rock- ja rahvamuusika kuulamisest suurema elamuse, sest seal on emotsionaalne tasand palju kordi olulisem ja kõnekam. Miks nii?

Seega äärmused, "müüginumbrikunst" või ka liigne spetsialiseeritus on mõlemad ummikteed: mis mõeldud kõigile, ei kõlba lõpuks mitte millekski. Suletud ringist aga kunst ei väljugi. Kuldne ja kõnekas kesktee kulgeb seal äärmuste vahepeal.

“Kultuuritsaar” Valeri Gergijev * Boulez naaseb Pariisi Ooperisse * Lahkus sopran Renata Tebaldi

• Tähtedest pole Rooma kirkas laotuses kunagi puudust: jõulukuul 2004 särasid seal Jevgeni Kissin, Juri Temirkanov, Valeri Gergijev – figurid, kelle kiirguse algallikas paikneb vene määra(ma)tus kultuuriruumis. N-ö vene nimetaja alla paigutuvaist interpretidest ilmub Itaalias imelisi kirjatükke: Borodino lahinguväljana leegitsevaid ülevaateid, maailmavalust nõretavaid mõtisklusi, dekadentlikult raugeid pilguheite, kõrgintellektuaalseid arvamusi, hoogsaid vinjette, tabavaid portreepilte... Tundub, et “vibreerivaist” venelastest pajatades viibivad kirjutajadki erutusseisundis. Olgu siinkohal toodud üks näide, mis pärineb Carla Moreni sulest: “Maestrol pole partituure kaassas. Milles küsimus – havi käsul saabub vajalik eksemplar teatri arhiivist. Maestrol pole dirigendikeppi kaasas. Milles küsimus – orkestril on neid varuks koguni kaks. Maestro silmitseb keppe umbusklikult, võtab pihku, ja praagib välja. Kusagilt hakkab talle näppu mingi jupats, mis on lühike nagu arvutusvulka. Rahulolevalt pistab ta leiu taskusse ning probleem on lahendatud. Maestro tühistab pool proovidest, sest reisigraafik lennub teda pingpongipallina ühelt poolkeralt teisele. Kava mängitakse kaks korda läbi: edasi! stopp! laulvamalt! kõlavamalt! väljendusrikkamalt... Ülejäänud peab sündima kontserdil. Maestro heidab pilgu kellale (lennuk Londonisse väljub tunni aja pärast) ja seirab muiates orkestrante, kes lõõtsutavad nagu poksijad pärast matši. Ja lõpuks ometi Maestro kõneleb! Ta ütleb kaks lauset hädapärases inglise keeles: “Kontserdi ajal jälgige mind, sest tõenäoliselt teen kõike teisiti kui proovis. Ning ärge unustage, et muusika on elus asi – seega, pange oma mängu elu sisse!”

• Too salapärane Maestro, keda Carla Morenil nii sundimatult õnnestub portreeterida, ei ole keegi muu, kui Itaalias ülimalt armastatud Valeri Gergijev. Pisut üle viiekümnest Gergijevi tervitatakse Itaalias kui “kultuuritsaari”. Gergijevi muusikatunnetusega saab ühineda vaid irratsionaalses joovastuses, ta eksootiline, dionüüoslik vitaalsus võtab publiku oimetuks. Roomas 3.–31. detsembrini toimunud vene kultuurifestivali järelkajades räägiti ka Gergijevi tulevikuplaanidest: aastast 1988 Peterburi Maria teatrit juhtiv Gergijev soovib rajada uue Maria teatri, mis liidetaks üle kanalite kulgeva sillavõrgu abil Maria teatri ajaloolise hoonega ühtseks kompleksiks. Projekt eeldab saja miljoni dollarist investeerimist, tsitadelli kavandamine on usaldatud prantsuse arhitektile Dominique Perrault’le (s 1953). Gergijevi unistuseks on kujundada Sankt-Peterburgist Ida-Euroopa suurim kultuuripealinn.

• Läänud aasta 8. detsember jääb märkima dirigent Pierre Boulezi naasmist Pariisi Ooperisse. Igapäevane külaline po-

le Boulez ooperimajas kunagi olnud, valdavalt on ta dirigeerinud siis, kui repertuaaris Alban Bergi “Wozzeck” või “Lulu” (1979 juhatus tervikversiooni esiettekannet). Boulezi viimane puldisolek nimetatud institutsioonis jääb aastasse 1987, seejärel polnud tal sinna asja seitseteist aastat. Eemaloleku tingis tema ning ooperijuhtide erinev arusaam repertuaaripoliitikast. Nüüdseks on ülemkiht vahetunud: Hugues Galli asemele on tulnud Gérard Mortier; naasmisõhtul kõlasid Igor Stravinski sümfoonia poeem “Ööbiku laul”, Béla Bartóki “Orkestrikontsert” ja Olivier Messiaeni “Chronochromie” – repertuaar, mida 26. märtsil oma kaheksakümneenda sünnipäeva tähistav Boulez on alati kaitsnud ja mille mängimise eest ikka võidelnud.

Ent jäägem Prantsusmaale! 24. jaanuaril tuuakse Pariisi Ooperis välja Mozarti “Võlulflööt” üsna muundatud kujul. Katalaani trupp La Fura dels Baus pakub dirigent Marc Minkowski ja lavastajate Alex Ollé ning Carlos Pedrissa käe all välja ohjeldamatu sekventsina kuhjuvaid tajupilte, mis kõik sünnivad pöörases inimajus.

Lyoni Ooperis mängitakse 21. jaanuaril Claudio Monteverdi ooperit “Poppea kroonimine”, mis ühtlasi pärgab kuuekümneseks saanud dirigent-klavessinist William Christie’t ja Christie kilbikandjat, kollektiivi Les Arts Florissants.

28.–30. jaanuarini mängitakse Marseille Ooperis kolmevaatuselist ooperjutustust “La neige en août”, mille loojaks on Xu Shu-Ya. Lugu paigutub üheksandasse sajandisse ja vestab zenbudistist mõtlushiiu eluseikadest. Lavastus on prantslaste ning Taiwani Junior College of Performing Art ühistöö, dirigent Marc Trautmann, libretist Nobeli kirjanduspreemia 2000 laureaat Gao Xingjian.

• Nädalaleht Die Zeit on avaldanud Šveitsis välja ilmunud dokumendid, millest selgub, et 1944. aasta sügisel taotles dirigent Wilhelm Furtwängler Šveitsi võimudelt poliitilist varjupaika. Teise maailmasõja päevil Berliini Filharmoonikuid juhtinud Furtwängler, keda tihti on süüdistatud kokkulepetes natsidega, palub asüüli, kuna “tunneb end režiimi poolt ähvardatuna”. Furtwängleri soovi ei rahuldatud, sest taotlusi vaagiva poliitsei otsusel oli dirigendi põhjendus väheveenev.

• 19. detsembril lahkus sopran Renata Tebaldi (s 1922), kelle Arturo Toscanini oli enam kui poole sajandi eest ristinud “inglihäälseks”. Toscanini kingitud hüüdnimi saatis kunstile pühendunud “sinjoriina Tebaldit” läbi elu: Rooma Ooperis, Napoli San Carlos, Milano La Scalas, New Yorgi Metropolitan Operas; Pariisis, Buenos Aireses, Barcelonas, Chicagos, San Franciscos,

Lahkus sopran Renata Tebaldi.

Viinis, Londonis, ja saatis ka siis, kui sa-
jandi subliimsemaid hääli oli lavaga hüvas-
ti jätnud (1976) ning veetis oma päevi ko-
duseinte vahel Milanos ja San Marinos,
kuhu austajad läkitasid talle sülemite vii-
si lilli. Teatriilma värvikas kroonik Franco
Zeffirelli, kes ühtlasi Tebaldi kolleeg
Metropolitan Opera perioodist, iseloo-
mustab Pesarost pärit sopranit kui “unel-
mate häält”, mis viis publiku ekstaasi. Ent
Tebaldist rääkides tõuseb Zeffirelli mõt-
teisse teinegi primadonna, Maria Callas.
Kumb hõivab Zeffirelli meelest parnassil
kõrgema koha? Zeffirelli arvab, et sarna-
selt Michelangelo “Pietàga” kuulub Tebaldi
hääli puhta ilu kategooriasse. Tebaldi saavutas väljendustäiuse
hellusest ja õrnusest pakatavais rollides: võrratu, konkurentsi-
tu diiva oli ta Desdemona, Mimi, Butterflynä. Maria Callasele
oli aga antud maagiline võime väljendada äärmuslikke hinge-
seisundeid, psüühika loendamatu tundevarjundeid ja varju-
külgi. “Jumaliku Maria” hääles hõõgus viimse kohtupäeva tu-
li, mis hävitas kuulaja meelerahukookoni. Ehk argiselt öeldes:
Callasel oli võrreldes Tebaldiga varuks üks dramaatilisem käik.
Nagu täna Madonna ja Barbra Streisand, nii elas Callas välk-
lampide valguses, sumisev meedia saatis teda õielt õiele, trium-
fili fiaskole, hääbumise alghetkist põrmuni, surmajärgsetest le-
gendidest kreeka tragöödia modernse rekonstruktsioonini.
Zeffirelli sõnul teati Callase võitudest, petta- ja lüüasaamistest
kõike, Tebaldi aga viibis rambivalguses vaid teatrilaval, ta era-
elu jäi lava varju, kusjuures pole välistatud, et eraelu oli kasina-
mast kasinalt. Tebaldi kehastas ooperiilmast diskreetsuse ja re-
serveerituse võrdkuju, suursugust daami, kes elas vabatahtli-

**Lyoni Ooper tähistab barokkooperiga
William Christie kuuekümnendat sünni-
päeva.**

FOTOD INTERNETIST

ku klauzuuri valinud nunnana. Rivaliteet,
mis Callase ja Tebaldi suhetes olevat valit-
senud, kujutas aga Zeffirelli meelest pigem
kahe vaenutseva fännklubi, Callase jumal-
dajate (*callasiani*) ja Tebaldi poolehoidjate
(*tebaldiani*) kirglikku meelelahutust, kuhu
sportlikus õhinas kaasati võimaluse korral
ka peategelased. Vastastikused n-õ solvan-
gud, kus Callas nimetab Tebaldit “selgroo-
tuks” ning Tebaldi Callast “südametuks”,
kus Callas võrdleb Tebaldit kokakoolaga ja
iseennast šampanjaga, Tebaldi aga pareerib,
et too vahutav jook läheb kiirelt kibedaks
jne, on kunstlikult ritta pandud sõnasõjad,
mis kummagi lavakäiku mainimisväärselt

ei mõjutanud. Mõistagi polnud Tebaldi ja Callas südamesõbran-
nad, ent neid liitis anne ja austus teineteise ande vastu. Lisaks
ühendas neid üksindus, mis oli mõlema ustavaim kaaslane läbi
elu. Sest nagu ütleb Zeffirelli: kes küll leppinuks sellega, et esi-
neda aastast aastasse “sinjoor Callase” või “sinjoor Tebaldi” rol-
lis... Ent Tebaldi ja Callase suurusjärguga annete puhul olu-
ks see paratamatu.

Renata Tebaldi matusepäeval 22. detsembril avaldas Milanos
meelt sadakond inimest. Protestiti põhjusel, et Tebaldi sarka ei
kantud läbi La Scala. La Scala juhtkond põhjendab otsust Teise
maailmasõja järgselt juurdunud tavaga, mille kohaselt austatakse
sümboolse ringkäiguga vaid teatrijuhte ja dirigente.

Kõrvuti stuudio- ja *live*-salvestustega (ühtekokku on Tebaldi
esinenud seitsmekümne nelja dirigendi käe all) ning askeetlik-
kargete müütidega jääb Renata Tebaldit mälestama roosisort
“Tebaldi”, mille aretas prantsuse lillekasvataja Georges Ibarres.
Roos, mis pigem koketeerivpunane kui pühapaistest ergav.

Tallinna Muusikakeskkooli kontserdid veebruaris 2004

12. veebruar kell 12.00

Tallinna Linnateatri kammersaal
Tiiu Ranna kammeransambliklassi
õpilased
kaastegev Moonika Sutt (vokaal)

13. veebruar kell 16.00

Estonia Talveaed
TMKK keelpilliosakonna õpilased

19. veebruar kell 18.00

Kadrioru loss
Mirjam Kerem (viul)
Riina Joller (klaver)

20. veebruar kell 12.00

EMA kammersaal
Laine Leichter ja Leho Karini
tšelloklassi õpilased

26. veebruar kell 14.00

Estonia kontserdisaal
TMKK sümfooniaorkester
Mihkel Poll (klaver)
Toomas Kaptan (dirigent)

“Barbara” dilemma

MERIKE VAITMAA

“Barbara von Tisenhusen”. Eduard Tubina ooper. Jaan Krossi libreto Aino Kallase samanimelise jutustuse järgi. Esietendus Estonias 27. novembril ja 3. detsembril 2004. Dirigent Arvo Volmer, lavastaja ja liikumisjuht Endrik Kerge, lavakujundus: Liina Pihlak, kostüümid: Eldor Renter, valguskunstnik Neeme Jõe, koormeister Elmo Tiisvald, kontsertmeisterid Ivo Sillamaa ja Ralf Taal, lavastaja assistent Tõnu Tamm. Osades: Heli Veskus (Barbara), Rauno Elp (Jürgen), Mart Madiste (Reinhold), Priit Volmer (Bartholomeus), Mart Laur (Johann von Tödwen), Helen Lokuta (Anna von Tödwen), Teo Maiste (Friesner), Roland Liiv (Franz Bonnius), Jassi Zahharov (Reinhold von Tisenhusen Kongutast), Triin Ella (Triin) jt.

Ooper toodi Estonias taas lavale tähistamaks Eduard Tubina suurt tähtpäeva: juunis möödub sada aastat helilooja sünnist. Tähtpäev on ka “Barbaral” endal: esmalavastuse esietendus oli 1969. aasta 4. detsembril, niisiis peaaegu täpselt 35 aastat tagasi. Ooper on lavastatud Estonias ka 1990. aastal ning Vanemuises 1971. aastal. Kolme ja poole aastakümne neli lavastust – pole sugugi halb saatus, enamikku eesti ooperid on lavastatud ainult kord. Kõiki neid polegi mõtet üha uuesti publiku ette tuua, mõjusa aine ja sugestiivse muusikaga “Barbarat” kindlasti on.

Kui võrrelda nüüdisooperite kohtlemise tavasid Estonias Soome ja Rootsi esindusooperimajade traditsioonidega, on pilt nukker. Naabermaades tuuakse oma heliloojate uued ooperid lavale eriti hoolikalt ja põhjalikult ettevalmistatuna. Estonias lavastatakse uusoopereid kiirustades, ikka paratamatutel asjaoludel – väidetavasti. Praeguse “Barbara” ettevalmistusperiood oli eriti lühike eelnenuid remondi tõttu.

Esietendus oli pigem närviline proov. Nagu salat, milles on alles segamata koostisosad: tubli sümfooniaorkester ja sellesse lootusetult mattuvad lauljad, modernsena teatri tinglikkus ja ajaloovaimustus. Lisaks mõnelts osatäitjalt neid mõttetuid žeste, mis ei seostu rolli ega lavastussti-

liga, mitte millegagi peale ooperiparoodiate, ning sotsrealistlikku lavatükki meenutav idüll rahvapildis, kus kõigil talutüdrukutel on ühtmoodi hirsad paksud blondparukad.

3. detsembri etendus oli väga palju parem ja edaspidi ongi silmas peetud eeskätt seda.

Mõned probleemid on juba teosesse kirjutatud. “Barbara” dirigentide kõige rängem ülesanne on tasakaalustada lava ja orkestri kõlajõud. Kui tasakaalu pole, tuleb lauljatel üle pingutada nii, et kaob kas fraasi muusikaline ilme või tekst või mõlemad; mõnikord kaob terve vokaalrida.

See, et peamine muusikaline arendus kulgeb orkestris ja inimhäälel on nagu üks instrumente, pole 20. sajandi ooperis sugugi haruldane. Kuid vokaalpartii on oluline partii, ja mitte ainult teksti tõttu. Paistab, et Tubin kui küps sümfonist ei kujutanud oma esimest ooperit kirjutades siiski päris täpselt ette, kuidas tema kõlakujutus on tegelikult saavutatav. Orkestri koosseis pole nüüdisorkestri jaoks isegi kuigi suur (peaaegu Mozarti orkester, lisaks tuuba ja löökpillid), kuid partituur on kirjutatud väga tihedalt. Estonia akustika eriti rasket iseloomu ei osanud helilooja ilmselt üldse arvestada (hoopis õhulisema orkestriga “Reigi õpetajas” juba oskas), kuid teatri külalisetendustel Rootsi Kuningliku Ooperi suurepärase kõlaga ooperisaalis (1992) mattusid “Barbara” vokaalpartiid samuti orkestrisse.

Uuslavastuses sai peaaegu tõeks eesti ajakirjanduse korduv sõnastuslik aps: “...ooperis laulsid need ja need, orkestrit juhatas see ja see...” (Kes siis etendust juhatas, kui mitte dirigent?) Arvo Volmer juhatas ilmselt ikka lava ka, sest vokaal ja orkester lahku ei läinud, ent lavalt kuuldav ei paistnud teda märkimisväärselt huvitavat.

Ei usu, et kuuldav saaks olla või üldse peaski olema eranditult iga sõna mis tahes ooperis, välja arvatud klassikalise ooperi *secco*-retsitatiivid. Kuid tähtsaimate fraaside pärast tasuks vaeva näha. Orkestrit lõputult vaigistada teadagi ei saa, siis ei jää dramaatilistel tõusudel ka-

rakterist midagi järele. Aga midagi saaks parandada ehk mõne lihtsa võttega, nagu *crescendo* alustamine võimalikult hilja. Näiteks ooperi lõpufraasis “Issand Jumal, kui sa oled armastus, miks oled sa meid maha jätnud?”. Friesneri alustades on orkester hõre ja partituuri järgi ka vaikne ning peaks kulminatsiooni jõudma alles siis, kui laulja on lõpetamas. Orkestri kõlatugevus kruniti kohe nii üles, et kadus kogu vokaalpartii algus, tekstist rääkimata. Friesner on Barbara kõrval kõige tähtsam tegelane ja kui lõpufraas pole kuulda tervenisti, siis kaob ooperi mõte, mis ühtlasi puänteerib Friesneri rolli – hea hing ja veidi piiratud mõtleja teeb samukese Bergmani filmide komplitseeritud pastorite poole, kes piinlevad jumala vaikimise tõttu. Kaob ooperi idee, mille ta “Barbara” oleks lihtsalt üks mõrvalugu.

Endrik Kerge fantaasialennukad ooperilavastused kaheksakümneenda algul (Rossini “Sevilla habemeajaja” Vanemuises, Mozarti “Bastien ja Bastienne” / “Teatridirektor” ja Smetana “Müüdüd mõrsja” Estonias) panid teatraalid ja publiku ühes hõiskama. Vahepeal pole teda ooperiteatrisse eriti jätkunud (või kutsutud?).

Eelmiste “Barbara” lavastuste misansteeniid olid n-õ realistlikud (kuivõrd ses tinglikus ooperižanris üldse realismi olla saab). Kerge on taotlenud tinglikumat ja üldistavamamat laadi, mida teos oma ballaadlikult suurejooneliste karakteritega ammu näis vajavat. Tõsi, tulemus on kirju (kiirustamisest?) ja kipub hämmeldust tekitama, aga võib-olla on tinglikkust hoopis ... liiga vähe. Vaataja peab kogu aeg pendeldama erinevate mängureeglite vahel, harjumiseks õieti aega pole. Ega vist osatäitjatelgi ole olnud kohanemisaega. Barbara ja Bonniuse stseenides oli teisel etendusel juba midagi poeetilist ja liigutavat. Ootamatu muusikata “ballert” 6. ja 7. pildi vahel (küürus jäljeajajad) näib esialgu küll paratamatult koomiline, seega pinevas situatsioonis kohatu.

Tinglikkus valitseb ka lavakujunduses: napp, puhta joone ja valitud toonidega. Pole mööblit ega muud olustikulist kraami. Väga kaunis on alguse gildisaal, mille tagaseinas ripub gobelään kuulsast daa-

IMPRESSIOONID

Nii head – vokaalselt, muusikaliselt ja lavaliselt – vendade Tisenhusenite kolmikut nagu praegu pole teatril varem olnudki: Rauno Elp (Jürgen), Priti Volmer (Bartholomeus) ja Mart Madiste (Reinhold).

Ooperi vääriline nimiosa täitja Heli Veskus oskab välja mängida erinevaid nüansse nii hääle kui ka lavalise käitumise kaudu. Fotol ooperi lõpupilt, hetk enne Barbara uputamist jääauku.

FOTOD HARRI ROSPU

mi ja üksarviku sarjast. Pole tähtis, kas 16. sajandi keskpaiga Liivimaa aadlikel oli Flandria meistrite vaiba jaoks piisavalt vara ja maitset, ehk oligi.

Eldor Renteri palju kiidetud kostüümid on värvirikkad ja detailirohked; pulmapildis on laval kulda nii palju, et Barbara kuulus kuldkleit ei torka teiste seas kuigivõrd silma ja tegelase leiad üles

pigem Heli Veskuse kui kleidi järgi.

Töös osalistega on mõnedki reageeringud välja töötatud täpsemalt kui eelmistes lavastustes. Kõige tähtsam tundub lõpupildi selge tõlgendus: vendadele on Barbara uputamine vastumeelt, neil on piinlik ja kahju, aga nad täidavad kohust, sest au, st mis-meist-mõeldakse-hirm nõuab.

Nii head – vokaalselt, muusikaliselt ja lavaliselt – vendade Tisenhusenite kolmikut nagu praegu pole teatril varem olnudki.

Väiksemate rollide seas oli väga sümpaatne (juba esietendusel!) Barbara tädi Anna von Tödwen, keda laulval Helen Lokutal on ilusa tämbriga hääle ja väga hea vokaalkool, on muusikalist ja lavalist intelligenti.

Esimese armastaja Franz Bonniuse roll pole mahult õigupoolest kuigi suur, kuid vokaalpartii vajab küpse hääle dramatismi, mida Roland Liivi päris meeldivas tenoris veel pole. Tema energia laval näibki kuluvat eeskätt vokaalpartiile, sellest ehk mõttetud “lauljžestid” (mis vanemate lauljate sõnul tegelikult laulda ei aita).

Ooperi vääriline nimiosaline Heli Veskus oskab välja mängida erinevaid nüansse nii hääle kui ka lavalise käitumise kaudu, tema sopran on suur ja kaunis ja praegune vokaalne vorm väga hea.

Teo Maiste Friesner on juba mitmes arvustuses leitud olevat lavastuse parim roll. Võib ainult lisada, et ta oli parim ka “Barbara” eelmistes lavastustes. Kolmkümmend viis aastat tagasi kerkis vahel küsimus, kas osatäitja mitte liiga noorena ei mõju, kuid leiti, et hingekarjane võib ju olla mis tahes eas. Praeguse, mitte enam noore Maiste Friesner on ka vokaalselt nooremate tasemel (teisel etendusel kindlasti!), muusikaliselt aga meisterlikum (suurepärase *legato*, oskus mõtestada teksti ja muusikat ühtselt jm).

Kontrollisin oma muljet paari noore muusikainimese peal, kes ooperit varem ei tundnud: ikka on kõige mõjuvamad pildid viies (Barbara ja Friesneri dialoog kirikus) ning lõpupilt. Seegi oli nii juba eelmistes lavastustes.

*

Pidades silmas, kui väga Tubina muusikast Eestis praegu lugu peetakse, võinuks arvata, et tema juubeliks soovib teater tuua publiku ette ooperi parima, ideaalilähedase lavastuse. Esietenduste põhjal tundub, et nende osalistega saaks seda teha küll, kui ainult seda orkestrit ei oleks... Estonia orkestriga, võrratult võimekamaga kui esmalavastuse aegu, saaks seda teha ka, kui ainult lauljaid poleks. Kui estoonlyaste “Barbara von Tisenhuseni” dilemma on lahendatav, siis kiiruga küll mitte.

Eesti noor pianism sügistalvel 2004

PIRET VÄINMAA

Kontserdisari "Noored pianistid" I-III. Sten Lassmanni, Irina Zahharenkova ja Hando Nahkuri klaveriõhtud Estonia kontserdisaalis

Kontserdid sarjast "Noored pianistid" on hea võimalus saada ülevaadet pianismi-"börsil" toimuvast. Aktsiad tõusevad, aktsiad langevad... Konkurents, *diabolus in musica*, teeb oma korrektiive.

Miks *diabolus*? Professionaalses musitseerimises on tänapäeval, nagu igas eluvaldkonnas, mitu suunda. Teatavat laadi tõhususe kompleks, mida aeg-ajalt muusikute mängus kuuldu, on seotud musitseerimise konformistliku suunaga, mis muu hulgas täidab kuulajate esmased ootused – "ma oskan seda, ma tean, kuidas see käib, ja ma võidan kõik (tehnilised) raskused siin ja praegu, teie ees, kuulajad". Need ajad, mil muusikat tehti (tihhti vaestes oludes) elu ja surma peale, on möödas. Praegu on stipendiumid, koolid, konkursid ja pead ellu jääma. Mingeid nõrkushetki, mis sunniksid mõtlema, milleks muusikat teed, ei saa endale lubada... Vähemalt veel mitte, kuni pole tapetud kõik lohed (võidetud olulised konkursid). Konkurents on see, mis motiveerib inimesi niisuguse alatooniga mängima, pahatihhti pole nad sellest ise teadlikudki.

Konkurents ja tahtmine teistest parem olla, trügib ette musitseerimise tõelise motiivist – armastusest muusika vastu, mida noorte muusikute mängus kuulub kuidagi varjutatult ja häguselt. Armastusest ja austusest helilooja kirja pandu vastu ja selle loovast elluäratamisest kuulajate ja enda jaoks peaks muusik endale esitama küsimuse "mida, miks ja kellele ma mängin?".

Noored muusikud peavad püüdma otsida teostest seda, mille pärast need on kirjutatud. Interpreedi eetika on rääkida sellest, millest helilooja ei suutnud vaikida, vahendada muusikalisi sündmusi, karaktereid ja kõlavärve, kaasata kuulaja tähenduste ja sümbolite helimängu.

Õnneks leiavad erinevad suunad ka mõnikord kompromissi, näiteks kui konkursi võidab inimene, kes on võimeline

Sten Lassmannil on läbipaistev sõrmehnika ja head eeldused keerulist polüfoonilist faktuuri edasi anda.

FOTO KAUPU KIKKAS

pakkuma elamust, laval midagi ütleva, kuulajaid teisiti mõtlema suunama, muusikat mõjuvalt vahendama.

Nagu teada, on kõigil kolmel kuulnud noorel interpreedil konkursivõidud kontol. See seab nad muidugi silmitsi kuulaja kõrgendatud ootustega. Kõigil kolmel on kuhjaga häid omadusi, mis interpreediteel aina kasuks tulevad. Irina Zahharenkova kaunilt välja mängitud peenus, siirus, välja ja ära kuulatus, loomupärane muusikaalsus – vanamoodne sõna, mis tähistab tundlikkust fraasi mängimisel ning eriti lüüriliste, positiivsete ja pehmemate

karakterite hea taju. Tasakaalustamiseks oleks vaja ka dünaamilise skaala teist poolt, võimsust, metsikut energiat, kas või näiteks "Hammerklavieri" alguse lõvihüpet mängides. Kui Zahharenkova kammerlik kontseptsioon sellest teosest oli taotluslik, siis tahtis ta ilmselt öelda, et kogu Beethoveni-järgse muusika areng on valjusenihood paigast viinud, et praeguse dünaamilise skaala *mezzoforte* on haamerklavieriaegne *fortissimo*? Kaheldav kontseptsioon. Häirisid ka nooditeksti vead. Schumanni "Kreisleriana" pakkus siiski nauditavaid hetki ja puhast ilu.

Sten Lassmannil on läbipaistev sõrmetechnika ja head eeldused keerulist polüfooniilist faktuuri ja mõttekonstruktsioone edasi anda. Kasu tõuseks emotsionaalsest avatusest ja karakteritajust selle sõna sügavamas mõttes, samuti esinemiskindlusest. Mussorgski tsükli “Pildid näituselt” tuleks üles leida süngus, iroonia, lootusetus, suurveneliku laulva *maestoso* suursugusus, õelus ja kuratlikkus; see on faktuuri analüüsi, partituuri sügavama uurimise ja pealkirjadesse-kirjeldustesse süvenemise küsimus. Noorel interpreedil on vaja rahu ja aega, et jõuda selgusele, milline muusikaline sõnum on isiklikult temal edasi anda, see kehtib eriti Beethoveni sonaadi op 27 nr 2 cis-moll esimese osa kohta. Tsükli vahvaima mulje jättis “Munast koorumata tibupoegade tants”. Põnevat energiat kuulus ka “Katakombides”.

Hando Nahkuril on tehniline kindlus ja hea esinemisnärv, võimsust ja kiirust tal jagub, juurde on tulnud *piano*-ja *pianissimo*-poolsed värvivarjundeid. Rõõmustab, et aina rohkem jätkub tal aega ära kuulata ja publikule vahendada dramaatilisi süžeepeördeid, kummalisi harmooniaid, värve, üllatusi... Nahkuri valmisolek klaveri taga midagi suurt ära teha on imekspandav, Raveli “Gaspard de la nuit” saab tulevikus kindlasti üheks tema leivanumbriks, kui sinna lisandub rohkem maagilisi ja ligitõmbavaid energiasid, hoogu ja lennukust.

Nagu paistab maailma (noorte) edukate pianistide esinemisest, peaks tehnika käsikäes esinemiskindlusega tänapäeval olema lahendatud probleem – midagi laitmatult töötava arvutiprogrammi taolist. Selle edukas installeerimine on muidugi eluase pideva harjutamise ja ka manuaalse andekuse süntees. Õige metoodikaga ja kogunud õppejõu käe all, koos teatavate isiksuseomadustega, nagu tahe, enesekindlus ja fanaatiline töökus, saavutab noor pianist baasi kogu eluks. Tahe midagi väljendada peab aga endal olema, selle alget saab kasvatada. Pianistlik kultuur muutub aga rikkamaks iga noore inimese kaudu, kes klaverile liginedes julgeb muusika saladustest unistada.

Irina Zahharenkova trumpideks on tundlikkus, peenus ja siirus.

FOTO PREMIO JAÉN

Hando Nahkuri mänguviis on veendunud ja suurejooneline.

FOTO KAUPU KIKKAS

Vähe jazzi, rohkem jõulu, palju head muusikat

JOOSEP SANG

Anne Ermi korraldataval "Jõulujazzil" on juba aastaid detsembrikuises tihedas kontserdigraafikus oma silmapaistev koht. "Jazzkaare" väikevend pakub iga kord huvitava valiku muusikast, mis ei pruugi alati olla jazz ega ka jõuluteemaline, kuid ei vea tavaliselt kuulajat alt. Siinkirjutaja kuulas ühte kontserti festivali alguses, teist keskpaigas ning kolmandat päris lõpupäeval. Mitu suurt tähelepanu teeninud kava jäi ka nägemata, nende seas ansambli Eesti Keeled kontsert uue plaadi kavaga ja soome etnolegend Sakari Kukko.

Jõulujazzi seekordne peaesineja oli kolm aastat varem samal festivalil laulnud M-Pact, kes on vahepeal kolinud Seattle'ist päikesele lähemale, Los Angelesi, ning võtnud juurde ka kuuenda laulja, kuid esitas seegi kord samasugust popisegust vokaalmuusikat nagu 2001. aastal Sakalas. Eestis on vokaalansamblid äärmiselt populaarsed, nad pakuvad üldjuhul sädelevat meelelahutust ja kergelt seeditavat muusikat. Ka M-Pacti etteaste oli hoolega välja mõõdetud *show*, kus suheldi publikuga, visati nalja ja flirditi arvuka naissoost kuulajaskonnaga. Seksteti vokaaltehniline pagas ja võhm on imetlusväärased, lavalised poosid on hästi läbi mõeldud ja kava mitmekesine (poistebändi popist tõsijazzini). Siiski hakkann veidi sellisest formaadist väsimat: olen Eestis juba poole tosina lauluansambli esituses näinud-kuulnud erinevaid pilliimitatsioone, "löökpillisoolosid" ja muid vokaaltrikke ning spontaanses õhkkonnas sellest ka vaimustunud, kuid sellegipoolest tahaks nüüd juba midagi veidi sisukat.

Andres Mustonen esines "Jazzkaare" egiidi all juba kolmanda kavaga – tema esimene kontsert mullukevadisel "Jazzkaarel" oli nii edukas, et järg sellele oli igati loogiline. Seekord saatsid Mustoneni kolleegid Hortus Musicusest: Ivo Sillamaa klaveril ja klavessiinil ning Peeter Klaas tšellol ja *viola da gamba*’l, lisaks neile veel eesti jazziliiti kuuluvad Taavo Remmel bassil ja Tanel Ruben

trummidel. Kahe pooluse liitmise andis tulemuseks lihtsa tehte 1+1=2, suuremat integratsiooni lavalt saali ei paistnud. Viiekesi mängiti muusikat Astor Piazzollalt ja Antonio Vivaldilt, kusjuures viimane sai Mustoneni lennukates kommentaarides endale nimeks Punane Rokkar (tema eluajal levinud Punase Preestri asemel). Paremini kõlasid viisiku esituses siiski Piazzolla tangod, kus oli rohkem mõeldud arranžeeringu ja faktuurit tasakaalustamise peale. Vivaldi hoogsal kontsertlikul kõrgbarokil oli paiguti oht eksida Vanessa Mae radadele, mida soodustas taustal domineeriv liialt primitiivne trummibiit. Selline lähenemine siiski ei prevaleerinud, mistõttu kõlas üsna huvitavaid asju.

Kui rääkida muusikalistest klotsidest, millest Mustoneni kvintett oma müüri ladus, tuleb tunnistada, et need olid küll ritta laotud ligadi-logadi ja vahel oli oht, et kõik võib hoopis kokku variseda. Õnneks seda ei juhtunud, kuigi segadust oli üsna palju ja üks Mustoneni ülesandeid lavalt oligi kaosest korda luua. Kuid samas: ka Jimi Hendrixi kitarr oli kontsertidel harva hääles ning ühelt healt elusalt kontserdilt ei otsi me ju muusikalist korrektsust, vaid pigem emotsiooni. Andres Mustonen toonitab oma sõnavõttudes alati energia ja vaimuse osa igas elusas ettekandes. Just see elaan ning elektriline kõrgpinge, eriti ansamblijuhi mängus, oli too päästev element, mis juhtis tähelepanu kõrvale halvalt helirežiilt ja muusikalistelt karidelt. Kui ma kontserdi lõpul oma kohalt tõusin, nägin ümber ringi vaid naeratavaid nägusid, mis ongi ju kõige olulisem. Kui paljud enne kontserti ka kahtlesid, kas Vivaldi ikka rokib, või kasvõi ba-rokib, siis tunni ja veerandi möödudes oli selge, et Mustoneni käes rokib see muusika täiega.

"Jõulujazzi" lõpetas rootsi muusikust koosnev ansambel Bossa Elétrica, mis seob eelkõige *tropicalia* ja brasiilia popi (ehk MPB) jooni euroopaliku klubisaundi ja jazziga. Lauljatar Miriam Aida (kelle

Bossa Electrica särav solist Miriam Aida.

FOTO ANNIKA METSLA

Andres Mustonen ba-rokib koos jazzbändiga.

FOTO KAUPU KIKKAS

juured on hoopis Põhja-Aafrikas) ja noored rootsi pillimehed andsid kaasakiskuva kontserdi, valades saali selle energia ja järeleaimamatu õnnetunde, mis teeb brasiilia muusika nii eriliseks. Kuuldu oli kahtlemata muusika jalgadele, kuid kindlasti mitte ainult: kõlasid ka vägagi tuumakad jazzisoolod, kõige sagedamini saksofonist-flötist Fredrik Kronkvistilt. Uus, reeglina karvastele traadimeestele laive pakkuv Rock Cafe on oivaline kontserdipaik ka jazzile. Sinna tasub "Jazzkaare" kontoril kindlasti tulevikuski esinejaid broneerida.

Elu pärast vulkaanipurset

Erkki-Sven Tüüri ja Tõnu Kõrvitsa uudisteostest

GERHARD LOCK

Estonia kontserdisaalis 11. detsembril 2004. aastal toimunud Erkki-Sven Tüüri Neljanda sümfoonia/“Magma” (2002) Eesti esietekanne oli möödunud aasta üks tipp-sündmusi. ERSO ees soleeris maailma kuulus löökpillisolist Evelyn Glennie. Samal kontserdil kõlasid veel Antonio Vivaldi kontsert C-duur *flautino*’le, keelpillidele ja tšembalole, millest Glennie oli teinud seade vibrafonile, ja Tõnu Kõrvitsa “Ellujäänute laulud” (2004) Eesti esietekanne, mis on kirjutatud ERSO tellimusel. Kõik kolm teost olid omaette muusikalised maailmad, kuid leidis ka kokkupuutepunkte. Tüüri ja Vivaldi muusika polegi teineteisest nii kaugel, teoste mootorikas ja tämbrikäsitluses võib leida sarnasusi, ühisjooni on ka teoste tempos ja üksteisele (pausiga või pausita) järgnevate osade (kiire – aeglane – kiire) meeleolus. Tüüri ja Vivaldi teostes rabas Glennie briljantse ja imeliselt kontraste mänguga. Samuti kujundas ERSO Tüüri ja Kõrvitsa uudisteoste interpretatsioonist meeldejäeva elamuse.

Tüüri uudisteos, samaaegselt Neljas sümfoonia ja löökpillikontsert, on pühendatud Evelyn Glenniele ja kirjutatud, arvestades tema mängijavõimeid. Kuid orkester ei jäänud solisti varju, mõlemad olid võrdsed partnerid. Teose orkestrifaktuur ja löökpillipartii on kompositsioonilises mõttes huvitavalt ühendatud, seda eelkõige tämbriksel tasandil.

Üheosalisena loodud sümfoonia eristuvad neli sujuvalt üksteisele järgnevat alaosa: vastandus, töötlus, kirkastav “teine maailm” ja süntees. Teose keskel kõlab trummikomplektil virtuosne kadents. Teost alustab madalas registris suur trumm koos vaskpillidega, kuid muusika suundub kiiresti kõrgematesse registritesse, kõlades siis teravalt ksülofonil-vibrafonil koos viiulitega. Sellise sissejuhatusga, mille materjal kordub lõpus uuesti, avab Tüüri sümfoonia kõlaruumi ja näitab kõlavärvides suuri kontraste. Tüüri pakutud assotsiatsioon vulkaanipurse ajal toimuvatest geoloogiliste materjalide seisundimuutustest (“pinge tumeda graniitse massi ja transparentse kristallvõredest pilve kohtumisel”; Tüüri, Sirp 13. 12. 2002;

kavaleht) on vägagi paikapidav kogu teose jooksul. Löökpillisolist rändab teose vältel eeslava vasakult küljelt paremale küljele (ja lõpuks tagasi); selle liikumisega kaasnevad olulised tämbri muutused löökpillides – teravatest metalsetest ksülofonihelidest pehmete marimbafonikõladeni, keskel džässrokilik trummikomplekt.

“Magma” vahelduvad ja sulanduvad kõlaväljad ja meloodilised elemendid. Tüüri varasemale stiilile iseloomulikud motoorsed rütmilis-meloodilised struktuurid kõlavad selles sümfoonia samuti. Helilooja enda ütluse järgi on ta “Magma” erilist rõhku pannud tämbriharmoniale ja sonoristliku kontseptsiooni ühildamisele harmoonilise tunglevuse kontseptsiooniga. Tämbriharmonia all mõtleb helilooja, et “teatud instrumentikooslused esindavad teatud kindlal intervallikal põhinevaid harmoonilisi konstruktsioone, teised jällegi teisi jne”. Tüüri rakendab kindlaid tämbrigrupeerustavate süsteemi, mis ei haara ainult instrumentatsiooni, vaid kogu muusika süntaksit. Helilooja sõnul on “muusikaline algmaterjal (...) aga mõlemale kontrastele plokile ühine ja põhineb kuuel 17-astmelisel skaalal. Neid varieeritakse ja sünteesitakse omavahel kogu teose edasise arengu käigus. See toimib nii horisontaalselt kui ka vertikaalselt.” Peale süntaktilise ja tämbriksel-faktuuri sün-

teesi vahelduvad teose ajalisel organiseerimisel pulseerivad ja mittepulseerivad (sonoristlikud) löigud, mis loovad täiesti erinevad maailmad. Tempo kiirenduste ja aeglustuste kaudu tekivad sujuvad üleminekud, ajast saab n-ö kujundatav tegur. Teose materjal on seega organiseeritud igati sünteesivalt, muusikalist vertikaali ja horisontaali on käsitletud samaväärsetena. Näib, et Neljas sümfoonia on Tüüri loomingus seni rakendatud erinevate kompositsioonitehnikate sümbioos, sünteesides muu hulgas ka tõsist ja džässroklit muusikat.

Tüüri “Magma” on tõeliselt tänapäevane, mitmetahuline muusika. Teos ühendab endas sümfoonilise muusika kõiki liike (absoluutne, programmiline sümfoonia, sümfooniline poeem, soolokontsert). Muusika kontrastid ja süntees leiavad aset nii semantikas kui ka tämbriks, tekitades isegi visuaalseid assotsiatsioone.

Kõrvitsa “Ellujäänute laulud” on voolav, impressionistlik-poetiline muusika, mille energiaküllane dramaatilisus väljendub erinevate meeleolude sujuval muutumisel; teoses valitsev orientalistlik hõng on saanud Kõrvitsa loominguga üheks tunnusmärgiks. Meisterliku instrumentatsiooni ja kõlavärvikäsitluse tõttu leiavad mõlemad tee eesti sümfoonilise muusika tippu.

Tõnu Kõrvits oli eelmisel hooajal ERSO juures resideeruv helilooja. FOTO PRIIT SIMSON/EESTI PÄEVALEHT

Kitarrimuusika dimensioonid

KULDAR KUDU

Eesti Kitarriseltsi ja Eesti Kontserdi koostööna ellu kutsutud Tartu rahvusvahelisel kitarrimuusika päevadel "Fiesta de la guitarra" 2004 olid saalid täis nii Tartus kui ka Tallinnas, Pärnus, Viljandis ja Võrus. Novembrikuu pimedatesse õhtutesse vaimset valgust heitnud kitarrikontserdid paistsid sel aastal silma oma erinäolisusega.

Mida kõike kitarr võimaldab ja kui palju tal on sugulaspile! Tänapäevase kitarrri umbes paarikümne eri versiooni kõrval eksisteerivad ka selle pilli ajaloolised ja rahvuslikud mudelid. Muusikapäevade väliskülalised olid *vibuela*-, barokk- ja romantilise kitarrri mängija José Miguel Moreno Hispaaniast, klassikaline kitarrist Reinbert Evers Saksamaalt ja argentiina päritolu *charango*-virtuoos Patrick Zeoli Berliinist. Igauks tõi publiku ette täiesti erineva muusikamaailma. H. Elleri nim. Tartu Muusikakoolis ja Eesti Muusikaakadeemias toimunud meistriklässides avanesid kitarrriõppuritele nende pillide mängimise saladused.

Eriliselt avardav oli vanamuusiku José Moreno meistrikläss Tartus, kus maestro tutvustas kolme ajaloolist instrumenti: *vibuela*'t (16. sajand), barokk-kitarrri (17.–18. sajand) ja romantilist kitarrri (18.–19. sajand). Nende pillide näol on tegemist ühtse traditsiooniga, mis arenes sajandite jooksul ajastule omastesse vormidesse. Kummaline mõeldi, et see on üks ja sama instrument, mille arenguetaapid on tänasesse päeva kokku toodud. Moreno heitis kuulajate ette julge väite, et kuigi aastatel 1817–1892 elanud legendaarse hispaania kitarrimeistri Antonio de Torrese teostatud revolutsioon pilliehituses viis tänapäeva kontsertpilli väljakujunemiseni, oleks ehk pidanud vähem lõhkuma kitarrri ehituslikke traditsioone. Nimelt varasemad kitarrrid kõlasid paremini nii laulvuse kui ka kõlajõu poolest. See on kitarrriavalikkuse jaoks täiesti ketserlik idee, sest üldiselt peetakse Torrese uuendusi klassikalise kitarrri populaarsuse kasvu üheks algpõhjuseks. Moreno arvates sai põhiliseks "kurja juureks" siiski keelte pinge kahekordistumine seoses nailonkeelte kasutuselevõttuga 20. sajandi nelja-viiekümneandel. Pehmema

"Fiesta" ühe peakülalise, vanamuusiku José Moreno väitel ei jää varasemate ajastute kitarrrid kaasaegsetele kõlajõu poolest sugugi alla.

sooltest keeli on tõepoolest kergem suure amplituudiga võnkuma panna ja seega ka lihtsam "laulma" ehk pikemalt kõlama saada. See esmapilgul üsna vähetähtis fakt tõi kitarrimängu täiesti uue dimensiooni – mängutehnika pidi muutuma jõulisemaks ning aastasadadega arenenud mängutraditsioon murti ühe hetkega! Vana tunnetuse elustajana on Moreno läbi rännanud kogu kultuurimaailma ja oma ketserlikku väidet pillide kõlajõu kohta ka kõikjal tõestanud.

Vanemuise kontserdimaja suur saal on tuntud oma akustiliselt raskete tingimuste poolest. Heli küll levib ilusti, aga puudub kaja ja n-õ ruumiline võimendus, mida muusikud tihti vajavad (eriti keelpillid ja ka lauljad). Seda suurem oli üllatus, kui puupüsti täis saali suurel laval kaduvvääkseks jäänud pillimees võttis sülle mõõtmetelt tänapäeva kitarrist

vääksema *vibuela* ja sõna otseses mõttes täitis kogu ruumi imeilusa keelpillikõlaga. Ühe hetkega oli publik muusikul pihus ja tegi kaasa neljasaja aasta pikkuse elamusliku retke hispaania kitarrimuusika värvikal maastikul. Vastavalt Moreno väitele olidki *vibuela* ning barokk- ja romantiline kitarr selgelt kuulda ka saali kaugemates nurkades ja, mis peamine, kuulda oli "laul", mis jääb kahe heli vahele. Muusikalises väljenduses üliolulised nootidevahelised seosed kõlasid reaalselt, mitte vaid kujutlustes, nagu kaasaegsel klassikalisel kitarril tihti juhtub. Siiski ei saa öelda, et tänapäeva kitarr oleks vanast vaesem, ta on lihtsalt väga erinev. Ta nõuab jõulisemat mängustiili ja tuleb sellega ka dünaamiliselt kaasa.

Klassikaline kitarr kõlas "Fiesta de la guitarra" kolmel kontserdil kolmes erinevas vormis: soolona Reinbert Evers,

Peeter Prints ja "tundmatu kitarrist".

FOTOD O/Ü JOGENTAGANA

duona Kristo Käo ja Kuldar Kudu (duo Imagenes) ja koos oreliga Heiki Mätliku ja Andres Uiibo esituses. Neil kontsertidel kõlanud muusikat võis dateerida aastatega 1500–2004. Viissada aastat muusikat kitarrile kõlab tänapäeva instrumendil ühtsena ning täiesti loomulikuna ka ühe kontserdi raames, andes interpreetidele võimaluse esitleda suuri kontraste, mida nad ka varmad tegema olid.

Kitarrimuusika päevade vahest suurimaks üllatuseks kujunes duo Piarango (Argentina–Saksamaa) esinemine Viljandis, Võrus ja Tartus. Üllatav oli kõigepealt koosseis: boliivia rahvapill *charango* (barokk-kitarri ladinaameerika versioon) ja klaver – lääne muusikakultuuri sümbol! Patrick Zeoli (*charango*-mängija ja kitarrist) ja José Hernan Cibils (pianist, helilooja ja ka maalikunstnik) andsid meeleoluka ja rütmirohke tervikpildi argentiina, peruu, boliivia ja tšiili rahvamuusikast ning Astor Piazzolla ori-

ginaalloomingust. *Charango* tiiskant helises klaveri ümarate kõlade keskel värskest ja rütmierksalt. Lisaks traditsioonilisele akordimängule põimusid klaveri tihedasse faktuuri ka väikese *charango* peened jooksud mööda heliastmestikku. Üllatav repertuaarileid selle koosseisu jaoks oli argentiina helilooja Ariel Ramirez (1922) "La misa criolla", mis on originaalis kooriteos. Selle ülesehitus on katoliiklikule missale traditsiooniline *Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus, Agnus Dei*, kuid muusika on täis žanrile mittemomaseid tantsurütme, mida teatavasti just Lõuna-Ameerika muusikas rikkalikult võib leida. Sestap on ka osade pealkirjade kõrval tantsuvormide nimed, nagu *vidala, carnavalito, estilo pampeano, chacarera*. Instrumentaalversioonis kõlas teos pigem süidina ladinaameerika tantsudest, sisaldades seejuures ka tugeva annuse dramatismi. Astor Piazzolla tangosid mängitakse kõikvõimalike koosseisudega ja ka

Piarango versioon kõlas veenvalt, edastades helilooja muusikalist keelt adekvaatselt. Publikumenust andis tunnistust märgitud lisapalade hulk. Erilise maiuspalana esitasid muusikud oma väga sugestiivse versiooni eesti viisist "Meil aiaäärne tänavas" ning vendade Urbide kultusmeloodiast "Kuu".

Muusikapäevadesse stiilikontrasti toonud jazz- ja popkitarristid esinesid kolmel öhtul Café Shakespeare'is. Võrreldamatud on Tiit Pauluse standardjazzilikud seaded ja originaalteosed ning Robert Jürjendali kvinthäälestuses kitarrist kompositsioonid *live*-elektroonika vahendusel. Kui Tiit Paulus ja Andre Maaker, Maria Väli ja Erko Niit pakkusid mahedat meelelahutust bossalikus stiilis, siis Robert Jürjendali sooloöhtu kulges *guitar-craft*'i ja süvamuusika piirimail, kombates kohvikumiljöö sobivust tõsisematele ja arendatumatele kompositsioonidele.

Kolmas jazziohtu oli vabalava, mida tulid täitma erinevaid stiile mängivad elektrikitarristid Tartust, Viljandist ja Sauele. Tartu kitarrist ja õpetaja Peeter Prints andis koos oma õpilastega hea jazz-rocki ning *fusion*-kitarri etenduse ning öhtu lõpetas spontaanne "tundmatu kitarristi" ülesastumine, huumorikas elamus eheda rock-kitarri vallast. Café Shakespeare on oma uuendatud interjööri kujunemas üheksa Tartu kultuurikohvikuks, mille sümpaatsel poolkaares lavale sobib ideaalselt elav muusika, sõna, tants jne.

"Fiesta de la guitarra" 2004 pidulikul lõppkontserdil Tartu Ülikooli aulas esines juba traditsiooniks muutunud kitarriorkester. Selline koosmusitseerimise vorm on kitarristidele rohkem pedagoogilise, seltskondliku ja hingelise tähtsusega, kunstiliselt saab seda põhjendada vaid üksikute, just antud koosseisule kirjutatud tänapäeva teostega. Kitarrimuusika päevade meeleoluka lõppakordina kõlanud Johann Pachelbeli Kaanon oli kitarriorkestrile siiski eriline, sest teoses korduva harmoonilise järgnevuse variatsioonid mõjuvad nii kuulajale kui mängijale eriliselt lohutavalt ja ülendavalt. Just sel eesmärgil on ka kitarrimuusika päevad ellu kutsutud – anda hilise sügise pimedatesse päevadesse põlemist ja valgust.

Võlurite ring

LIIS JÜRGENS

Ansambel U: 5. detsembril Tallinna Kirjanike Majas

Ansambel U: koondub musta lae all võluritena ringi, et valada eesti kuulajate muusikalisse sulatusahju juurde itaalia nüüdisaegset flöödi- ja kammermuusikat. Ringkäik muusikaga täidetud ajas algab tähelepanu juhtimisega ajale endale: publikul palutakse kohal olla kell 15:50. Ringi sisseastumiseks-elamiseks valitud lood kõlavad fonogrammilt. Alessandro Grego teoses "Persistenza della memoria, ovvero Non si può entrare nel delirio con l'orologio" ("Mälu pealekäivus ehk Ei või minna deliiriumi kellaga") kostab peale hüperbass-flöödi ja *live*-elektroonika helide ka mitmesugust kella tiksumist. Mõjuvad on proloogina mõeldud loo fonogrammilt tulevad koputused uksele ning sünteesitud "uksekääksu" heli, tekitades mulje, et saali juba suletud ukse taga ootab veel keegi, kes soovib võluritega ühineda.

"Mulle, kes ma püüan selliseid katkestatud kajasid, pole tagatud muud kui lõputult mõtiskleda väljakutse üle, mida loomine alati tekitab." Nõnda lausub lindilt Salvatore Sciarrino oma teises sissejuhatavas mõtteavalduses "Psühhopump" Vahur-Paul Põldma häälega. Sciarrino on helilooja, kellele on oma maailma loomine tähtis nii muusikas kui ka sõnas.

Kontsert algabki Sciarrino teosega "Lo spazio inverso" ("Pööratud ruum"), milles on heliloojale omaselt üks minimaalsetlik ühendav joon spetsiaalse tämbriilise motiivi näol, mille ümber kogu lugu keerleb. Siin kordub läbi kogu teose klarneti spetsiifilise kõlaga multifoon, mida ülejäänud instrumendid püüavad aeg-ajalt intensiivselt eksitada või ka täiendada. Klarneti kindlameelsuse tõttu, mis jätkab oma tämbrikombinatsiooni esilemanamist (volumist!), on ka teised sunnitud tunnistama, et nad viibivad tõepoolest pööratud ruumis.

Järgmises loos näib, et kaks võlurit, Tarmo Johannes flöödil ja Merje Hallik viiulil, on asunud kammima ühte ja sama

ripsmekarva. Franco Donatoni kompositsioonitehnika kasutab tõesti vaid "ripsmekarva", mida erinevate meetodite ja reeglite järgi "kammitakse". Kõike erinevat ja vaheldusrikast, mida tolle ripsmekarvaga ette võetakse, on kuulda ka siin kõlavas teoses "Ciglio II" ("Ripsmekarv II").

Goffredo Petrassi teoses "Souffle" ("Hingeõhk") vahetab flöödimängija kolme erineva suurusega pilli, mis jätab kohati teatraalse mulje. Järgmise instrumendi sisse astumisel tahaks kommenteerida: nõnda kõneles pikolo või nüüd saab sõna altflööti. Sellist ettekujutust soosib ilmselt erinev tämber ja uus energia, mille pillivahetus kaasa toob. Sellegipoolest sisaldab teos küllaldaselt jätkuvat, tervikuks siduvat materjali. Punkti paneb loole loomulikult flöödi puhumine õhu sahinaga.

Võlurid sisenevad Giacinto Scelsi maailma: "Hyxos" on oma kõlade poolest improvisatsiooniline ja arhailine. Altflööti virvendab paigutiste gongi-, taldriku- ja lehmakella helide kohal, mis vahetevahel rütmiliselt tiksudes püüavad ajatule flöödile aega meelde tuletada.

Kontserdi teise poole algus sulandub ümbritsevast vanalinnast kostvasse tornikella helinasse, mis musta lae all toimuvaga hästi haakub. Siin pole ring veel täitunud ning Bruno Maderna kakskeelse pealkirjaga teost "Honeyrêves" ("Mee-unenäod") mängivad kontserdi initsiaator Tarmo Johannes ning Mati

Mikalai, kes siinkohal klaverist (ja selle sisemusest) mitmesuguseid tämbreid "välja võib". Ega flöötki alla jää. Nii võideldakse kuni lõpuni mee ja unenägude piiril.

Nüüd, enne viimast lugu on eestlaulja jäetud üksi esitamaks Sciarrino teost "L'Orologio di Bergson" ("Bergsoni kell"), mis mõeldud internetsona vokaalteosesse "Cantare con silenzio". Teost läbib tugev "kõlksatus" lusikaga vastu klaasi külge ehk flöödi kõrge ülepuhutamise heli, mille ümber minimaalsete vahenditega (ka helinivoo poolest) saavutatud pinge kasvab ning lõpuks laheneb. "Bergson võttis klaasi ja liigutas selles lusikat ning ütles auditooriumile: peame ootama, kuni suhkur lahustub."

Kontserdi viimaseks ja vaieldamatult efektiivseimaks võlutrikiks ajataju hägustamisel on Donatoni "Arpège" ("Arpedžo"), milles kõik ansambel U: mängijad (Tarmo Johannes, Meelis Vind, Merje Hallik, Levi-Danel Mägila, Vambola Krigul ja Taavi Kerikmäe) koondivad oma väe esitamaks ühtainukest ja suurt, ajas välja venitatud ja kontsentreeritud virtuoosset arpedžot.

Võlurid seovad arpedžo alguse ja lõpu ühte ning kuulajad leiavad oma muusikalises sulatusahjust tubli annuse itaalia nüüdisaegset flöödimuusikat, mida kuskile vormi valada. Mängijatele endile soovin edaspidi veel rohkem julgust suhestada iseennast esitatava muusikaga.

Võlurite pooling ehk
Ansambel U.
FOTO PRIIT PAJUSAAR

Ooperimärkmeid kirjutamata ooperist

Tōru Takemitsu "My Way of Life" esietendus Berliini Riigiooperis

KRISTEL PAPPAL

Läänud aasta sügisel võis Berliini Riigiooperi eelreklaamist lugeda, et oktoobris esietendub Tōru Takemitsu ooper. See tekitas ühtaegu uudishimu ja hämmeldust: teatavasti pole Takemitsul (1930–1996), jaapani 20. sajandi muusikaklassikul, ooperit. Lõpuks selgus, et tegemist on muusika ja teatri projektiga (*Musik-Theater-Projekt*), milles kasutatakse Takemitsu helitöid. Ooperiks nimetati lavateost seetõttu, et Takemitsu olevat soovinud elu lõpul kirjutada midagi muusikateatrile, ja berliinlaste projekt on nüüd selle soovi kaudne täitmine.

Projekti algatas Riigiooperi intendant ja kunstiline juht Peter Mussbach, kes on ühtlasi ka õhtu lavastaja. Mussbach püüdis lükkida valiku Takemitsu teostest ühe läbiva niidi külge, nagu võis lugeda kavalehelt: "See on lugu naisest, ühest väga vanast naisest tema elu loojakul. Ta tajub lähenevat surma, aga ta ei saa surra. Midagi hoiab teda tagasi. Ta mõtleb oma elule – elule, mida tal polnud antud elada."

Tagasipilk elule, meenutused, enesese vaatamine, oma sisemise tõe otsimine – need on teemad, mida on sageli kasutatud vormi andmiseks hajuma kippuvalle kompositsioonile. Mussbach kasutab seda niiti Takemitsu vägagi erinevatesse žanritesse kuuluvate helitööde reastamiseks ja ka helilooja isiksuse vastuolude, meeldimuste, otsingute avamiseks. Tõsi, ametlikult on see ju "lugu naisest", pigem aga Mussbachi mõtisklus kunsti eksisteerimisvormidest, loojaisiksusest Ida ja Lääne vahel. Nii et õhtu autor Mussbach on selles suhtes rohkemgi esiplaanil kui Takemitsu, sest tema serveerib meile oma ettekujutusi ja hoiakuid, mida Takemitsu muusika ja isiksus on äratanud.

Mussbachi kompositsioon koosneb episodidest (vastavalt Takemitsu teostele), mis suubuvad sujuvalt üksteisesse. Nii muusikal kui ka lavategevusel näib olevat aega kulgeda, rahulikult kuulatada kõla, kuulatada vaikust. Viimane pole teatrisaalis küll võimalik, sest osa publikut hak-

Jaapani muusika väike hiiglane Tōru Takemitsu.
FOTO INTERNETIST

kab kannatamatult nahistama, alguses ei ole hõlbus lavastuse (Mussbachi kompositsiooni) rütmi sisse elada. Kuuldavasti on vaatajad mõnel etendusel reageerinud naerupahvakutega ja etenduse kestel lahkujad uksi paugutanud. Minu külastatud õhtul seda siiski ei juhtunud, publik koosnes peamiselt kirjast rahvusvahelisest tudengiseltskonnast ja jaapani perekondadest ning etenduse vältel võis tajuda, kuidas pärast esialgset võõrastust hakati lavastusega järjest rohkem kaasa mõtlema.

Mussbachi kompositsioon jaguneb tinglikult kaheks osaks (vaheaga ei ole). Esimeses on põhirohk Takemitsu elektron- ja instrumentaalmuusikal (näiteks

Ametlikult on "My Way of Life" ju "lugu naisest", tegelikkuses aga pigem lavastaja Mussbachi mõtisklus kunsti eksisteerimisvormidest, loojaisiksusest Ida ja Lääne vahel.

"Water music" magnetofonilindile, "Munari by Munari" löökpillidele, Reekviem keelpillidele, samuti filmimuusikale). Esimese vaatuse üks meeldejäävamaid episoode seostub teosega "November Steps" *biwa*'le, *shakuhachi*'le ja orkestrile. Lavaline lahendus on ülimalt lihtne: kaks jaapani muusikut mängivad oma pillile lava keskosas, loori või läbipaistva seina taga, nende ja orkestri(augu) vahele jääb tühi ruum nagu küsimus silla võimalikkusest Ida ja Lääne vahel. Lavastuses toonitatakse pildilist, visuaalset külge: lavaruumis tõusevad-laskuvad eri tasapinnad (lavakujundus – Erich Wonder), lavaruum on jaotatud läbipaistvate vaheseintega mitmeks osaks, kus eeslaval on tegelased (Sopran – Mojca Erdmann,

Diseuse – Georgette Dee) ja igas järgmises "ruumis" tegelase teisik. Nii tekib omalaadne varjuteatri või peegli efekti – nii nagu lapsepõlves peeglisse vaadates tundus, et sealt avaneb lõpmatu tee teise maailma, peegli sisemusse. Hämar, irrealaarsena mõjuv valgusmäng (Alexander Koppelman) tugevdab seda muljet. Tegelaiste napid liigutused ja hoiakud toovad esile emotsiooni (raev, meelegaheide jms) või väljendavad aja kulgemist (liigutused aegluubis). Lauldud sõna on vähe ja seegi ei pärine esmajärjekorras mitte Takemitsult, vaid Jean Lenoir'lt: šansoon "Parlez-moi d'amour" Takemitsu sünniaastast 1930. Tegemist on Takemitsu lemmikšansooniga, mis Mussbachi kompositsioonis saab peaaegu et juhtmotiiviks.

Teise vaatuse keskpunktiks on kolm Takemitsu teost: "Family Tree" kõnelele ja orkestrile, "Stanza I" (tekst – Ludwig Wittgenstein, "Tractatus logico-philosophicus"; saksa ja ingl k) ja lõpuks "My Way of Life" baritonile, segakoorile ja orkestrile. Juba varasemategi Mussbachi lavastuste puhul on torganud silma, et teda kui psühholoogiadoktorit köidab alateadvus, ta on kummaliste unenäoliste stseenide meisterdaja.

Takemitsu õhtul üllatas ta publikut sellega, et tõi lavale askeldama män-gukarud, näkilikud beibed jne, mis aga õnneks ei muutunud kramplikuks püüdeks lava elavdada. Mussbachi la-vastuse üks suuremaid voorusi oligi see, et ta andis aega ja ruumi vaataja fantaasiale, ei surunud peale üht va-litsevat kujundit, vaid võimaldas va-lida eri kujundite vahel, mida omaks võtta. Tõsi, kolme eespool nimeta-tud teoseni oleks võinud jõuda kiire-mini, "Family Tree" hakkas kõlama, kui publik oli juba mõttepingutustest üsna väsinud ja asus vaikselt kavan-dama kojuminekut. Alles siis hakkas kooruma üks etenduse põhiideedest – üksindus, võõrasolek. Mussbach on seda seletanud järgmiselt: "Ja ju-ba lapsena – see teadvustub talle alles nüüd – oli ta alati üksik, võõrana maa-ilmas, ümbritsetud oma perekonna vaimudega." Elule tagasivaate õnnelik lõpp Mussbachi lavastuse kohaselt on surm. Aga enne tuleb mõista ja tun-nistada oma lõplikku üksindust.

Õhtu viimane sõna ei kuulu siis-ki Takemitsule. Lõpuks kõlab hoopis George Cory "I left my heart in San Francisco".

Lavastuse muusikaline külg oli suurepärase, ameerika-jaapanlane Kent Nagano on väga hea dirigent ja 20. sajandi muusika tundja, võiks meenutada kas või Messiaeni oope-rit "Püha Franciscus Assisist" Nagano interpretatsioonis Salzburgi festiva-lil. Berliini Riigiooperi orkestri tun-nistas mainekaim saksakeelne oope-riajakiri Opernwelt 2004. aasta pa-rimaks, ning sellega võis nõustuda. Berliinlaste Takemitsu-projekti "My Way of Life" kantakse ette ka Pariisis ja Tokios, oleks huvitav teada, kuidas seal Mussbachi kompositsiooni suhtutakse – ja mida see näitab Idast ja Läänest.

MODULATSIOON

Sümbolite energia läti nüüdismuusikas

TAAVI KULL

Andris Dzenīte kammerooper "The Books of Silence" Läti Rahvusteatis

"The Books of Silence" ("Vai-kuse raamatud") on nimi, mida kannab läti heliloo-ja Andris Dzenīte (1978) kammer-ooper, mis esietendus 5. novembril Läti Rahvusteatis, Läti ainsal ja alles kolman-dat korda toimunud nüüdismuusika festi-valil "Arena".

Ooperi libreto aluseks on Leedu juur-tega kirjaniku Oscar Miloszi seitse luu-letust, mis omakorda on koondatud "Vaikuse raamatute" nime alla. Teos on kirjutatud seitsmele vokaalsolistile, väike-sele muusikute rühmale (keelpillikvartett ja kolm puhkpillimängijat) ja elektrooni-kale, mille toimimise eest hoolitses heli-looja ise.

Oscar Miloszi, samamoodi nagu tal-le eeskujuks olnud prantsuse sümbo-listide luulest on väga raske aru saada. Kirjandusteadlased on Miloszit nimeta-nud kirjanduse metafüüsikaks, kelle luule sisu on kohati võimatu mõista. Milosz lä-heb oma stiilis isegi nii kaugele, et sõnad kaotavad oma tähenduse, neile jääb vaid sõnade ja tähtede vaheline energia – nii jääb meilegi väga mitme luuletuse sisu ja idee arusaamatuks.

"Muusika on alateadlik kunst – me ei saa kunagi kindlad olla energiates ja sümbolites, mis muusikat ümbritsevad, isegi kui helilooja peab oma teost prog-rammiliseks," ütleb Dzenītis. Ta usub, et igale inimesele peaks jääma tema enda individuaalne tunnetus, kuidas ta muusi-kast täpselt aru saab, mida muusika talle ütleb. Selle saavutamiseks ongi võib-olla tarvis teksti, mis meile oma sisuga te-gelikult midagi ei ütle. Seepärast oli heli-looja Miloszi teksti veelgi lühendanud, jättes igast salmist alles vaid märksõnad. Minule isiklikult lõi ooper tunde pidevast edasiliikumisest, tekitas mõtteid aja voo-lavusest ning sellega kaasnevast sünnist ja paratamatult ka surmast. Üldmulje teosest oli kompaktne, üks komponent teisest la-

hutamatu.

Suur osa teoses oli elektroonikal, mi-da helilooja kasutas kui akustilise maail-ma n-ö käepikendust, kui vahendit, mil-lega looduse heli täiustada. Elektroonika ja elava muusika vaheline harmoonia jät-tis pealegi väga hea mulje – arvutimuusi-ka aitas interpreete, muutumata seejuu-res koormavaks või domineerivaks. Ka valgustus ning lavastus toetasid täielikult teose ideed, iga komponent andis oma panuse.

Meeskond oli rahvusvaheline: lavas-tajaks Šoti teatritrupi A Theatre Cryptic iirlannast direktor Cathie Boyd, valgus-kunstnik ja visuaalefektide meister prants-lased, dirigent Kaspars Putniņš, lauljad ja ansambel Lätist. Läti Raadio koori kam-meransambli lauljate tegevus laval oli mi-nimaalne, kuid koos muusika ja valgusega siiski värvikas ja liikuv. Teose kirjutamise-le eelnenud protsessi kohta ütleb heliloo-ja, et teda on alati väga võlunud inimhää-le kõla ja tämber, selle virtuoossus, ning sellele on helilooja oma ooperis paljuski ka keskendunud – klastrid, pikad ja liiku-vad käigud, suureintervallilised hüpped keeruka harmoonia taustal. Peab tunnista-ma, et Läti Raadio koori kammerkoosseis sai sellega väga veenvalt hakkama, de-monstreerides oma virtuoossust ning vä-ga rikkalikku tehnilist pagasit. Oma üles-annete kõrgusel oli ka lauljaid saatev an-sambel.

Dzenītise muusika meenutas koha-ti väga Jim Jarmuschi kuulsa filmi "Dead Man" ("Surnud mees") muusikat, mis põhineb terve filmi ulatuses vaid Neil Youngi kitarrikäikudel. Ennast helilooja minimalistliku mõtlemisega siiski ei seo, pigem soovib ta lihtsalt muusikalist mo-menti nautida ning sellega õelda, et ühe hetkega ei muutu siin maailmas midagi. Dzenītis peab end pigem dramaatilise alatooniga heliloojaks. Ka käesoleva teo-se on ta pühendanud oma heale sõbra-le, kaks aastat tagasi surnud kunstnikule, kellega koostöös see ooperi idee sündis. Nii mõnelgi etenduse vaatajal, kaasa ar-

Dzenītise ooperis puudusid konkreetset karakterid ja läbiv süžee, lavaline tegevus oli minimaalne, kuid koos muusika ja valgusega siiski värvikas ja liikuv.

vatud minul, tekkis juba pärast algusminuteid äratundmine, et päris "õige", meie mõistes harjumuspärane ooper see pole. Sellega nõustub ka autor ise, kuid leiab – pärast väga mitme viimase kahekümne aasta jooksul maailmas loodud ooperi kuulamist –, et paigutas oma teose siiski õigesse žanrisse. Dzenītise arvates on traditsiooniliste, klassikaliselt romantiliste ooperite aeg läbi ning selline ooperitüüp saab eksisteerida veel vaid kui tolle ajastu elav muuseum – tänaste probleemide ning praeguste psühholoogiliste situatsioonideta ooper on ajalugu.

Sellest ei saanud nii mõnigi ooperikülalastaja paraku aru. Tulnud kuulama aariaid ning vaatama uhkeid kostüüme, pidi ta pettuma, mitu kuulajat otsustas saalist hoopiski lahkuda.

Läti muusikapubliku praegust suhtumist nüüdismuusikasse ja selle loojatesse peab Dzenītis leigeks, seda tõestab ka uue muusika festivalide traditsiooni puudumine, mis näiteks Eestis ja Leedus juba ammu on olemas. Kuid helilooja on veendunud, et olukord paraneb peagi ka Lätis.

Keelpillikvarteti, müstilise udu ja kiiskava videoekraani harmooniline ansambel. FOTOD FESTIVAL ARENA

Andris Dzenītis on läti üks edukamaid ja silmapaistvamaid noori heliloojaid. Sündinud 1978. aastal Riias ning õppinud kompositsiooni Läti ja Leedu muusikaakadeemias, on ta end täiendanud ka Pēteris Vasksi, Kurt Schwertsiki, Magnus Lindbergi jpt juures.

Tema teosed on kõlanud mitmel pool Euroopas, sealhulgas ka rahvusvahelistel muusikafestivalidel nagu "Varssavi sügis" ja "Maerzmusik" (Berliinis) ning Leedu nüüdismuusika festivalidel "Gaida" ja "E-musica". Loomingus on esindatud kammer- ja koorimuusika, lava- ja orkestrimuusika, elektroonilised ja multimeedia-teosed.

Dzenītis tegutseb ka muusikakriitiku ja toimetajana ajakirjas Mūzikas Saule ning muusikaelu korraldajana, organiseerides Baltimaade noorte heliloojate heliloomingukursusi.

Vähe ütleb Edgar Varèse

22. detsember 1983 Pariis – 6. november 1965 New York

MAILIS PÖLD

Elu esimese kümnendi veedab ta massiivsete romaani pühakodade vahel – prantslannast ema sünnikodus Burgundias. Kuna itaallasest isa planeerib talle inseneritulevikku, siis tuleb süveneda matemaatikasse. Kümnendast kahekümnenda eluaastani on Varèse'i kodulinnaks Torino, kus ta esmakordselt hakkab nooditarkust taga nõudma. Kui ta saab kakskümmend täis, jookseb tema ja isa vahelt läbi suur must kass. Noormees sõidab Pariisi, jätkates muusikaõpinguid d'Indy, Rousseli, Widori juhendamisel. Pariisis allkirjastab Varèse oma esimesed teosed. Aastal 1907 asub ta jälle teele, seekord Berliini. Pariisis oli ta silma hakanud Debussyle ja Satie'le, Berliinis sõbruneb Busoni ja Straussiga ning pälvib Mahleri tähelepanu (Varèse'i puhul kehtib: suur tunneb suurt); Berliini päevil kerkib ta huvi tulipunkti Schönbergi "Kuu-Pierrot".

Umbes kolmekümmeselt näib olevat õige aeg arveid klaarida. Ta otsustab vabaneda minevikust ja hävitab senikirjutatu. See pole too edvistav, Vergiliuse aegadest tuntud silmakirjatsemine, kus autor kannab enne originaali tuhamist hoolt, et koopiad oleksid kindlates kätes, ei, see on enesekriitiline puhastustöö, kategooriline eemaletõukamine, milleta ei saa jätkata. Erandiks on sümfooniline poeem "Bourgogne", mille partituurist ta ütleb lahti 1961. aastal, ning Verlaine'i tekstile kirjutatud "Un grand sommeil noir" häälele ja klaverile, mis säilib pimeda juhuse tõttu. Sõja puhkedes katkeb dirigent Varèse'i Euroopa-turnee. Mõne aja möödudes külmutab ta hoopistükki suhted vana maailmaga ning seab end 1915–1916 püsivalt sisse Ameerika Ühendriikides.

Uus eluetapp on alanud. Kes ta on? Helilooja. Teadur. Leiutaja. Initsiaator. Dirigent. Õppejõud. Ameteid, mille abil oma mina otsida ja tasakaalustuda, on hulganisti. Ta seisab dirigendina New Symphony Orchestra (1919) ees, tutvustades ja propageerides autoreid, keda Ameerika jaoks pole seni eksistee-

Varèse'i suhe elektroonikaga jäi siiski umbusaldussuhteks.

Das Werk.
FOTOD INTERNETIST

rinud; ta asutab tsunfti International Composers Guild (1921) ning loob Chávez'i ja Cowelliga ühenduse Pan-American Association of Composers (1926). Taas hakkab ta kirjutama, valmivad "Amériques", "Offrandes" soprani- ja kammerorkestrile, "Hyperprism", "Octandre", "Integrales", "Arcana", "Ionisation".

Ent kunagine hüvastijätt Euroopaga polnud sündinud sildade põletamise tähe all: aastad 1928–1933 veedab Varèse Prantsusmaal, vanade sõprade ideaalses

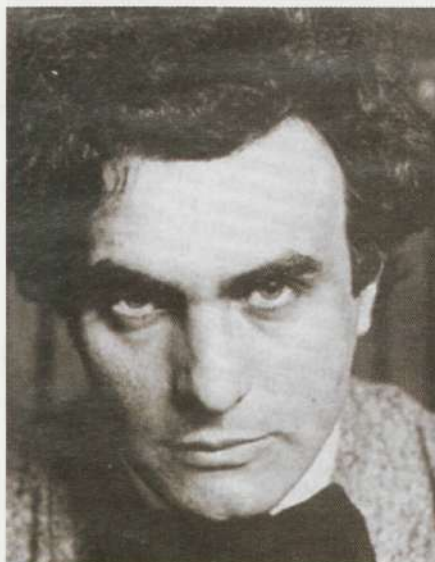
kohtumispaigas. Vanadeks sõpradeks on Picasso ja Cocteau, uuteks Jolivet ja Villa-Lobos. Värskendatud ja vast sõlmitud kontaktid eeldaksid justkui viljaka loomeelu jätku... Ent aastanumber 1934 tähistab pika kriisi algust, mis kestab viiekümnendateni välja. Sügav rahulolematus, võimetus vormistada avastatud ja aistitud hakkab eeskätt kajastuma ta eluviisis: Varèse on alailma liikvel ühest lääne- või keskosariigist teise, ta püüab lakkamatult tegutseda, justkui jääks elu tema osalusest toppama, ta üritab koduneda Santa Fés, San Franciscos, Los Angeleses... Ta proovib õnne filmimuusikaga – edutult. Aastal 1941 jääb ta lõpuks pidama New Yorki ning ta kodu keldrikorrusele hakkavad kuhjuma lõõkpillid. Varèse'i kireku kujuneb nn müra emantsipeerimine, armastatuimaks meelelahutuseks tänava-masina-tehase-käitise-tööstusheli lindistamine, sellega manipuleerimine. Varèse pühendub akustiliste fenomenide, heli-anomaaliate, tämbriilmingute, heli muundamise uurimisele. Samas kirjutab ta vaid "Density 21.5" sooloflöödile, kõhentu "Etude pour Espace" koorile, kahele klaverile ja lõõkpillile ning "Dance for Burgess", mida ei peaks üldse mainima. Pole siis ime, et biograafid lisavad perioodi kokkuvõtteks: "Varèse haudus vabasurva minemise mõtteid."

Elu lõpulõigus leiab Varèse aga loomesoone: "Déserts", "La procession de Verges", "Poème électronique", "Nocturnal". Varèse'i puhul ei tähenda loomine barokset tulva ja hulgiproduktiooni. Loomingut pole tal rohkem kui tosinkond säilinud teost, millest igaüks nagu ise planeedi mikrokosmos. Elukuu kahaneva sirbi paistel hakkab tasahilju kasvama ametlik tunnustus: ta kutsutakse õpetama Darmstadt'i suvekursustele; drastilisi reaktsioone tekitanud esiettekandeist hoolimata kõlavad ta teosed järjest sagedamini kontserdisaalis ning jõuavad ka plaatidele; 1958. aasta Brüsseli maailmanäituse ajaks valmib tal Le Corbusier' ja Xenakise kavandatud Philipsi paviljoni jaoks tellimus-

töö "Poème électronique", mida edas-tavad 420 valjuhääldit; 1962 pälvib ta Brandeis University, avangardse füüsi-kauuringute keskuse kunsti preemia, 1963 Kussevitzky preemia. Minek tuleb siis, kui Henri Michaux' poeemi "Dans la nuit" (või ka lihtsalt "Öö") helikuju on alles pooliku palgega.

"Uus muusika" näikse eeldavat väl-timatut mõttesidet "vanaga": ajal, mil Schönberg võitles dissonantsi sõltumatu-se eest, saavutas ta rabavaid kõlatulemu-si, mis eeskätt kujutavad siiski konfliktset traditsioonile vastandumist, seega sidet traditsiooniga selle eitamise, sellest lahti-ütlemise kaudu; ning dodekafoonilise pe-riodi plahvatused kutsus Schönberg esi-le sajandeid kujunenud vormide sängis. Romantilis-ekspressionistlik keeleuenda-ja Bartók, "harmooniline dodekafoonik" Berg, neoklassitsistliku perioodi eel-ne Stravinski, mineviku-oleviku lades-tusi uuriv Ives, "moodne vanamuusik" Hindemith, elitaarne Manuel de Falla..., Raveli- ja Villa-Lobose-sugustest tõsi-dialektikutest rääkimata – ükski ei läh-tunud nullist. Ükski ei lähtunud asusta-mata paigast, kus idandada uusi helitai-mi, mis kasvaksid instinktiivse, alati ise-suguse arengu- ja vormilooigika sunnil, või füüsika- ja keemiaseaduste, molek-ulistruktuuride, valguskiirguse analoogial. Edgar Varèse'i igatsuseks polnud uuen-damine, teisendamine, ümberkujundami-ne või -modelleerimine, tema ihkas ha-rida varasemast helist puutumata pinda. Giacomo Manzoni arvates seletab see ka otsust hävitada varane looming, kus konflikt minevikuga oli ilmselt silma-torkav. Varèse oli esimesi, kellel helid ei mahtunud enam nootidesse ära. Juba sa-jandi algul unistas ta sõnakuulelikust inst-rumendist, töövahendist, millest saaks helilooja kuulekas käsutäitja, ent ühtlasi mõttepartner – unistas arvutist. Ent kui Varèse'i puhul algab kõik tühjalt kohalt, siis kuidas suhtuda siin-seal äratuntavaisse stravinskilikesse ja ives'ilikesse vihjetesse? Nagu sügavalt sisemaalt, mägedest leitud rannakarpi, nagu putukasse merevaigus.

Edgar Varèse'i ihaks oli senikulmatute helivõimaluste loomine.

Sloveeni vaimu hoidja Ljoba Jenče

SOFIA JOONS

2004 – Euroopa Liiduga liitumise aasta. Pärimusmuusikutele tähendas see palju reisimist ja esinemist – mitte ainult poliitiliste ürituste taustal, vaid ka osalemist muusikafestivalidel ja teistel kultuuriüritustel. Erinevate maade rahvamuusikute kohtumistest võivad mõnikord tõesti tekkida uued koosseisud ja edasiviivad arutelud. Minu jaoks oli eelmisel aastal üks suurimaid inspiratsiooniallikaid kokkusaamine sloveenlanna Ljoba Jenčega.

Kohtusime Ljobaga eelmise aasta varasuvel Põhja-Iirimaa väikelinnas Armagh'is, kus toimus muusikafestival, mille eesmärk oli illustreerida eelkõige Põhja-Iirimaa ja liri Vabariigi rahuprotessi, aga ka Euroopa Liidu laienemist. Ljoba saabus sinna teistest muusikutest veidi hiljem. Esimene kontsert oli juba seljataga ja istusime ühe seltskonnaga hotelli pubis, kui Ljoba tuli. Ta pani oma kohvri maha, võttis mantli seljast ja hakkas meile laulma sloveeni rahvalikke koraale. Vastasin omakorda rannarootsi koraalidega ja nii me justkui põimisime oma traditsioone uuteks mustriteks.

Ljoba ei paista silma mitte üksnes omapärase lähenemisega pärimusmuusikale, vaid temas on peidus ka kummaline elurõõm. See rõõm ja tema tugevalt isikupärane laulmine äratas minus huvi ja teel Sloveeniasse, Ljobaga taaskohtumisele, ei teadnud ma veel, kas ma lähen lähemalt uurima tema muusikat või hoopis rõõmsat olemust.

Avastusretk pärimusmaastikul

Ljoba õppis ülikoolis turismindust ja Ljubljana maale kolides oli tema esimene missioon sloveeni kultuuri populariseerimine. Maal ja küldes ringi tuisates veendus ta, et Sloveenia külakultuur, või õigemini elu küldes, on niivõrd nõrgenenud, et ei ole midagi turistidelegi näidata. Siit tekkis tal moraalne dilemma. Tähtes head, st püüdes külakultuuri elustada selle populariseerimise ja turismi kaudu, tooks ta kaasa uusi mure-

sid ja probleeme. Nõnda mõeldes haaras ta lõpuks diktofoni ja asus jäädvustama pärimuskandjate laule ja jutte – viise ja murdeid. Ljoba arhiivis on meeletult palju fotosid eriskummalistest vanainimestest, kohtadest ja kodudest. Järgmine probleem Ljoba jaoks oli seotud tema koduarhiiviga. Mida selle materjaliga teha? Kuidas seda kõike edasi anda? Ja mida ta sealt tegelikult leidis?

Ljoba ise rõhutab, et suurim leid nendelt uurimisretkedelt oli n-õ vaimne hoiak. Ta jõudis varakult äratundmisele, et seda, mida ta oli hakanud aimama, on kirjalikult äärmiselt raske seletada. Täna on ta mures tehnika pärast. Kas tema digitaalne arhiiv peab vastu veel kümme aastat või mitte? Enda tegemistest rääkides ütles ta mulle veendunult, et meil ei ole praegu aega tegelda raamatute kirjutamise või analüüsimisega – me peame olema laval. Ainult lauldes ja mängides jääb vaim elama. Ljoba on praegu veidi üle neljakümne ja kavatseb esineda veel kümme aastat. Kui tema digitaalne arhiiv jääb alles, hakkab ta raamatuid kirjutama, kui on lavalt juba lahkunud.

Juubelikontsert

Paari lausega on peaaegu võimatu anda ülevaadet Ljoba loomingulisest tegevusest. Ühelt poolt tegeleb ta elava folklooriga, mida ta on ise leidnud Sloveenia väikestest küladest, teisalt on ta hea arhiivuurija ja sealjuures suuteline veel ka musitseerima erinevates olukordades – koos lastega, külapidudel, looduses/loodusega, teatris ja kirikus. Teise nurga alt vaadates aimasin tema muusikat toetavaid allikaid. Need on katoliku kirik, rahvausund, ajalugu ja ka reaalsed, nagu bioloogia ja geoloogia. Ta justkui hoiab oma maad kui territooriumi, kaitseb ja tunnetab seda. Perenaiselikult. Vastutustundlikult. Võiks öelda, et ta kohalikud ja universaalsed tasandid põimuvad üheks tervikuks. Artistina on tal veel see suur pluss, et ta on hea inimesetund-

ja ja suhtleja. Samas on ta uudishimulik ja valmis vastu võtma väljakutseid. Et elu oleks huvitav.

Möödunud aasta novembris tähistas Ljoba seda, et on esinenud laval juba viisteist aastat, ning kutsus kaasmuusikuid Sloveeniasse, et koos esineda. Esialgsete plaanide järgi oleks Ljoba üks hea sõber ja helilooja Hispaaniast pidanud seadma tema laulud sümfooniaorkestrile ja n-õ pärimusmuusikutest solistidele. Projekt seisnes sloveeni muusika vaatamises läbi teiste Euroopa pärimusmuusikakultuuride prisma. Selle projektiga võeti Ljoba juubelikontsert vastu Sloveenia ühele suurimale klassikalise muusika festivalile. Kolm nädalat enne kontserti sai kahjuks selgeks, et hispaania helilooja ei jõua kuidagimoodi teosega valmis. Tema töö polnud asjatundjate arvates küllalt küps.

Ljoba oli valmis ideele käega lööma, kuid tema mõtted läksid kutsunud muusikutele ja ta sai aru, et saab ise hakkama. Ei ole vaja sümfooniaorkestrit – kui ta vaid saaks olla paar päeva koos muusikutega, nii sünnivad laulude seaded spontaanselt, mis teatud moel sobib nii Ljobale kui ka tema muusikale paremini.

Möeldud-tehtud!

Teine kiri Ljobalt jõudis minuni vaid pool päeva hiljem ning paari nädala möödudes algasid proovid Ljoba pool. Kohale olid jõudnud Ljoba head sõbrad Ursel ja Karlheinz Buchwald Saksamaalt, kes on praeguseks juba pensionärid. Nende suur huvi on nukuteater ja nad on päris viimasel ajal veel kätte võtnud torupilli ja rattsliüra. Sloveenia mereäärsest regioonist liitusid Marino Kranjac, torupilli- ja viulimängija, ning Zvezdan Reja, kes mängib sloveeni kahekeelset tsellot. Ljoba puhul on vahest just see joon hästi silmapais- tev, et ta julgeb usaldada ka n-õ mitteprofessionaalseid muusikuid. Ta oskab hinnata nii prooviperioodi tulemust kui ka naudib musitseerimisprotsessi. Ta väidab, et pole kunagi bändi teinud. Tudengina

esines ta kitarr ja lauludega, kui oli va-
ja ja võimalik. Hiljem on ta tuntuks saa-
nud kui jutuvestja ja laulik. Äkki see se-
letab ka tema juhtimisstiili, sest ta võ-
tab oma kaasmuusikuid kui hulka soliste,
mitte bändi.

Muusikaline eripära

Mis on muusikaline stiil ja mis on män-
gumaneer? Mis on isiklik ja mis on koha-
lik? Teoreetiliselt saaks vastata küll, aga
praktiliselt kaotab selline probleemipüsti-
tus igasuguse tähtsuse. Ljoba seletas mei-
le, kuidas lauldakse Sloveenias, ja võrdles
oma laulumaneeri sellega, kuidas lauldak-
se Itaalias, Austrias, Horvaatias, Bosnias
kui ka minu maneeriga. Samas ei ole ta
sugugi kindel selles, et ta on õigel teel.
Ta kuulab vanu pärimusekandjaid ja avas-
tab, et ta ise laulab teisiti. Et meie aja
vaim tuleb sisse ja et muusika ei ole enam
üks ja sama. Ljoba tahaks ise teada saada,
kust on varasema aja otsekohene ja tugev
häälpärit ja kuhu see on kadunud. Kas
nende muutuste taga on koorid ja muu-
sikakoolid või mitte? Kas meile meel-
dib selline laulumaneer, mis oli vanasti,
või peaksime andma oma laulmisele uued
funktsioonid? Laulma teistsugustes olu-
kordades kui tavaliselt? Üritama lauldes
välja kutsuda madusid ja lohutada haiget
saanud linde? Kõik muutub, sest nii see
peabki olema, samas võime ka tänapäeval
otsida, leida ja luua lõngaotsi, mis aitavad
meid siduda ühelt poolt ennast teistega ja
teisalt olevikku minevikuga.

Mõeldes tagasi proovidele, meenuvad
eelkõige need harvad hetked, mil me töö-
poolest mängisime koos. Sloveeni lugu
sloveeni looks, lõppude lõpuks julgusta-
sid kõige rohkem viuldaja Marino noo-
gutused (“hästi, mängi veel!”) ning Ljoba
pilgud ja naeratused (“vaata, hakkadki
pihta saama!”). Mõtisklesime veel selle
üle, kuidas oleks olnud kokku saada or-
kestriproovides, teistes raamid. Oleks
olnud huvitav neid kahte protsessi võr-
relda.

Aga kus on orkester?

Kuigi Ljoba juubeli projekt oli kardinaal-
selt muutunud, ei olnud see kõigile festi-
vali korraldajatele teada. Festivali kunsti-
line juht pidavat olema hästi range. Ljoba
pidas nõu tema assistendiga, kes ütles:
“Tehke edasi. Tulge kohale ja mängige.
Kui tekivad probleemid, tegelen direkto-
riga pärast ise.”

Kontserdi alguses istus festivali direk-

Ljoba kohaliku telemaja uktsel.

FOTO ERAKOGUST

tor oma assistendiga esimeses reas ja kü-
sis sosistades: “Kas see lava ei ole süm-
fooniaorkestri jaoks liiga väike?” Lava oli
muidugi orkestri jaoks liiga väike ja Ljoba
viimase hetke lahendus üllatas nii mõn-
dagi külastajat. Mis ei olnud sugugi pa-

ha. See ei oleks olnud võimalik ilma jul-
gete inimesteta. Tuleval aastal sooviksin
kohata rohkem sellist pealehakkamist ja
julgust. Loodan, et see ei ole vaid slovee-
ni eripära.

Heli Susi hindab sõna sügavamat jõudu

HEILI VAUS-TAMM

Hiljuti 75-aastaseks saanud Heli Susi elutööks on keele õpetamise kõrval kujunenud lauldava saksa keele häälduse iseärasused ja eripära ning selle kohandamine eestlastele, lähtudes eestlase harjumuspärasest keelekasutusest.

Hääldusõpetus muudab lauldava kvaliteeti nii palju, et puisest fraasist saab voolav ning stiilne esitus. Ei muutu ainult hääldus kui selline, vaid just laulu muusikaline tõlgendus.

Teema on nii lai, et saame puudutada vaid mõningaid aspekte.

Sellise töö jaoks peab olema nii keeleteadlane kui ka muusik. Kuidas need anded on teis nii võrdselt kujunenud?

Eks minul istub juba lapsepõlvest saadik sees sõna maagia, sõna sügavam tähendus, ja paralleelselt sellega muusika. Kui ma veel ei rääkinudki, kuulasin tundide kaupa isa klaverimängu. Mu tsiiviiladvokaadist isa oli hingelt muusik. Tsiiviilprotsessid on sageli täis kiusu, ahnust ja stressi. Paljud laevad oma pinged maha pere peale, tema aga tuli koju ja mängis tund-kaks klaverit. Teisalt hakkasin väga noorelt lugema luuletusi. Mind pandi juba koolis luuletusi ja muinasjutte ette lugema, kui teised käsitööd tegid. Hiljem märkasin, et ümisen luuletusi – mulle oli algusest peale selge, et just sõna kannab laulu viisi. Saksa ajal laulsin meel-sasti saksa šlaagreid. Kõige selle tõttu sibusin end kuidagi ka saksa lauluga.

Olete eesti lauljate hääldust kujundanud aastakümneid, millest see sai alguse?

1968. aastal pidin tõlgina sõitma koos Tallinna Kammerkooriga Ida-Saksamaale. Proovi kuulates avastasin, kui inetu on eesti hääldusega saksa keeles laulmine – kuidagi erakordselt lame ja labane. Ma ütlesin, et teeme natuke trenni, et ei oleks nii piinlik. Tekstis oli selline lause “Diese böse ehebrecherische Welt” (“see kuri abielurikkuja maailm”). Nemad laulsid “tiise pööse” – harjutasime ja asi sai korda. Aga Kuno Areng hakkaski mind kutsuma “tiise pööse” (“see kuri”). Sellest ajast sain ma aimu, et on võimalik hääldus talutavaks teha. Kohe hakkas mind huvitama tehnika, mille abil eestlane võiks saksa häälduse kätte saada. Hiljem

Heli Susi erialaks on saksa keel.
FOTO ERAKOGUST

olen Saksamaal isegi saksa koore korri-geerinud.

Üllatav ja oluline on see, et mitte sakslane ise ei ole kõige õigem hääldust õpetama, vaid just eestlane.

Absoluutselt. Eesti keele baas on niivõrd erinev. Saksa keel rajaneb konsonantidel, eesti keel vokaalidel. Tuleb leida keele hääldusalus, mis loob õige diktsiooni. Siin on tuhat pisikest nõksu, eriti rasked on mõned häälikukombinatsioonid, üleminekud. Seda saab ainult oma keele baasil õpetada.

Olete Muusikaakadeemias seda kursust lauljatele õpetanud, ja siiani olete selle väga vajaliku ala peal üksinda.

Oleksin kindlasti tahtnud, et ka koorijuhid teeksid selle häälduskursuse läbi. Lauljate hääldust ei saa õpetada inimene, kes ei tunneta sügavalt muusikat. Ja mina suudan seda vaid seetõttu, et olen nii palju olnud muusika sees, kuulanud sadu linte, ka ise koorides laulnud. Hiljuti sain kinnitust oma seisukohtadele, kui tõlkisin Pille Lillele juhtiva *lied* pianisti Hartmuth Hölli vestlust muusikast. Samad põhimõtted: et laul on loodud sõna peale, et see on laulja ja pianisti, sõna ja muusika vaheline intiimne tervik, kus luuakse koos.

Kelle keelekunsti te lauljatest kõige nauditavamaks peate?

Peter Schreier, Jessye Norman, uus avastus on inglase Ian Bostridge, kes kõige täiuslikumalt sõna just luule mõttes ja muusika ühtsuses välja laulab. Ja muidugi Fischer-Dieskau.

Oluline on see, et me ei räägi mingist niiskultuurist. Saksa keele kasutus muu-

sikas on nii lai, et see, mis vajaks hääldusõpetust, kõlab eesti kontserdisaali-des kokku vaat et igal õhtul.

Sellele vaatamata tunnen viimasel ajal, et sisust ja kvaliteedist tähtsamaks tõuseb raha. Muusikaakadeemias vähendatakse tundide arvu – üldine tendents on võimalikult vähe raha kulutada.

1980ndate lõpul ja 1990ndatel sai töötatud põhjalikult peaaegu kõikide kooridega. Jüri Rent kutsus mind TPI meeskoori juurde Schuberti kava ette valmistama. Ja need “tipikad” võitsid mängleva kergusega Viini Schuberti-konkursil esikoha. See oli esimene suur võit. Teine fanaatik oli Hirvo Surva – Revalia poiste-koor võitis Viinis teise koha, eriti tõste-ti esile hääldust ja diktsiooni selgust. Või mitme aasta eest Schuberti kava RAMiga (jälle Hirvo), mille üks vana saksa daam, suur muusikagurmaan, tunnistas oma elu parimaks Schuberti kontserdik. Neil hetkil tunned, et on võimalik panna meie pisut puised ugri mehed tunnetama fraasi nõtket rütmi. Sest regilaulud oma tihedate silbirõhkudega istuvad meie geenides sügavalt sees. Musikaalne inimene loeb juba noodist õige fraseerimisrütmi välja, klassikutele ju sõna ja meloodia loogika kattuvad. Hilisemas muusikas on teisiti. Mul olid oma konsultatsioonitunnid, kus sai tulla oma lauludega ja neid viimistleda nii palju kui vaja. Kursus annab ainult skeleti.

Peale rõhutute silpide vokaali redutseerimise on vist kõige olulisemad k, p, t-d?

No see on mõrt, mis kõike muud koos hoiab. K, p, t ja g, b, d – ühed täiesti hehitud, teised peavad laulma. Ja olenevalt žanrist varieerub ka konsonant ja selle kaal. On neli suurt rühma: lüüriline laul, ballaad, ooper ja oratoorium ning meeleolumuusika. Viimases olen näiteks toonud “Kriminaltango”, kus helisevad konsonandid on mitmekordseks venitatud. Zarah Leander laulis “ein wunnnder”. Ja kui õpilane on saksa keele lähtepunkti, konsonandile rajanemise ja sõna rütmi ära tabanud, oskab ta ka heliülesvõtte järge ise oma hääldust korrigeerida.

Kui palju on neid üliõpilasi, kes tõesti püüavad?

Umbes kolmandik. Kahjuks on küllalt palju sellist "jalg üle põlve" suhtumist, et mida sa õige mulle õpetada püüad, mul on ju nii ilus hääl. Goethe sõnad on, et inimene hakkab manduma hetkest, kui ta enam täiuslikkust ei taotle. Ja eesti muusikas on minu meelest kõige hukutavam suhtumine "käib küll". Kui laulja läheb lavale ja julgeb publikule võorkeelles laulda ning saalis istuvad ka sakslased ja prantslased, kes naeravad, siis on see mandumine, see pole kultuurirahva vääriline. "Nõidküti" saksa keel on selline, et minu õpilased on öelnud: "Õpetaja, ärge tulge seda kuulama, kui te ei taha infarkti saada, see on nii kole; prantslased naeravad meie "Carmenis"."

Kuidas laulopedagoogid sellesse suhtuvad?

Erinevalt. Enamasti ollakse rahul. Vahel nad ei saa ka ise aru, miks mõni laul ei tule õpilasel välja, ja kui siis õpilane on minu juures paar tundi ära käinud, imestavad, et mis te ometi temaga tegite, et ta nüüd nii laulab. Õpilane saab lõpuks ise ka aru, kuidas fraas hakkab voolama, kui tal sõna ja teksti tähendus on käes. Seetõttu on vaja laulu õppimist alustada tekstist, see endale finessideni selgeks teha. Sisearjutatud viga on sama raske parandada kui pilliõpingus omandatud vale käehoidu.

Kas materjal on kõik kirjas?

Toormaterjal on koos, näitasin selle Muusikaakadeemia ooperistuudio elmise aasta juhatajale härra Wiedenhoferile ette, ta oli vaimustuses. Ta ei teadvat välismaal kedagi, kes oleks viitsinud sellise töö ette võtta. Leidis, et kõik on õige, ja andis ka täiendavaid näpunäiteid. Harjutustiku kõrval on lint. Siis veel laule (plaadid, tekstid) ja kaheksa lehekülge peamiselt eestlasele vajalikke praktilisi momente. Viimati töötasin Pauluse osatäitjaga Mendelssohni oratooriumist "Paulus" [projekt detsembris Paul Mägi juhatusel]. See leedu laulja rääkis saksa keelt, häälikud olid paigas, aga tähendus ta lauldud sõnadel polnud. Kaks tundi intensiivset tööd, ja asi paranes. Ta oli väga õnnelik ja väitis, et keegi pole temaga seni sellist sisulist tööd teinud.

Aga jüngrid, järgijad?

See töö nõuab entusiasmi ja tohutult energiat, noored tahavad ju raha saada. Aga siin on põhitasuks laulu täiuslik esitus. Ei tea, vahest ilmub keegi...

STUDIUM

Mis tähendus on meeskoorilaulul muusikaelus?

Rahvusvaheline konverents "Meeskoorilaul ja 20. sajandi muusikaelu"

TRIIN VALLASTE

19.–20. novembrini 2004 toimus Tallinnas Eesti Muusikaakadeemia rahvusvaheline konverents "Meeskoorilaul ja 20. sajandi muusikaelu". Ettevõtmine oli pühendatud Eesti Rahvusmeeskoori ehk RAMi pidupäevale – kuuekümnene aasta möödumisele koori asutamisest. Külalisi oli saabunud Saksamaalt ja Rootsist: Folke Bohlin ja Ursula Geisler Lundi ülikoolist, Friedhelm Brusniak Würzburgi ülikoolist, Helmke Jan Keden Wuppertali ülikoolist, Martin Looser Hannoveri ülikoolist ja Helmut Loos Leipzigi ülikoolist. Samuti tutvustasid oma uurimusi eesti muusikateadlased Urve Lippus, Toomas Siitan ja Saari Tamm. Konverentsi ajal oli Muusikaakadeemia fuajees võimalik tutvuda näitusega RAMi ajaloost, mille oli koostanud Marje Metsis. Pilte RAMi tegemistest erinevatel aastakümnetel näidati ettekannete vahel ka auditooriumis. Ürituse idee autor ning läbi viija oli Muusikaakadeemia muusikateaduse osakond.

Raamina kogu ettevõtmisele kõlas muusika RAMi esituses. Nii tekkis side juubilarist RAMi ja konverentsi teaduslike ettekannete vahel, üks täiendas teist ja vastupidi. Nimelt esitles Rahvusmeeskoor enne ettekannete algust 19. novembri keskpäeval EMA kammersaalis uut plaaditrioloogiat, sarja "Nägemused Eestist I–III", millel koor esitab Veljo Tormise teoseid erinevatelt aegadest. Õigupoolest olid kaks esimest plaati valminud juba mõni aeg varem, novembriks saadi "katuse alla" ka kolmandaga. Ja kuigi meeskoori ennast plaadiesitluse kohal ei olnud, sai neid kuulda järgmisel päeval Estonia kontserdisaalis. 20. novembril toimunud

kontserdil kõlas läbilõige koori erinevate perioodide tähenduslikest teostest. Visuaalselt illustreerisid õhtut fragmentid filmiarhiivist koos sõnalise osaga.

Konverentsi ametlikust osast rääkides oli uurijate peamiseks püüdluseks meeskoorilaulu tähenduse kindlaksmääramine ja paigutamine 20. sajandi muusikaelu konteksti. Kahtlemata on sellise määratluse näol tegemist põneva ning üsna vähe uuritud aspektiga meeskooriliikumise ajaloos. Eriti, kui võrrelda selliste uurimuste hulka nendega, mis käsitlevad meeskooriliikumist üle-eelmisel, 19. sajandil, kui tekkis institutsionaliseeritud ning organiseeritud meeskoorilaul. Meeste kogunemine kooridesse oli omakorda seotud lauluseltside loomisega 19. sajandi algul, mille juurde kuulusid musikaalsetest linnakodanikest kokku pandud koorid. Esmajoones hoidis suurt osa meestlauluseltsi koos rõõm muusikast ja esinemistest, samuti vajadus seltskondliku tegevuse ja ametialaste kontaktide järele. Siiski mängisid seltsielus suurt rolli ka poliitilised vaated ning eesmärgid. Pole üllatav, et tollases patriarhaalses ühiskonnas pääsesid kooridesse neid poliitilisi eesmäärke teostama algselt vaid mehed. Loomulikult peab püüdma mõista naiste vabaduse piiratus omas ajas – meeste käes oli kogu poliitiline ning sotsiaalne võim. Isegi tänapäeval, kui naiskõhvimus on oma nõudlikkuse tipul, on meeskooridel muusikaelus oluline koht, kuigi meeskoorilaulule pakub arvestatavat konkurentsi laiaulatuslik sega- ja naiskoorilikumine. Ikka veel tähendab meeskoorilaul midagi rohkemat kui vaid neljahäälsel vokaalmuusikat.

Veljo Tormis ja tema meeskoorilooming on RAMi märksõna maailma muusikaareenil. Fotol on helilooja koos abikaasa, teatriteadlase Lea Tormisega.

FOTO MARKO MUMM/ESTI PÄEVALEHT

On üsna loogiline, et siinsed muusikateadlased keskendusid oma ettekannetes peamiselt RAMile. Pole ülearune lisada, et RAM on teada olevalt ainus kutseline meeskoor maailmas. Kahtlemata suudavad sellest kollektiivist kõige kontekstitudlikumalt rääkida vaid eestlased ise. Ettekanded käsitlesid peamiselt meeskoori ajalugu ning erinevaid repertuaariga seotud aspekte. Nii näiteks analüüsis Urve Lippus 1960. aastatel toimunud muutusi eesti koorilaulus üldse, tuues samas konkreetseid näiteid just tolleagest RAMist. Saari Tamm võrdles RAMi kui professionaalse kollektiivi repertuaari harrastusmeeskooride repertuaariga 1980. aastatel. Veidi varasemast ajast käsitles koorilaulu Eesti territooriumil Toomas Siitan, kes andis ülevaate nii koori- kui ka koguduselaulust Eesti erinevates piirkondades 19. sajandi keskpaiku. Seejuures on huvitav märkida, et kihelkonnakoolide ning kirikute juurde tekkinud laulukooridesse kaasati enamasti nii mehi kui naisi. Võrdluseks juba eespool mainitud asjaolu, et tollal linnades populaarne lauluseltside liikumine võimaldas koorilauluga tegelda üldjuhul vaid linna

meeskodanikel. Sellest järelduvalt oleks olnud mõeldamatu ka naiste lubamine lauluharjutustele. Peab siiski tunnistama, et võrreldes Euroopaga ei olnud Eesti linnaolustikus meeste ja naiste vahelised võimusuhted juba 19. sajandil nii jäigalt fikseeritud – on alust arvata, et päris sajandi algupoolel asutati mõningaid segakoori (1820ndatel lausa eestlastest kokkupandud segakoor Tallinnas!).

Külalisettekanded varustasidki kuulajaid Euroopa, n-ö laiema taustaga, andes sellega mõtlemapaneva sissevaate nii meeskoorilaulu tekkesse ning arengusuundadesse (seda eelkõige saksakeelsetes maades) kui ka meestelaulust mõjutatud hilisematesse kultuurinähtustesse üldisemalt. Martin Loeser Hannoveri ülikoolist tõi näiteid saksa meeskoorilaulu mõjust Pariisi muusikaelule 19. sajandil. Peamise allikana kasutas Loeser tolleagest prantsuskeelset ajakirjandust. Kuigi selle põhjal on eriti viimasel kümnendil rohkelt uurimusi läbi viidud, leidub ikka veel uusi õpetlikke momente, kuidas allikale läheneda ning kuidas saadud materjali esitada.

Meeskoorilauluga seotud kultuuri-

nähtuste hulka kuulub kahtlemata ka laulupidude traditsioon, mille uurimisel tulevad omakorda mängu mitmesugused poliitilised ning sotsiaalsed aspektid. Nii mõnegi külalise ettekanne oli üles ehitatud just selliseid muusika ja võimu vahelisi varjatud seoseid silmas pidades. Nii näitas Helmut Loos oma ettekandes, kuidas Schuberti kui ühe armastatuima helilooja laulud muudeti Viini laulupidude kavas absoluutseks normiks, eesmärgiga kindlustada kõrgema võimu positsioone. Samalaadset laulupidude repertuaarikaanonit Hitleri-aegsel Saksamaal analüüsis Helmke Jan Keden. Võimsa mulje jätsid Kedeni ettekannet illustreerinud ajaloolised ülevõtted 1930. aastate teise poole laulupidudel.

Huvilistel on juba üsna varsti võimalik nimetatud ajalooliste muusikanäidetege ise tutvuda. Nimelt salvestas Eesti Raadio kõik konverentsi ettekanded, mis jäävad nii RAMi kui ka EMA arhiivi tähistama meeskoori kuuekümnendat aastapäeva. Peale selle on kavas välja anda artiklikogumik ettekannetest, et nõnda kaasa vajalikkude diskussiooni laiemat teadlaste ringi.

Viljandi Kultuuriakadeemia kuulutab "MUUSIKATRIAAD '05" raames välja järjekordse AVALIKU KONKURSI

Hindamiskategooriad:

- parim oma pilli valdaja
- parim rahvamuusika seade
- parim omalooming (eraldi instrumentaal-/vokaalpala)
- eripreemiad

Nõuded osalejale:

- õpilased ja üliõpilased alates 16. eluaastast
- esitab 2 erineva karakteriga lugu/pala, millest üks on rahvamuusika seade
- üks lugudest võiks soovitatavalt olla soololugu
- lugude kogupikkus kuni 8 minutit

Preemiefond 20 000 krooni

(10 000 krooni eest kinkekaarte kauplusest "Muusik" ja 10 000 krooni sularaha), lisaks publiku- ja eripreemiaid. Preemiate suurused määrab konkursi žürii.

Konkurss toimub 10. märtsil kell 10:00 Viljandi Pauluse kirikus (naturaalse kõlaga pillid) ja kell 14:00 Viljandi Kultuuriakadeemias.

Osalemiseks saata hiljemalt 25. veebruariks 2005 demosalvestus koos kontaktandmete, lavaplaani ning võimalike erisoovidega Viljandi Kultuuriakadeemia muusikaosakonda märgusõnaga "Muusikatriaad" kas **elektrooniliselt** aadressile: DEMO@kultuur.edu.ee (muusika.mp3, tekst.rtf, .doc, .txt-formaadis) või **posti teel** (CD-R, helikassett, MiniDisc). Omaloominguliste laulude puhul lisada eraldi leht teksti ja teksti autori nimega. Lõppkontserdile pääsenud autoritega võetakse isiklikult ühendust.

KONKURSIST

Muusikatriaad on Viljandi Kultuuriakadeemia pikima traditsiooniga iga-aastane muusikasündmus (alustati 1993. aastal levimuusika päevade nime all). Algideest pakkuda koolisest konkureerimisvõimalust ning võidumängimist vaid oma maja muusikaõppuritele, on välja kasvanud suur avalik ettevõtmine, mis pakub mitmeid tunde põnevat kuulamist ja jälgimist.

Muusikatriadi eesmärgiks on pakkuda noortele muusikutele konkursitingimustes eneseväljendamise ning proovilepanemise võimalusi.

Konkursi žürii koosneb oma ala nimekatest muusika/kultuuritegelastest, kel puudub tööalane side konkursil osalevate koolidega.

Info:

Ülle Jantson, VKA projektikoordinaator

Posti 1, 71004 Viljandi
435 5254 / 526 2517
ylle@kultuur.edu.ee

Londoni jazzifestival haarab jazzielu globaalselt

MADLI-LIIS PARTS

Kaheteistkümnes Londoni jazzifestival võib uhkustada enam kui kahe miljoni kuulajaga, sest BBC Radio 3 vahendusel jõudsid tippatsijate kontserdid möödunud aasta 12.–21. novembrini otse-eetris hinnanguliselt just nii paljudeni. Tõenäoliselt maailma suurima publikuarvuga festival on võitnud Euroopa jazzisündmuste hulgas eristaatuse, mis loob magnetina enda ümber häid algatusi.

Euroopa üks mõjukamaid jazzikarusselle 2004. aastal polnud pelgalt stiilikirev kontserdiprogramm, vaid erinevatele sihtrühmadele suunatud jazzipropaganda. Ega asjata loobunud maailma saksofonistide konkursi koostööst legendaarse Montreux' hiigelfestivaliga just Londoni kasuks. Konkursi algataja Jeremy White hindab brittide taht luua häid esinemisvõimalusi ning tagada rohke kuulajaskond ja toetus.

Festivali raames toimus jazziajakirjanduse programm "The Writer Stuff", mis on teada olevalt ainus omataoline vähemalt Euroopa jazzifestivalide kavas. Programmi kauge sugulane on ka "Jazzkaare" veebitoimetuse, mille sisu koostavad vabatahtlikud jazzifännid. Prominentsed ja tunnustatud jazzikriitikud jagasid salanõkse, kuidas muusikaajakirjanikuna läbi lüüa, kuidas kirjutada põnevaid artikleid ja intervjuuerida ujedaid muusikuid. Ajakirja Jazzwise ja festivali korraldaja Serious Music Managementi kursusel osalesid inimesed, kes soovivad hakata tulevikus jazzmuusikast ajakirjadele-ajalehtedele kirjutama, kuid ei ole elukutselised ajakirjanikud.

Märksõna "lapsed ja noored"

Londoni festivali oluline märksõna on "lapsed ja noored". Suur osa tegevusi on suunatud neile kui kõige paljulubavemale tarbijatele – tulevastele pileti- ja plaadiostjatele. Samaväärselt au sees olid noored ka esinejatena. Sun Ra "Space Is the Place" kavast inspireeritult andis kontser-

Sun Ra'st inspireeritud lasteprojekt "Space Is the Place" oli Londoni festivalil üks märkimisväärsemaid.

FOTO MADLI-LIIS PARTS

di ligi sada kirevais kostüümides ja ebamaise grimmiga erinevas vanuses last. Kaasatud olid ka arengupuudega lapsed, kes kolmetunnise musitseerimise vältel kõlastasid innukalt fantaasiarikkaid löökpile, mis olid tehtud küll tühjatest pudelitest, küll looduslikest materjalidest.

Festivali korraldajad innustavad muusikuid looma uusi teoseid ja esinema tavatutes koosseisudes, sest kuidas muidu erineks Londoni jazzinädal teistest nädalatest suurlinnas, kus tiptasemel jazzmuusikud on igapäevased külalised. Nii mõnegi artisti jaoks oli just tänavune festival võimalus külastada üle paljude aastate taas Londonit. Nimetagem vaid üksikuid: trompetist Bill Dixon, helilooja Anthony Braxton, trummar Sunny Murray, helilooja Carla Bley. Neist kooslustest sündis hetki, mida üsna kindlasti mäletatakse jazziajalooiski.

"Kui ma suren, ei taha ma minna taevasse. Tahan minna jazz'i," deklareeris

saksofonist David Murray festivali eelviimasel õhtul, esinedes kreooliprojektiga, kus latiinorütmid ühinesid krehvtiste saksofonisoolodega. Kahekümne kuue aastane andekas briti saksofonist Soweto Kinch aga kuulutas jazzipeo esimesel hilisööl oma uue hittlooga "Jazz Planet" elu, mis areneks meie planeedil jazzi võimu all. Eri põlvkondade esindajad võtsid imelise lihtsusega kokku õhkkonna, mis valitses Thamesi kaldapealsel uhkedavas Royal Festival Hallis koos kõrval oleva Queen Elizabeth Halli ja Purcell Roomiga. Saja kahekümnest kontserdist oli vähemalt pool tasuta.

Kontserdipaigad

Jazzimelu algas igal päeval lõunast tasuta kontsertidega kahel Pizza Express FreeStage'i nime kandval vabalaval ning kulmineerus õhtuste saalitundidega, kus peategelasteks tähed traditsioonilisest, avangardsest ja maailmamuusika võnge-

tega jazzilmast. Ei mingit akadeemilisust – kohvikutest haarati kaasa kohvi, õlut ja võileibu ning nauditi süvenenult kõike, mis lavalt kõlas. Pärastlõunaseks kehakinnituseks oli parim koht Ray's Jazz Cafe Oxford Streeti lähedal, õdusalt kulunud plaadipood-kohvik, kus mängisid minikoosseisudes ja jagasid autogramme festivali põhilavadel esinejad.

Festivali korraldajad peavad määravaks just vabalavade kontserte, sest need tasuta pärastlõunad kasvatavad uut publikut ja aavadavad stilistiliselt võimaliku piletiostja silmaringi. Tugevaid detsibelle trotsisid vapralt nii imikud kui raugad.

Vabapääsuga kontsertide muusikalises ja tehnilises headuses pole põhjust kahelda, sest kvaliteeti pidas piisavaks ka BBC, kelle vahendusel toimus Pizza Express FreeStage'idelt mitu otsetülekannet.

Ligi kolmandik kavu oli spetsiaalselt festivaliks koostatud. Tehnika võidukäiku kaunistas konservatiivsemategi esinejate puhul visuaalefekteid julge kasutamine. Erilised valgus- ja filmistsenaariumid lisasid muusikale olulisi aktsente. Ka *free jazz*'i vanameistri Vjatšeslav Ganelini triol oli läbimõeldud valgustus.

Festivalil kirevad külalised

Hämmastavalt kirka värvišõu ja šamanistlik-müstilise muusikasulamiga köitis *ud'*ivirtuoos Dhafer Youssef. End muusikalise nomaadina iseloomustava tuneeslase kontsert koos norralastest lavapartneritega kujunes festivali üheks tipphetkeks. Idamaist iidsust ja ultramoodsat elektroonilist kaasaega sulatavad vokali-*ud'*-trompeti vestlused trompetist Arve Henrikseniga muutusid tänu ebamaistele helidele ja värvimängule sedavõrd lumavaks, et kadus nii aja- kui ruumitaju. Kuulaja sai taas kinnitust, et elav muusika kaalub üles igasuguse salvestuse.

Kaheksakümne ühe aastane saksofonist-flötist ja helilooja Sam Rivers manas kolm tundi kestva kontserdi vältel esile kirju pildi oma elutööst, mis kätkes nii *free jazz*'i abstraktseid kulgemisi triole kui möödunud sajandi keskelt pärit bigbändiseadeid.

Lummavalt avangardseisse klaveri-trummi-saksofoni uitudesse kaasas Ganelini trio. Sama mõjuv oli ka ansambel Clearframe, kus juhtrohje hoidsid legendaarne briti saksofonist Lol Coxhill ja vibrafonist Orphy Robinson.

Hoopis teist laadi ülimeneka kontserdi andis Britten Sinfonia. Reichi ja Pärdi

Saksofoni tulevikutäht tuleb Sitsiiliast

17.–19. novembrini toimus Londoni jazzifestivali raames kolmas “White Foundation”, maailma saksofonistide konkurs, mille võitis viieteistkümneaastane Francesco Cafiso Itaaliast.

Pisaraläige silmas, võttis Sitsiiliast pärit noormees vastu peaauhinna, eritellimusega valmistatud Yamaha saksofoni. Võiduga kaasnevad olulisemad auhinnad on kolm tuhat viissada USA dollarit, esinemine Ronnie Scott'si ja Pizza Expressi jazzklubis Londonis, proovisalvestus Blue Note Recordsile ja kajastus ajakirjas Jazzwise. Tema kontserdi, mis toimus koos Andrew McCormacki saatetrigoga, kandis festivalilt üle BBC Radio 3.

Queen Elizabeth Halli vabalaval toimunud konkursil tuli esitada kolm pala. Cafiso oli nendeks valinud Duke Ellingtoni “Caravani”, soolona Richard Rogersi “My Funny Valentine” ja Kurt Weilli “Speak Low”.

Karismaatiline Cafiso on ajaloo noorim saksofonikonkursi võitja, ent juba kogenud saksofonist. Ta on mänginud Vahemere Jazzorkestris, võitnud mitmeid jazziauhindu, esinenud Wynton Marsalise ja Lincoln Jazz Orchestraga neljakümnepäevasel Euroopa turneel, samuti Umbria Jazzil ja New Yorgis.

Võistluse ellukutsuja ja žürii liikme Jeremy White'i sõnul on just Cafisol potentsiaali kasvada jazzitähaks. “Francescol on silmapaistvalt hea mängutehnika. Samuti on tal erakordne loomupärane oskus suhelda nii bändi kui ka publikuga. Ta võitis kuulajate poolehoidu silmapilk. Tema toon ja improvisaatori-käekiri on väga köitev,” põhjendab White Cafiso valikut.

Päev pärast võitu tunnistas muretult heatujuline ja sümpaatselt siiras Cafiso, et oli oma võidus kindel. Enda sõnul ei tunne ta lavahirmu ja naudib iga saksofoniga veedetud minutit. Ehkki peatselt saab temast diplomeeritud flöödimängija, unistab ta vaid heaks saksofonistiks saamisest. “Saksofon on mu elu!” Auhindadest peab noormees olulisimaks proovisalvestust Blue Note Recordsis.

Tänavu laekus konkursile peaaegu viiskümmend avaldust kolmeteistkümnest riigist. Võistlema pääses kümme alla kolmekümneaastast saksofonisti – Ungarist, Prantsusmaalt, Rootsist, Austraaliast, USAst, Suurbritanniast ja Hollandist.

Lisainfo www.whitefoundation.com

Viieteistkümneaastane sitsiillane Francesco Cafiso on seni noorim maailma saksofonistide konkursi võitja, ent jazziareenil juba veteran.

FOTO MADLI-LIIS PARTS

Eesti pop ja rock 2004: lühikroonika

MARGUS KIIS

Jaanuar

Müügile tuleb Gunnar Grapsi ja Magnetic Bandi LP "Rajalt maas", esimene uute salvestistega GG plaat üle viieteistkümneme aasta. Plaat sisaldab enamasti varem kuulmata lugusid (välja arvatud ühe Ornamendi pala uusversioon) ning on tehtud mahlakas *hard rock*'i stiilis. Erilised on teravad tekstid, mis on Grapsi kohta hõmmas-tavalt eneseiroonilised.

2003. aastal Eurovisiooniga populaarseks saanud Vanilla Ninja töötab Saksamaal teeneka diskoprodutsendi David Brandesi käe all, harjutab lavasinet sisselülitamata kitarridega, lindistab lugusid ja filmib videosid. 5. jaanuaril tõuseb Brandesi kirjutatud singel "Tough Enough" Saksa singlita-belis 13. kohale.

Veebruar

7. veebruaril toimub Eurovisiooni Eesti eelvoor, kus seekord loeb rahvahääletus, mille tulemusena võidab eel-vooru ansambel Neiokõsõ Pajusaare-Pilvre-Aapo Ilvese looga "Tii".

Tartu kunstigaleriis Y teeb näitu-se eksperimentaalse rocki kollektiiv Luarvik Luarvik koosseisus Mihkel Kleis, Andres Loo ja Kiwa. Näitust jäi vääristama skandaalike, kuna osa Kiwa siiditrükke võeti pedofiiliaht-luse tõttu maha.

Märts

5. märtsil jagatakse kinos Kosmos müügiedu auhinda Kuldne Plaat, mille väljaandja on Eesti Muusika- ja Fonogrammitootjate Liit, ja 3. märtsil Viru hotellis n-ö spetsialistide otsusta-tud Eesti Muusika Auhinda, mille väl-jaandja on Eesti Fonogrammitootjate Ühing.

Kuldsed Plaadid: aasta raadiohitt – Smilersi "Ainult unustamiseks"; an-sambel – Meie Mees; naisartist – Lea Liitmaa; uustulnuk – Nexus; plaadi-firma – Records 2000; meeste kate-

Elektroonilise muusika rindel tegutsev Matthew Herbert ehmatas oma projektiga konservatiivseid brite sedavõrd, et nii mõnigi otsustas keset kontserti lahkuda.

FOTO KAUPU KIKKAS

teoste kõrval esitas orkester klubimuusika ringkondades tuntud India päritolu DJ, multiinstrumentalisti ja helilooja Nitin Sawhney kauge kodumaa igatsusest kantud roosamannalikult magus-meloodilisi orkestriteoseid. Neist unustuslikku lapsepõlve-Indiasse viiva pala "Classroom" oli Londoni jazzifestival Sawhney'lt spetsiaalselt tellinud.

Publik sukeldus elamusrikkasse öösse õdusates jazziklubides Pizza Express, Ronnie Scott's, Jazz Cafe ning alternatiivimaiguline Spitz. Kontrabassimängija Avishai Cohen, bossanoovaleedi Rosa Passos, klaverivirtuoos Bobo Stenson jpt töid klubidesse hõrke muusikahetki. Londoni jazzikriitikute hinnangul toimus just Soho Pizza Expressis pealinnasta jazzisündmus – Jamie Cullum korraldas oma kontserdil samal ajal kuulajana saalis viibinud rivaali Peter Cincottiga spon-taanse jämmi, kus noormehed mahtusid suurepäraselt tillukesele lavale *evergreen*'e laulma, jagades klaverit ja ühte mikrofo-ni.

Festivali võrtsikas poliitiline provokatsioonidoos tuli Matthew Herberti maailmaesiettekandest "Plat du jour" ja Iisraeli päritolu saksofonivirtuoosilt Gilad Atzmonilt koos Orient House Ensemble'iga. Herbert protestib oma jälgi ja rafineeritud visuaal-elektronilise etendusega tarbimiskultuse, supermarke-tite pealetungi ja ebatervisliku toitumise, sügavamale kiigates, rumalate seaduste loojate vastu. Et mees kasutab oma teos-tes vaid reaalses olukordades tekkivaid näp-simpeid, siis aitasid kaheksasada kuula-jat tal seekord luua heliefekti, mis tekib

üheskoos samaaegselt õuna hammustami-sel. Lavastus oli läbi mõeldud alates het-kest, mil publik kontserdimajja astus, ku-ni lahkumiseni.

Atzmoni rahulolematuse väljendub juudi-balkani-araabiaseguses melanhoolse ja jõulise alatooniga jazzis. Kui Herberti sotsiaalne tundlikkus väljendub vihjete ja alatoonide pitsikoelises esteetikas, siis Atzmon on otseütleja nii sõnades, tausta-filmis kui ka muusikas. Ta mõnuleb mait-se piire kompava robustsuse piiril. Musta riidetunud sünge jässakas mees on oma väljaütlemistes punkarlikult paljastavalt irooniline ja otsekohene, pühendades lu-gusid näiteks ameerika rahva "vabastami-sele" ja Arafati surmale. Bushi- ja Blairi-naljad salvasid teravalt. Atzmoni muusika võlus virtuoossuse ja sisukusega. See oli justkui veretu võitlus demonitega, mis toimus kord mustlaskülas, kord 1930nda-te kabarees.

Põnevate muusikute avastamiseks on Londoni jazzifestival hea koht. Seal on piisavalt aega, et süveneda ja nautida kontsertide järelmaitset. Piisavalt erutavat ekstravagantsust ja turvalist *mainstream*'i, et leida midagi südamelähedast. Jääb vaid üle põialt hoida Eesti jazzielu kor-raldajaile, kellel just praegu "raud tules" nii mõnegi eespool mainitud muusiku-ga, et neid juba lähikuudel Eestisse tuua. Praeguseks on juba nii palju selgunud, et kevadisel "Jazzkaarel" esinevad Dhafer Youssef ja Bobo Stensson.

goorias võidab moldaavlasest paaniflöödimängija Gicu Rau. KP-väärilise albumi "Ainult unustamiseks" on tootnud Smilers alias Hendrik Sallsaller. Eesti muusika edendajana hinnatakse Vanilla Ninja Saksamaale viinud Renee Meristet; elutöö KP saab Tõnis Mägi.

Eesti Muusika Auhinnad: meesartist – Chalice, kes ühtaegu ka uustulnuk ja alternatiivartist; naisartist – Hedvig Hanson; jazzartist – Raul Vaigla; ansambel – Dagö; etnoartist – Maian Kärmas (!); aasta hitt – Smilersi "Käime katuseid mööda"; elutööpreemia – Gunnar Graps.

Algavad aasta suurima noortebändide ülevaatuse "Noortebänd 2004" eelvoorud Tallinnas, Tartus, Viljandis ja Pärnus.

Aprill

Eesti Kultuurkapital toetab esmakordselt oma ajaloos popmuusika plaatide väljaandmist. Raha saavad Kaspar Jancis, Tarvo Kaspar Toome oma plaatide ilmutamiseks ja Raul Saaremets alternatiivtantsumuusika kogumiku "Vibratsioon" jaoks.

23. aprillil toimub Tallinnas Tselluloosi keskuses "Noortebänd 2004" finaali.

Aprilli viimasel nädalal toimunud "Jazzkaarel" esinesid eesti popmuusikutest Luarvik Luarvik, Maarja-Liis Ilus ja Hinkus, Hedvig Hanson ja Andre Maaker, Evert Sundja ja Virgo Sillamaa, Ka-Funky.

Aprillis ja mais teeb Saksamaal ja Ida-Euroopas tuuri Tartu *hardcore-punk* ansambel Nyrok City.

Mai

12. mail toimub Istanbulis rahvusvaheline lauluvõistlus Eurovisioon, seekord koos eelvooruga. "Tiid" viieteistkümneme edasipääseja hulka rahvas ei hääleta.

18. mai varahommikul sureb rockilegend, laulja, trummar ja helilooja ning laulusõnade autor Gunnar Graps.

Juuni

5. juunil tehakse Tallinna Lauulväljakul suur kontsert Vanilla Ninja LP "Traces Of Sadness" reklaamiks. "Soojenduseks" esinevad (ehk enamasti liigutavad lindi järgi suud) mitmed kohapealsed popparid ja isegi Rootsi diskokad, nagu näiteks Da Buzz. Hiljem, 17. juunil tõuseb

Luarvik Luarviku plaadiesitus Kunstihoones 10. juulil 2004. Esiplaanil Kiwa, tagaplaanil Lauri-Dag Tüür. FOTO PELLE KALMO

"Traces..." Saksa LP-tabelis kolmandaks ning Šveitsi ja Austria tabelites kahekümne parema hulka.

Kuldne Trio teeb 30 tegevusaasta tuuri.

26. juunil sureb eesti üks paremaid rockitekstide autoreid Ott Arder.

Juuli

2. juulil sureb 1960ndate folk-rocki pioneer, menuansambli Peoleo juhtliige, hiljem suurepärase laulutekstide autor Henno Käo, kelle viimaseks kirjutiseks jääb järelehüüe sõber Ott Arderile.

7.–11. juulini toimub alkoholi- ja müramüüri "Öllesummer", kus esineb üle poolesaja Eesti ansambli.

16.–17. juulini toimuvad nii *metal*imeeste Vana Vigala Rockilaager kui rullnökkade "Watergate" Pärnus.

Vanilla Ninja liige Maarja Kivi ootab määndžer Renee Meriste last ja ta asendatakse bändis endise lapsmodelli Triinu Kivilaanega.

August

Huvipuuduse tõttu lõpetatakse Eesti ain-

sa plaadimüügitabeli, Raadio 2 poolt alates 1994. aastast koostatava Top 10 avaldamine.

Enim käsitletud popmuusik Eesti meedias augustis-septembris on omapärane Tartu muusik Erkki Hüva, kelle ilmub debüütalbum "Varjust rambini".

September

20. septembril sureb N Liidu 1950.–1960. aastate üks kuulsamaid eesti levimuusikuid, lüüriline tenor Kalmer Tennosaar.

Telekanalis TV3 tuleb ekraanile "tösielusari" "Džunglistaar", kus Malaisia looduse, totakate mängude ja lätlaste-leedulastega maadlevad tervelt kolm eesti popmuusikut: Erich Krieger, Kadi Toom ja Koit Toome. Koit Toome saab võsast kõigele lisaks ka mingi haiguse. Samal kanalil näeb üle hulga aja muusikavideosaadet. Saates "Hoia ja keela", mida juhib Anti Kammiste, peab viieliikmeline seltskond hindama kümnepallisüsteemis viit muusikavideot, millest edukaim pääseb edasi järgmisse saatesse.

Oktoober

17. oktoobril sureb tuhandete (rockivastaste) lemmik, ansambli Suveniir laulja Olev Vestmann.

Vanilla Ninja LP "Traces Of Sadness" müügiarv ületab saja tuhande piiri, mis on Saksamaa kuldplaadi norm.

November

27. novembril, Gunnar Grapsi sünniaastapäeval asutatakse Eesti Rocki Kuulsuste Hall, mille esimeseks liikmeks saab postuumselt Gunnar Graps, kellele avatakse ka Scotland Yardi klubis mälestustahvel.

Detsember

Raadio 2 aastahiti Eesti esikolmik:

1. Nexus "Igatsedes"; 2. Toe Tagi "Legendaarne"; 3. Eda-Ines Etti "15 magamata ööd". Peeter Rossi tõmmatud-lükatud plikade kolmik on esimene, kes on võitnud selle aastalõpüküsitluse kaks aastat järjest.

Raadio Uuno kuulajate lemmik oli "15 magamata ööd".

Eesti heliloojad Sciarrinoga Roomas

Lõppenud aasta oktoobris osalesid Eesti Muusikaakadeemia kompositsioonitüdengid Age Hirv ja Liis Jürgens Itaalia muusikaorganisatsiooni MusicaEuropa korraldataval rahvusvahelisel kompositsioonikursusel. Kursused toimusid Itaalias ja Kreekas, üks nädal veedeti Roomas, teine Tessalonikis. Projekti magnetiks oli meie aja üks põnevamaid ja isikupärasemaid heliloojaid Salvatore Sciarrino, kes kuulus koos kursustestega nelja päeva jooksul nende ja oma teoseid ning andis ka individuaaltunde. Selline harukordne võimalus avanes seekord vaid kuuele noorele heliloojale, peale Eesti oli osalejaid veel Kreekast, Iirimaa ja Itaaliast. Kursuse raames toimus ka heliloomingukonkurss, mille võidulugu pääses MusicaEuropa algatusel loodud Maailma Noorte Kammerorkestri repertuaari ning kõlas kontsertidel mitmel pool Euroopas. 17. detsembril külastas orkester ja selle dirigent Damiano Giuranna Tallinna, andes kontserdi Mustpeade Majas.

Rahvusvaheline žürii, mille töös osales ka EMA õppejõud Helena Tulve, hindas esimese preemia vääriks itaalia helilooja Daniele Bravi teose "Rifrazioni lontane".

Millised olid eesti heliloojate muljed kohapeal toimunud? Milline kogemus tundub tagantjärele kõige hinnalisem?

Age Hirv: Kõige sügavama mulje jättis kohtumine Sciarrinoga. Tema seisukohad muusikast üldisemalt ja julgus olla oma muusikalises väljenduses täiesti erinev on jahmatavad – heliloojana on mul temalt palju õppida.

Sciarrino muusikaline mõtlemine on inimesekeskne, see lähtub mingist füsioloogilisest elemendist, mis vastandub siis puhtale muusikalisele helile. Muusika tema teostes sünnib sageli näiteks hingamisest või ühest liigutusest. See muusika on väga tundlik ka ruumi suhtes, ruumil on otsustav roll nii esitusel kui ka salves-

Age Hirv (vasakul) ja Liis Jürgens itaalia heliloojate Christiano Vecchi ja Salvatore Sciarrinoga Roomas.
FOTO DANIELE BRAVI

tusel. Näiteks ei taha Sciarrino kunagi panna mikrofoni instrumendi lähedusse, vaid peab muusika salvestamisel ja hiljem kuulamisel oluliseks kogu ruumi mõju. Sciarrino looming hakkabki elama just tänu ruumis tekkivale polüfooniale: ta alustab väga lihtsast, napist, isegi akustiliselt vaestes elemendist, mida seejärel ruumiliselt pingestab. Mõeld võib, kui veenvalt ta kasutab kõikvõimalikke ekstreemseid mänguvõtteid (eriti multifoone), mida paljud heliloojad ainult ettevaatlikult katsetavad, tema aga tõstab need oma teostes esiplaanile. Interpreedile on Sciarrinol samuti väga kõrge nõudmised, seda nii tehniliselt kui ka tõlgenduslikult. Muusika eksisteerib tema jaoks eelkõige kuulaja ja esitaja vahelise energiana, interpret peab töötama ühtaegu kolmel tasandil: iseendast, kuulajast ja mõlema ühendamisest lähtuvalt.

Sciarrinole oma muusikat ette mängida ja tema arvamust kuulda oli muidugi harukordne kogemus. Kahel päeval tutvustas ta meile lähemalt ka oma teoseid.

Sellised kursused esitavad mulle palju küsimusi, mis aitavad mul end heliloojana paremini tundma õppida ja selgemini identifitseerida. Ka teiste kursusel osalenud heliloojate loominguga tutvumine oli tõeliselt huvitav ja õpetlik. Lausa üllatav, kui palju on tegelikult sarnast mõtlemist, lähedasi taotlusi muusikas.

Liis Jürgens: Ka minu jaoks oli kohtumine Sciarrinoga selle kursuse meelde jäävaim osa. Kuigi ma ei tundnud tema

teoseid varem, leidsin neist kohe palju sellist, mida õppida, nii kompositsiooni-tehnilist kui ka laiemalt muusikasse puutuvat. Sciarrino muusikas jättis mulle sügava mulje teatud askeetlikkus, kesken-dumine ühe heli akustilistele omadustele, tema naturaalsele ilule. Mõeld vaimustas, kui väheste hoolikalt valitud vahenditega on võimalik end tegelikult väljendada. Ruum ja interpret inspireerivad teineteist vastastikku – ka see idee oli mulle väga hingelähedane.

Samas on teise heliloojaga tutvumine, tema loominguga ja mõtetega kokku puutumine alati põnev.

Helena Tulve: Minu roll selles projektis oli õpetada ja tunde anda. Kursuste käigus pidi osalejail valmima võistlustöö, kuni 15-minutine teos kammerorkestri-le (soovi korral võis kasutada ka lisapille, näiteks *ud'i* ja löökpille). Kuid kuna kohapeal muudeti teosele esitatavaid nõudeid ja aega komponeerimiseks nappis, ei olnud kellelgi kuigi palju materjali ette näidata. Noored küll tutvustasid oma teoseid, kuid individuaalset tööd sai vähe teha.

Samuti osalesin žürii töös.

Arvan, et meie tüdengid said väga kasuliku kogemuse, kuidas oma muusikat tutvustada, oma teoseid analüüsida ja ennast esitleda. Oma muusikast rääkimise ja mõtete arusaadavaks tegemise oskus on heliloojale tegelikult väga tähtis, see kogemus neil varem puudus.

Euroopa improviseerijate ansambel kutsus ainsaks külaliseks eesti muusiku

Lõppenud aastal tähistas oma 25. tegevusaastat improviseerimisorganisatsioon nimega GRIM ehk Groupe de Recherches et d'Improvisation Musicales. Sellega seoses andis novembri lõpul Prantsusmaal, Marseille's ja Aix-en-Provence'is kontserdi mainekas Ensemble d'Improvisateurs Européens (Euroopa improviseerijate ansambel), mis tegutseb küll alles teist aastat, kuid ühendab nimekaid eksperimentaalmuusika ja improviseerimise viljelejaid üle Euroopa. Ansambli pealik on prantsuse kitarrist Jean-Marc Montero, kes on paaril korral ka Eestis esinenud, temaga koos mängivad veel Hélène Breschand (harf, elektroonika) Prantsusmaalt, Chris Cutler (löökpillid ja elektroonika) Inglismaalt, Lelio Giannetto (kontrabass) Itaaliast, Hans Koch (klarnet) Šveitsist ja Daan Vandewalle (klaver) Belgiast. Tavaliselt mängib ansambelis veel Thomas Lehn (analoogsüntesaatorid), kes seekord puudus. Ainsa külalisena esines grupi koosseisus eesti muusik Taavi Kerikmäe.

Kuidas see juhtus, et sattusid ühele lavale koos selliste muusikutega?

Taavi Kerikmäe: Olin Jean-Marc Monteraga juba varem tuttav – puutusin temaga kokku, kui tegin oma magistritööd graafilistest partituuridest. Et mind sellega seoses ansambli koosseisu mängima ja Marseille'sse graafilistest partituuri-

dest loengut pidama kutsuti, oli muidugi väga õnnelik juhus.

Kontserdi kavas oli kolm uudisteost, peale selle mängisime minu initsiatiivil ka sellist klassikaks saanud graafilist partituuri nagu Earle Browni "December 1952".

Nii GRIMI tähtpäev kui ka Ensemble d'Improvisateurs Européens'i kontserdid leidsid Prantsuse meedias elavat vastukaja. Ka minu enda jaoks oli see kõik äärmiselt positiivne ja põnev kogemus.

Mis teeb selle ansambli eriliseks?

Ensemble d'Improvisateurs Européens (EIE) ei tegele vaba improviseerimisega, vaid on pühendunud just graafiliste partituuride järgi improviseerimisele – selles mõttes on nende näol tegemist unikaalse nähtusega. Viiekümnendatel aastatel populaarseks saanud graafiliste partituuride loomine ja esitamine on tänapäeval kahjuks suhteliselt haruldane.

Samuti on ansambli instrumentaalkoosseis väga veider ning pakub kohalikele palju võimalusi, mina mängisin seekord näiteks teremini ja elektroonikat. Huvitav on ka see, et ansambli liikmed on kõik väga erineva muusikalise taustaga, tänu millele on EIE muusika sümpaatne segu *free jazz*'ist, *free rock*'ist, pöörasest eksperimentaalmuusikast, nüüdisklassikast ja paljust muustki.

Mida nõuab graafiline partituur inter-

preetidelt ja mida kuulajalt?

Interpreetidelt nõuab see kindlasti valmisolekut diskussiooniks, kuidas üht või teist graafilist sümbolit tõlgendada. Mingi eelhäälestus ja teadlikkus ehk aitavad, kuid näiteks Cornelius Cardew on oma graafilise tähtteose "Treatise" puhul eelistanud just n-õ süütuid esitajaid, kellel puudub muusikaline haridus ning kes ei lange ehk nii kergelt kätte õpitud tegevusharjumuste küüsi. Ka kuulaja ei pea sugugi olema asjatundlik, avatud hoiak ja kiire kohanemisvõime on minu arvates informeeritusest olulisemgi.

Kas eesti muusikud sõandavad graafiliste partituuridega tegelda?

Pisut ikka. Mõned partituurid kõlasid paar aastat tagasi minu magistriskontserdil koos Weekend Guitar Trioga. Sel kevadel plaanime Ansambliga U: tulla Eesti Muusika Päevadel välja ühe uue ideega, nimelt videopartituuriga, mille autoriks ei oleks mitte helilooja, vaid videokunstnik.

Mis sul veel lähitulevikus plaanis on?

Musitseerin juba mõnda aega duos kitarrist Mart Sooga ning 17. veebruaril on meil Kanuti gildi saalis eksperimentaalse kavaga kontsert. Samuti loodan ka mõne Ensemble d'Improvisateurs Européens'i liikme tulevikus Eestisse esinema kutsuda.

Vahendanud Kristina Kõrver

PÄRNU MUUSIKAKOOL 60

5. VEEBRUAR KELL 12.00 PÄRNU RAEKOJA SAAL – KEELPILLIOSAKONNA KONTSERT

11. VEEBRUAR KELL 18.00 PÄRNU RAEKOJA SAAL – KLAVERIOSAKONNA KONTSERT

12. VEEBRUAR KELL 12.00 PÄRNU RAEKOJA SAAL – PUHKPILLIOSAKONNA KONTSERT

13. VEEBRUAR KELL 18.00 PÄRNU RAEKOJA SAAL – RAHVAPILLI JA POP-JAZZOSAKONNA KONTSERT

19. VEEBRUAR KELL 12.00 PÄRNU RAEKOJA SAAL – VILISTLASTE KAMMERMUUSIKAKONTSERT.

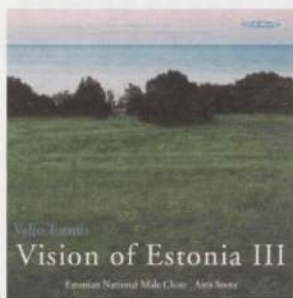
ESINEVAD KAMMERORKESTER, EVE-RIINA RANNIK, IVO LILLE JT.

19. VEEBRUARIL KELL 17.00 PÄRNU KONTSERDIMAJA SUUR SAAL – AASTAPÄEVAKONTSERT.

ESINEVAD PÄRNU LINNAORKESTER (DIR. JÜRI ALPERTEN), ARBO VALDMA, VALDUR ROOTS, VARDORUMESSEN, ENNO MÖTTUS, HEDWIG ALLIKA, GERLY KÄTTMANN, ALLAR KAASIK, LEONORA PALU, KATRIN MATVEUS, PRIIT AIMLA, MARGUS ALLMANN

M E L O M A A N

Vision of Estonia III.
Veljo Tormis. Eesti
Rahvusmeeskoor / Ants
Soots.
 Alba Records NCD23

“Eesti asi!” on esimene mõte, mis pärast heliplaadi “Vision of Estonia” (“Nägemus Eestist”) kuulamist pähe tuleb ja jääb. Kolm liidetavat – Veljo Tormis, Eesti Rahvusmeeskoor ja selle dirigent Ants Soots – annavad summaks eheda eesti asja selle parimas tähenduses. Plaadile on valitud suur osa Tormise 1960. ja 1970. aastatel kirjutatud teostest, millega ta Rahvusmeeskoori repertuaari tuli ja jäi: RAMi esimese lauluvõistluse võidulood “Tasase maa laul” ja “Ühtehoidmise laul”, RAMi tollastele juhtidele pühendatud teosed “Laulja” (Gustav Ernesaksale) ja “Katkuaja mälestus” (Olev Ojale) ning algselt Eesti Teaduste Akadeemia kooridele kirjutatud “Vastlaulud” ja “Mardilaulud” tsüklist “Eesti kalendrilaulud”.

“Vision...” annab suurepärase ettekujutuse Tormise loomingust ja meeskoori kui instrumendi rohketest võimalustest – plaadil kõlav muusika on tulvil erinevaid emotsioone, kujundeid, striihe, dünaamikat, värve. Eredamalt jäid kõrva “Laulja” suurepärase dünaamilised kontrastid, oreli ja löökpillide (Piret Aidulo, Margus Vaht, Indrek Umberg) harmooniline kooslus; “Muistse mere laulude” kaunis sugestiivne bassisoolo ja meeskoori loodud

loomutruud heliefektid (nii kiljuvad kajakad, tuul kui ka meri on kuuldavad ja ära tuntavad); “Katkuaja mälestuse” mõjuv ja traagiline meeololu, mis jõuab kuulajani isegi plaadi kaudu; “Dialektiliste aforismide” hästi kujundatud paroodia, kus koor ei karda teha koledat või naljakat häält; “Tasase maa laulu” meeletu striihide, dünaamika, meeolulude ja tempode mitmekesisus pluss väga hea tõlgendus (see on Sootsi lugu!); “Eestirahva erakonnamäng”, mis sisaldab nii tõeliselt koledat ja natuke musta *Liedertafel*i laulmist kui ka mitmeid teisi “ütlemisviise”, olles täpselt nagu Eesti poliitika – vahepeal mõni paus või modulatsioon ja siis läheb asi vana moodi edasi.

Meeleolukad lihtsamad rahvalauluseaded (“Sõttaminek”, “Mardilaulud”, “Vastlaulud”, “Jõulud tulevad”) on veenev tunnistus sellest, et regilaul pole üksluine ega tuim. Hästi on tabatud nii lustakat simmanistiili kui ka nukrat karakterit (see, mida tavaliselt soomeugri-likuks suitsiidsuseks kutsutakse). Täpne rütm ja diktsioon panevad i-le täpi peale.

Laulu “Meile antakse” tume värv ja ohutunne on koori kõlas olemas veel enne kui tekstis. Elamusi pakuvad pausid, mis ideed tuntavalt (kuuldavalt ei saa vist öelda?) kannavad. “Ühtehoidmise laul” on lõputu kulgemise lugu, lõpma-ta ilus ülemlaul oma maale ja armastusele. Helge ja rõõmus “Kolm mul oli kaunist sõna” toob kuuldavale väga õnnestunud flöödisoolo (Tärvi Jaago). Ühtlasi võtab see kokku kõik seni ilmunud kolm Tormise muusikaga plaati sarjast “Vision of Estonia” – kokku kõlab neil 41 teost ja 211 minutit muusikat.

“Vision...” ütleb ja tähendab midagi küll vist igale eestlasele, sest selle plaadi a ja o on eesti keele, muusika ja eestluse

tajumine ning kujundamine.

Ilmselt on plaadi tegemise taga ka põhjalik ettevalmistus, kaalutlus, mõtestatud repertuaarivalik ja esitamise järjekord. Tormis, Soots ja RAM suudavad keskmise kuulaja silmaringi tuntavalt avardada ning valmistavad meeldiva üllatuse ilmselt ka skeptikutele. Hea eesti muusika on olemas, suurepäraseks esitajad pole kuhugi kadunud ning koor, liiati veel meeskoor, hülgab värvirohkuse, vaimukuse ja täpsusega. Ainus tõsisem etteheide kukub plaadi produtseerijate kapsaaeda: solistide ja instrumentalistide nimesid pole võimalik kusagilt leida, tekstiraamatus on vigu ning mõni rida puudub hoopis. “Vision of Estonia” on nii oluline helikandja küll, et sellised asjad korda teha.

Kaie Tanner

Displays. Raimo Kangro.
Erinevad esinejad.
 Eesti Raadio / EMIC CD006

Kangro (1949–2001) kaksteist *Display*’d on kirjutatud aastatel 1991–2000, need iseloomustavad muusikuid, aga ka ebamaiseid ja müstilisi olendeid või asju. Enamik teoseid sarjas on kirjutatud ansamblitele, kolm neist orkestrile, neid on tellinud festivalid ja interpreedid. Sõnal “display” on palju tähendusi, üks neist “näitus”. See tundub olevat siinkohal sobivaim tõlge, kas või ainult sellepärast, et esimese kaheksa alapealkirjast võib lugeda, et tegemist on portree-

ga (näiteks “Mozarti portree” ja “Palveränduri portree”).

Kangro stiliseering on vaimukas; püüdes kuulajale esitada oma nägemust, ei jäljenda ta objekti liiga kramplikult, tundub, nagu suhtuks autor temasest kerge huumoriga, samas mitte naeruvääristades, vaid lihtsalt veidi kergemaks muutes. Autor lisab kujutatavale ka omalt poolt uusi jooni, mida peab sobivaks, seda nii heliloojate kui ka müstiliste olendite portreteerimisel. Näiteks ufonauti ja igiliikurisse paistab Kangro suhtuvat küll pisut skeptiliselt ja umbusaldavalt. Kes teab, võib-olla oli mõte pidevalt liikuvast, keerulise konstruktsiooni, paljude hammasrataste ja läbilõikavate viledega masinamurakast (selline mulje jäi mulle *Display*’st X, “Perpetuum mobile”) talle tõesti veider ja õõvastav.

Kangro *Display*’sid, nagu kogu tema loomingut, iseloomustavad huvitav rütm ja tugev pulss. Tema teostes pulbitseb elu ja neoklassitsistlik tunnetus, see nurgeline ja aktiivne vaim, millele vastandub hingelisuus ja kohati ka õhuline õrnus. Näiteks “Inglri portree” malbele algeuse lisandub vähehaaval tasane mehaaniline pulss – justkui satuks õrn olend vahepeal millegipärast ärevusse...

Kõigest *Display*’dest värvikaim on minu arvates IX, “Jeeriku pasunad”, mis on nende hulgast vaat et kõige kuulsam. Kangro on inspiratsioonini saanud piiblist pärit Jeeriku linna vallutamise loost. Legend räägib, et preestrite pasunapuhumise peale ägestus mässav rahvajook veelgi ning saanud sellest indu, kiskus linnamüürid maha ja tungis kätartsesse sisse (siit ka väljend “nagu Jeeriku pasun”, mis tähendab uhkeldajat või lärmajat). Kangro Jeeriku vallutajad näivad olevat küll südikad, ent mitte just kuigi raevukad, pigem sellised, kes löövad üles telklaagri ning pea-

vad laata. Müüri ääres sagitakse ja hoobeldakse valjult, kõigil on mingi pingeline tegevus, ent seda, mis saab pärast müüri mahalammutamist, ei tea keegi täpselt ka pasunapuhujadpreestrid, otsustavat hetke lükkatakse pidevalt edasi. Aeg-ajalt jäädakse aga kuulama: kas linna seest kostab juba märke allaandmisest...

Greete Kõrvits

Songs Set Free. Vabalt minna lastud laulud. Anne-Liis Poll / Anto Pett / Anto Önnis / Priit Lehto.

A. Pett & A.-L. Poll 2004

“Vabalt minna lastud laulud” on Anne-Liis Polli ja Anto Peti uus, järjekorras juba teine heliplaat, millel kõlavad nende improvisatsioonid. See on järg esimesele, 2003. aastal ilmunud improvisatsiooniplaadile “Nordic Siren”. Uuel heliplaadil on kaastegevad Anto Önnis löökpillidel ja Priit Lehto lauljana.

Kahe kuu jooksul toimunud salvestustel improviseeriti tervelt 56 lugu, millest nn esindusplaadi jaoks sõeluti välja kaks-teist parimat. Materjali aga sai mitme plaadi jagu ning tegijad loodavad peagi kokku panna ka “Vabalt minna lastud laulude” teise ja kolmanda kogumiku.

Lood kannavad ühel ajajärgul loodud muusika kvaliteeti – väljenduslaad on teatud mõttes ühesugune, kõikides lugudes on üks läbiv stiil, mida ilmestavad erinevad karakterid ja meeleolud. Esmamulje helikeelest on ekspressiivne ja tekitab seoseid Alban Bergi muusikaga, samuti võib aimata impressionistlikke jooni ja kõlavärvimuusika elemente.

Anne-Liis Poll võlub oma

maitseka siirusega, ta on nagu laps, kes suvalistest kõrvu jäänud sõnadest teeb pikalt mõtlemata oma laulu, hoolimata sellest, kas keegi tahab seda kuulda või mitte. Laulmine on igale inimesele lähedane eneseväljendusvahend ning professionaalsete muusikute puhul on vahetut loomeprotsessi eriti huvitav jälgida. Vokaalpartiides kasutatakse omaloodud silpide keelt, toetudes klassikalisele, itaalia- ja prantsuskeelsele laulupraktikale. Laulmismaneer varieerub ooperlikust kammerlikuni, mitmel korral kasutatakse tämbri ja heli karakteri mõttes löökpillidele lähedasi võtteid.

Pealkirjad on pandud improvisatsioonidele tagantjärele ja küsimused, mis kuulates tekiavad, saavad just nende kaudu vastuse. Muu hulgas on pealkirjadeks “Väikesed paharetid” ja “Sookoll” – viimane on üks fantaasiarikkamaid ja mitmekülgeima väljenduslaadiga lugusid, kus ebatavaline ulatus tingib ka klassika piiridest väljuva häälekasutuse. Lisanduvad löökpillid ja muusikapalast on korruga saanud terve stseen! Ka “Klatš” ja “Protest” äratavad igal juhul vastavasisuliselt kujutluspildikesi.

Löökpillide kasutamine improvisatsioonides on rõõmustav üllatus, nad lisavad muusikale uusi värve ja ootamatuid aktsente. Anto Önnise repliigid on pigem napid kui külluslikud, aga väga maitsekad. Muusika karakterit toetab ka õnnestunud instrumendivalik – suures osas idamaise päritoluga löökpillide kasuks.

Anto Peti klaveripartii esindab plaadil kõlavast muusikast kõige akadeemilisemat poolt, tema klaver kõlab traditsiooniliselt, sisaldamata laiendatud mänguvõtteid ja kõlavõimalusi. Klaveriimprovisatsioonides on kuulda head kontakti lauljaga, need on täis leidlikke motiive, mis on alguse saanud laulupartiist ja kulgevad siis klaveril imiteerides või arendades. Ilmuvad ka täiesti uued kujundid, mis dialoogi rõhutades vastanduvad vokaalmotiividele. Improviseerijana on Anto

Petil seljataga tähelepanuväärne kogemus, kahe viimase aasta jooksul on ta salvestanud erinevate improviseerijatega viisteist heliplaati Erol Recordsi improvisatsioonilise muusika kollekttsiooni.

Eelarvamus, mis improviseeritud muusikaga vahel kaassas käib, et see on tegijatele põnevam kui kuulajatele, ei leia kinnitust. “Vabalt minna lastud laulud” on nagu hästi komponeeritud ja täie veendumusega esitatud teosed, mille puhul säilib uudishimu ka mitmekordsel kuulamisel. Plaadiümbrisel sõna võttes avaldavad improviseerijad lootust, et plaat vastab ka kõige nõudlikumate kuulajate ootustele. Omalt poolt lisaksin veel, et kes tahab süüvida muusika sõnades väljendatutusse olemusse, saab seda plaati kuulades küllaldaselt mõtlemisainet ja inspiratsiooni.

Malle Maltis

Tsaca tsap. Pastacas.
Kohvirecords KREC 010 CD

Perega looduskaunis Soome maakohas Kemis elav Ramo Teder sai pärast tegusat vaikut valmist teise täispika plaadi. Kui lisada kaks EP-d, kogumikel ilmunud lood ning taustaheli filmidele ja teatrile, siis on ta meie noorema põlve enim plaadistatud elektronmuusik. Miks? See loob elavpillidega ja harmooniliselt rikast kõrvalklapimaailma muusikat, kus iga sekundikymnendik on täpselt paigas või täpselt nihetatud. Tähelepanelikule kuulajale töötades armastab ta tihedat helikeelt, mis viimasel ajal ei laiene mitte lisanootide, vaid protsessitud, venitatud ja muud moodi töödeldud *sound'*ikihtide toel. Uus plaat toetub varase-

mast rohkem kitarrile ja vokaalile. Hää on talle instrument, mille abil luua meeleolusid, mis kohati hakkavad meenutama jämmivat vokaaldžässit (“Must orav”). Verbaalse sõnumiga on ta suhted kõhklevad – vaid üks tekst aabitsast (“Lilled ja liblikad”) ning noore punkari iroonia tungivaks nostalgiks moondamine (kõige hitilikum ja trubaduurlikum pala “Bellamor”). Muu osa moodustab põhiliselt alateadlik fraaside leelotamine (isegi Valgre tuleb talle pähe!), millest mõttekaim tundub mitmes laulus esinev läheduskultuuriline sosistus “Sinu poole”. Intiimne, yhtaeagu kuidagi professionaalne ja lapselik on see muusika tõesti. Poeetiliste “rippuvate” pausidega, mõnest kohast murenenud ning sõnatkete tagantjärele tervendav helge nukrusega. Nagu kurb laps sirutaks käe ja sellele langeks päiksekiir. Stilistilisi sildikesi on kriitikud Pastaca kohta juba kümnete kaupa loopinud. Midagi uut ma ei ytle. Ja terminid ei avagi asja sisu, kui kuuldu on tuntavalt oma näoga. Tundub, et viimasel ajal kaldub mees *indie rock'*i simulatsioonide (“Füysikapood”, “Kui väljas on”), folktroonika ning instrumentaalsete jazziharmoniade poole. “Tsaca tsap” on üks väga vähestest “masterdamata”, kuid siiski kõrgtasemel helikonserveidest – fantaasiarikas, puhas ja ruumiline tubane *sound*, kus aknast paistavad kosk ja mereäärne võserik. Muidugi kuuleme ka korduvaid kitarriefekte, ludistamist ning muundurite manerisme. Kuid jällegi – see on kitarristi-flötisti-laulja-mikrobiitide ehitaja isikupärane valik. Endised mõjutajad Aphex Twin ja Squarepusher, läptopikitarrismi pioneeri Christian Fenneszi laiendatud mänguruum ning jazzmuusikast tulvil lapsepõlv võivad ju siit-sealt õrnalt läbi kumada, aga kui see plaat pole iseseisvus ja kypsus, siis öelge, mis seda yldse on?

Lauri Sommer

METAFOORID

Modulatsioon

JÜRI REINVERE

Haiglate helendavaid koridore, ei varje, ei pooltoone. Inimeste hääletust uste taga, omaenda valudest narkoosi langenuid, ...aegajalist tuimestust tilkades. Metsade hingamine akende taga.

Ei hääli ümberringi – õrna hingamist, õrna nagu silitust, nagu kare peopesa. Televiisor koridori lõpus, kärstitus õdede toas, kilomeetrite kaugusel. Seinte pealetungi jõud, raamistades aega kuubikuteks. Kuubikute langemist lagedest alla, rõhudes pulssi, määrdunud aknaid, kõik on valge.

Aparaatide elegantsi, süstalde vankumatust, kes rauana tungivad veresoontesse ning võitlevad seal vastuvoolu ning ebausuga, – ja nähes soonte lõpus nägemust, mis pillub südameid igavikku, seda hetkeks valgustades, ja silmapilkselt sulgudes. Inimkeha perfektne sümmeetria, nagu märgiks täiuslikkuse võimalusest, siledus, nagu turvaks.

Murdumise eelkõlad: suundade sirgjoonelisus, pulsi hägustumine, rõhkude tõusmine, – ja täielik pääsematus oma identiteedist. Nii tugev teadlikuks tegemine iseendast, et kostab, kuidas lumehelbed langevad männiokastesse. Teadvuse alalhoidmine, instinktiivne, animaalne, ebakõlaline. Ei mingit lootust, – kõik jääb sellisena alles, ja möödunu jääb sellisena alles, ja kõik paikneb ümber, ja hävib ruumi purunevas võrgustikus, – ja jääb sellisena alles, – ja hävib.

Mõistuse lahvatus vastu heledust, enne kui tõukab kogu aja pinnale tekkinud kogumi teele. Avanev värav, tuhandeid jäneseid jookseb vainudele laiali. Põrand haihtub – ja muutub tasaselt lainetavaks mereks. Huuljas kera tõuseb voodi kohalt lakke, vähimagi raskuseta, ning pihustab end õhus laiali.

Ruttavaid varje koridoris, ei mingisuguseid hääli, ei mingisuguseid muutusi. Juhtmete kaanoneid seintel.

Voodite liikumatus koridoris.

Kontserdisari www.estonianmusician.com
Akadeemiline Kammermuusika
 Kadrioru lossis, Weizenbergi 37, Tallinn

27. veebruaril kell 18

Tobiase Keelpillikvartett

Maano Männi viiul
Kristjan Hallik viiul
Toomas Nestor vioola
Aare Tammesalu tšello

Aleksandr Borodin:
 Keelpillikvartett nr 2 D-duur
 Bedřich Smetana:
 Keelpillikvartett nr 1 e-moll "Minu elust"

www.interpreet.ee EESTI KUNSTIMUUSEUM

EESTI INTERPREETIDE LIIT

Piletid hinnaga 60 / 30 krooni müügil Piletipunkti müügikohtades ja tund enne algust kohapeal
www.piletipunkt.ee

Kontserdisari www.estonianmusician.com
Akadeemiline Kammermuusika
 Kadrioru lossis, Weizenbergi 37, Tallinn

6. veebruaril kell 18

Aare-Paul Lattik orel
Villu Veski altsaksofon

Duke Ellington:
 Vaimulikud kontserdid

www.interpreet.ee EESTI KUNSTIMUUSEUM

EESTI INTERPREETIDE LIIT

Piletid hinnaga 60 / 30 krooni müügil Piletipunkti müügikohtades ja tund enne algust kohapeal
www.piletipunkt.ee

EESTI MUUSIKAAKADEEMIA KONTSERDID VEEBRUARIS 2004

3. veebruar kell 18.00
 EMA kammersaal
 külaliskontsert
FLORIAN KITT (tšello)

4. veebruar kell 19.00
 EMA kammersaal
 kontserdisari
 "JAZZ AKADEEMIAS"
 Sibeliuse Akadeemia
 jazzmuusika osakonna
 ansambel
 juhendaja Jarmo Savolainen
 EMA jazzmuusika
 osakonna ansambel
 juhendaja Raul Sööt

17. veebruar kell 18.00
 EMA kammersaal
 kontserdisari
 "VIINI KLASSIKAST
 KAASAJANI"

19. veebruar kell 17.00
 EMA kammersaal
TAISSIA FILIPPOVA (klaver)

20. veebruar kell 13.00
 EMA orelisaal
 orelitund
KRISTEL AER

25. veebruar kell 18.00
 EMA kammersaal
 prof Matti Pelo
LAULUKLASS

27. veebruar kell 16.00
 EMA kammersaal
 dots Aavo Otsa
TROMPETIKLASS
 klaveril Meeli Ots

28. veebruar kell 18.00
 EMA kammersaal
DAINIS VALPETERIS (klaver)
 Improvisatsioonid *live*-elekt-
 roonikaga

E E S T I
 M U U S I K A A K A D E E M I A

Veebruar

Tallinnas

28. 01 – 6. 02 Festival "opeNBaroque"
3. 02 kell 18 Külaliskontsert: Florian Kitt (tšello) Eesti Muusikaakadeemias
3. ja 6. 02 kell 19 J. Straussi operett "Viini veri" Rahvusoperis Estonia
3. 02 kell 20 Kevadjazz: Jürmo Eespere trio & Kaire Vilgats klubis BonBon
4. 02 kell 19 Jazz Akadeemias: Sibeliuse Akadeemia jazzmuusika osakonna ansambel, EMA jazzmuusika osakonna ansambel Eesti Muusikaakadeemias
4. 02 kell 19 Verdi ooper "Nabucco" Rahvusoperis Estonia
5. 02 kell 12 Orelipooltund: Kadri Ploompuu toomkirikus
5. 02 kell 16 Hinkus & Maarja Eesti Raadio 1. stuudios
5. ja 12. 02 kell 19 Balletiõhtu "Armastuse ja kirega" Rahvusoperis Estonia
6. 02 kell 18 Akadeemiline kammermuusika Kadrioru lossis: Aare-Paul Lattik (orel), Villu Veski (saksofon)
9. 02 kell 19 Mäng tulega: Brandenburgi Sümfooniute kont-

sertmeistrite ansambel Jacaranda Estonia kontserdisaalis
10. ja 14. 02 kell 15 Söbrapäeva kontsert "Majesteetlik maailma-muusika" noortele: Brian Melvin (löökpillid), Mart Soo (kitarr), Taavo Remmel (kontrabass), Tanel Ruben (löökpillid), Dmitri Dmitrenko (löökpillid), DJ P-JULM (elektroonika) Estonia kontserdisaalis
11. 02 kell 19 Tõnis Kaumanni lasteoper "Mina – Napoleon!" Rahvusoperis Estonia
11. 02 kell 19 ERSO, Finghin Collins (klaver), Olari Elts (dirigent) Estonia kontserdisaalis
12. 02 kell 12 Orelipooltund: Elke Unt toomkirikus
12. 02 kell 18 Saksofonikvartett SaxEst raekojas
12. 02 kell 19 Mina ja klaver: Kadri Hunt, Tõnis Mägi, Kait Tamra, Kaido Suss, Evelin Pang, Chalice, Olav Ehala Estonia kontserdisaalis
13. ja 19. 02 kell 19 Tõnis Kaumanni lasteoper "Mina – Napoleon!" Rahvusoperis Estonia
13. 02 kell 17 Suur Muusika-akadeemia II: Andres Mustonen (viul), Peeter Klaas (*viola da gamba*), Ivo Sillamaa (klavessiin) Kadrioru lossis

15. 02 kell 19 Diplomaatilised noovid – Argentina: Luis Ascot (klaver) Mustpeade Majas
15. 02 kell 19 J. Straussi operett "Õo Veneetsias" Rahvusoperis Estonia
16. ja 18. 02 kell 19 Tšaikovski ooper "Padaemand" Rahvusoperis Estonia
16. 02 kell 20 Kevadjazz: Sööt Group Vanalinnastuudios
17. 02 kell 18 Kontserdisari "Viini klassikast kaasajani" Eesti Muusikaakadeemias
17. 02 kell 19 Tšaikovski ballett "Luikede järv" Rahvusoperis Estonia
17. 02 kell 19 Bravissimo!: Arvo Leibur (viul), Tallinna Kammerorkester, Daniel Raiskin (dirigent) Mustpeade Majas
17. 02 kell 19 Anders Jormin (kontrabass), Tanel Ruben (löökpillid), Jaak Sooäär (kitarr) Estonia Talveaias
18. 02 kell 19 Eesti Rahvusmeeskoor, Mihhail Gerts (dirigent) Mustpeade Majas
18. 02 kell 19 ERSO, EMA Sümfooniaorkester, Helen Normet (viul), Nikolai Aleksejev (dirigent) Estonia kontserdisaalis

19. 02 kell 17 Taissia Filippova (klaver) juubelikontsert ja CD-de presentatsioon Eesti Muusikaakadeemias
19. 02 kell 18 Eesti interpreetid. Top of Europe: Marius Järvi (tšello), Silver Ainomäe (tšello), Mihkel Mattisen (klaver) raekojas
19. 02 kell 19 Prokofjevi ballett "Romeo ja Julia" Rahvusoperis Estonia
19. 02 kell 20 Menotti lühiooper "Vanatüdruk ja varas" Estonia Talveaias
20. 02 kell 13 Orelitund: Kristel Aer Eesti Muusikaakadeemias
20. 02 kell 18 Bizet' ooper "Carmen" Rahvusoperis Estonia
22. 02 kell 19 Lehári operett "Lõbus lesk" Rahvusoperis Estonia
24. 02 kell 19 Ansambel Lindpriid Mustpeade Majas
25. 02 kell 18 Matti Pelo lauluklassi kontsert Eesti Muusikaakadeemias
25. 02 kell 19 Džässansambel Vocal Six (Rootsi) Estonia kontserdisaalis
25. 02 kell 19 Bizet' ooper "Carmen" Rahvusoperis Estonia
26. 02 kell 12 Orelipooltund: Ene Salumäe toomkirikus
26. 02 kell 16 Hortus Musicus Väravatornis
26. 02 kell 18 Eesti fantaasia: ansambel Küberstudio raekojas
26. 02 kell 19 Noor talent: Jaan Kapp (klaver), ERSO, Eri Klas (dirigent) Estonia kontserdisaalis
26., 27. ja 28. 02 kell 19 Haydni ooper "Il mondo della luna": Nargen Opera solistid, Tallinna Kammerorkester, Tõnu Kaljuste (dirigent) Eesti Draamateatris
27. 02 kell 15 Lõunamuusika. Klaveriorkester: Nata-Ly Sakkos – Toivo Peäske, Kai Ratassepp – Mati Mikalai, Reet Kopvillem-Ruubel – Piret Habak, Piret Väinmaa – Lauri Väinmaa Estonia kontserdisaalis
27. 02 kell 16 Aavo Otsa trompetiklassi kontsert Eesti Muusikaakadeemias
27. 02 kell 18 Akadeemiline kammermuusika Kadrioru lossis: Maano Männi (viul), Sigrid Kuulmann-Martin (viul), Heili Eespere (vioola), Aare Tammesalu (tšello)
27. 02 kell 19 Vanemuise teatri külalisetendus: Puccini ooper "Madame Butterfly"

TELLIMISKUPONG

Ees- ja perekonnanimi.....

Aadress.....

Soovin ajakirja MUUSIKA aastatellimust

Tavatellimus 230 krooni

Soodustellimus 180 krooni (muusikaõpetajatele ja õpilastele)

Soodustellijal märkida siia kooli nimi:

.....

Litsentsi nr 613

MAKSTUD VASTUS EESTI

AS Expresspost
 Maakri 23a
 Tallinn
 10145

Rahvusoperis Estonia
28. 02 kell 12 Vanemuise teatri külalisetendus: balletietendus "Alice Imedemaal" Rahvusoperis Estonia
28. 02 kell 18 Dainis Valpeteris (klaver, *live*-elektroonika) Eesti Muusikaakadeemias

Tartus

2. 02 kell 19 Verdi ooper "La traviata" Vanemuise väikeses majas
3. 02 kell 20 Mõtted: Taavo Rimmel (kontrabass) Sadamateatris
4. 02 kell 19 Kálmáni operett "Krahvinna Mariza" Vanemuise suures majas
5. 02 kell 19 Bocki muusikal "Viulidaja katusel" Vanemuise suures majas
6. 02 kell 16 Bocki muusikal "Viulidaja katusel" Vanemuise suures majas
6. 02 kell 16 Margarita Voites (sopran), Tiia Tenno (orel) Vanemuise kontserdimajas
9. 02 kell 15 Sõbrapäeva kontsert "Majesteetlik maailmamuusika" noortele: Brian Melvin (löökpillid), Mart Soo (kitarr), Taavo Rimmel (kontrabass), Tanel Ruben (löökpillid), Dmitri Dmitrenko (löökpillid), DJ P-JULM (elektroonika) Vanemuise kontserdimajas
9. 02 kell 18 Balletietendus "Alice Imedemaal" Vanemuise suures majas
10.-12. 02 I Tartu rahvusvaheline noortekoorige festival
11. 02 kell 19 Mäng tulega: Brandenburgi Sümfoonikute kontsertmeistrite ansambel Jacaranda Vanemuise kontserdimajas
11. 02 kell 19 Puccini ooper "Madame Butterfly" Vanemuise väikeses majas
12. 02 kell 12 Kálmáni operett "Krahvinna Mariza" Vanemuise suures majas
13. 02 kell 19 Operetigala "Ah, ilma naisteta...": Vanemuise ooperikoor, solistid ja balletitantsijad,

Vanemuise sümfooniaorkester, Lauri Sirp (dirigent) Vanemuise väikeses majas
15. 02 kell 19 Verdi ooper "La traviata" Vanemuise väikeses majas
18. ja 19. 02 kell 19 Esietendus: Bernsteini muusikal "West Side Story" Vanemuise suures majas
19. 02 kell 19 Anders Jormin (kontrabass), Tanel Ruben (löökpillid), Jaak Sooäär (kitarr) Vanemuise kontserdimajas
20. 02 kell 16 Puccini ooper "Madame Butterfly" Vanemuise väikeses majas
22. 02 kell 19 Klaveriorkester: Nata-Ly Sakkos – Toivo Peäske, Kai Ratassep – Mati Mikalai, Reet Kopvillem-Ruubel – Piret Habak, Piret Väinmaa – Lauri Väinmaa Vanemuise kontserdimajas
23. 02 kell 18 Eesti Vabariigi aastapäeva aktus: Vanemuise sümfooniaorkester, Hendrik Vestmann (dirigent) Vanemuise kontserdimajas
23. 02 kell 19 Ansambel Lindpriid Sadamateatris
25. ja 26. 02 kell 19 Bernsteini muusikal "West Side Story" Vanemuise suures majas
26. 02 kell 12 Bernsteini muusikal "West Side Story" Vanemuise suures majas
27. 02 kell 16 Džässansambel Vocal Six (Rootsi) Vanemuise kontserdimajas
27. 02 kell 19 Rahvusoperi Estonia külalisetendus: Bizet' ooper "Carmen" Vanemuise suures majas

Pärnus

2. 02 kell 19 Teele Jöks (met-sopran), Urmas Taniloo (orel) Pärnu kontserdimajas
10. 02 kell 19 Mäng tulega: Brandenburgi Sümfoonikute kontsertmeistrite ansambel Jacaranda Pärnu kontserdimajas
18. 02 kell 19 Anders Jormin (kontrabass), Tanel Ruben (löökpillid), Jaak Sooäär (kitarr) Pärnu

kontserdimajas
23. 02 kell 19 Klaveriorkester: Nata-Ly Sakkos – Toivo Peäske, Kai Ratassep – Mati Mikalai, Reet Kopvillem-Ruubel – Piret Habak, Piret Väinmaa – Lauri Väinmaa Pärnu kontserdimajas
26. 02 kell 19 Džässansambel Vocal Six (Rootsi) Pärnu kontserdimajas

Kõikjal üle Eesti

2. 02 kell 17 Barokk ja bluus: Neeme Punder (flööt), Risto Laur (klaver), Mati Lukk (kontrabass), Vambola Krigul (löökpillid) Jõgeva muusikakoolis
4., 5. ja 9. 02 kell 19 Ansambel Lindpriid Lihula kultuurimajas, Karksi-Nuia kultuurikeskuses ja Haljala kultuurimajas
10. 02 kell 18 Bel canto: Aare Saal (bariton), Ralf Taal (klaver) Räpina muusikakoolis
10. 02 kell 19 Digitaalsed tervitused: Monika Mattiesen (flöödid, elektroonika), Margo Kõlar (elektroonika) Haapsalu kultuurikeskuses
11. 02 kell 16 Sõbrapäeva kontsert "Majesteetlik maailmamuusika" noortele: Brian Melvin (löökpillid), Mart Soo (kitarr), Taavo Rimmel (kontrabass), Tanel Ruben (löökpillid), Dmitri Dmitrenko (löökpillid), DJ P-JULM (elektroonika) Pärnu kontserdimajas
12. 02 kell 18 Age Juurikas (klaver), Mihkel Mattisen (klaver) Valga muusikakoolis
12. 02 kell 19 Mäng tulega: Brandenburgi Sümfoonikute kontsertmeistrite ansambel Jacaranda Viljandi kultuurimajas
16., 17. ja 18. 02 kell 19 Ansambel Lindpriid Viljandi kultuurimajas, Elva kultuurikeskuses ja Rapla rahvamajas
17. 02 kell 19 Straussi melodraama "Enoch Arden": Peep Lassmann (klaver), Tõnu Mikiver (tekst) Kuressaare kultuurimajas
18. 02 kell 18 Hoiavahel aken lahti: Alina Sakaloukaja (itaalia mandoliin), Vello Jürna (tenor), Heiki Mätlik (klassikaline kitarr) Tõrva kirikus
23. 02 kell 18 Muusikal, muusikal! Tallinna Saksofonikvartett, Pille Lill (sopran) Jõgeva kultuurikeskuses
26. 02 kell 19 Ansambel Lindpriid Keila kultuurimajas
24. 02 kell 12 Pirjo Levandi (sopran), Aare-Paul Lattik (orel) Jõhvi Mihkli kirikus
24. 02 kell 14 Kuldne Viini operett: Tiiu Laur (sopran), Urmas Põldma (tenor), Siim Selis (klaver) Kiviõli rahvamajas
24. 02 kell 16 Eesti Vabariigi aastapäeva kontsertaktus: Eesti Rahvusmeeskoor, Ants Soots (dirigent) Keila kultuurikeskuses

Andmed on kontrollitud 16. jaanuaril
Märtsikuu kontserdiinfot COLLAGE'is avaldamiseks ootame hiljemalt 10. veebruariks aadressil kristina@ema.edu.ee

Täpsem info kodulehekülgedelt: Eesti Filharmoonia Kammerkoor: www.epcc.ee
Eesti Interpreetide Liit: www.interpreet.ee
Eesti Kontsert: www.concert.ee
Eesti Muusikaakadeemia: www.ema.edu.ee
Eesti muusikafestivalid: www.festivals.ee
ERSO: www.erso.ee
Jazzkontserdid: www.jazzkaar.ee
Kontserdid Tartus: www.tartu.ee
Pärnu kontserdimaja: www.concert.ee
Pärnu Koorifestival: www.prkf.ee
Rahvusoper Estonia: www.opera.ee
Tallinna Filharmoonia: www.filharmoonia.ee
Tartu Kontsert: www.kontsert.ee
Teater Vanemuine: www.vanemuine.ee
Vanemuise kontserdimaja: www.concert.ee
Üle-eestiline kultuuriürituste andmebaas: www.kultuuriinfo.ee

Viljandi Muusikakool 60

5. veebruar kell 18.00 Ugala teater

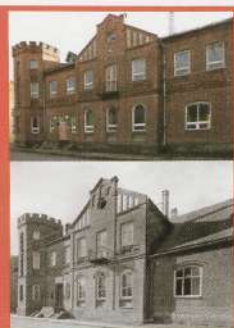
Rontsert-aktus ja vilistlaste kokkusaamine

Esinevad solistid, ansamblid, Viljandi Noorteorkester, nii praegused kui ka endised õpilased

Ravav klassikaline muusika, rahvamuusika ja pop-jazzmuusika

Sissepääs tasuta

Eriti oodatud on endised õpetajad, vilistlased ja teised muusikasõbrad

Tallinna Filharmoonia kontserdid

Veebruar 2005

RAR. / PE^B
2 2539 2005,2

5. veebruaril kell 16 Eesti Raadio 1. stuudios
Tallinn Jazz-Studio
Hinkus & Maarja
Koostöös Eesti Raadioga

..... Maarja

15. veebruaril kell 19 Mustpeade majas
Diplomaatilised Noodid / Argentiina
Luis Ascot klaver, Argentiina

Ladina-Ameerika klaverimuusika – tangod, valsid, lüürilised palad
Villa-Lobos, Ginastera, Piazzolla, Nazareth
Kontsert on tasuta
Kontserti toetab Argentiina Suursaatkond Helsingis

..... Luis Ascot

17. veebruaril kell 19 Mustpeade majas
Bravissimo!
Tallinna Kammerorkester
Solist **Arvo Leibur** viiul
Dirigent **Daniel Raiskin** Holland

L. Janaček - Suite for Strings
B. Martínu - Concerto da Camera for Violin and Orchestra
A. Dvořák - Serenade for Strings

..... Daniel Raiskin

25., 26. ja 27. veebruaril kell 19 Eesti Draamateatris

Nargen Opera
J. Haydn / Il mondo della luna
(Elu kuu peal)

Solistid **Mati Turi, Voldemar Kuslap, Priit Volmer,**
Kädy Plaas, Helen Lokuta, Juuli Lill, Andres Köster,
Toomas Tohter, Rainer Vilu, Tiit Kogerman, Raul Mikson

Tallinna Kammerorkester
Muusikaline juht ja dirigent **Tõnu Kaljuste**

Lavastaja **Andrus Vaarik**
Kunstnik **Pille Jänes**
Valguskunstnik **Airi Eras**

..... Tõnu Kaljuste

ESTONIAN AIR

Reval Hotels
Sünnimäe hotellid

Japani
restoran

KRUUL

Esti Raadio

Esti Päevaleht

Esti Ekspress

Piletirahilid

Piletilevi

Tallinna Filharmoonia, Tel: +372 6613 757, www.filharmoonia.ee

9 771 406 94 600 1